

26—27 maj.

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 27 maj.	
Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner	5
Ändring i lagen om folkpensionering m. m.	27
Uppskov med behandlingen av förslag till allmänt resereglemente ..	55
Strandlag	55
Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut	95

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 27 maj.

Val av ledamöter och suppleanter i Nordiska rådet	4
<i>Sammansatta stats- och andra lagutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m.	5
— nr 5, ang. ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.	27
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 41, om anslag till Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket	54
— memorial nr 42, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	54
— utlåtande nr 43, rörande anslag till stipendier m. m.	54
— nr 44, om anslag till Specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande	54
— nr 45, rörande anslag till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för avlöningar vid statens skogsskolor m. m. samt till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för provisorisk skogsskolekurs	54
— nr 46, om anslag till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Statens försöksgårdar	54
— nr 47, ang. utbyggnaden av ett försöks- och forskningsinstitut på jordbrukets område vid Röbäcksdalen i Västerbottens län	54
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 189, ang. tilläggsstat II till riksstaten ...	54
— nr 190, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	55

	Sid.
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. förslag till strandlag	55
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. vissa av Europarådets rådgivande församling år 1951 vid dess tredje ordinarie möte fattade beslut	95

Måndagen den 26 maj.

Kl. 3 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 in-nevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial nr 189 och 190, bankoutskottets utlåtande nr 27 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 46 och 47.

§ 3.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 41—47 samt statsutskottets memorial nr 189 och 190 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:
bevillningsutskottets betänkanden:

nr 51, i anledning av väckt motion om höjning av de skattefria beloppen för förmånstagare till livförsäkring m. m.; och

nr 57, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1952/53, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.04 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 27 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande maj.

§ 2.

Enligt kammarens därom den 24 innevarande maj fattade beslut skulle nu företagas val av åtta ledamöter och åtta suppleanter i Nordiska rådet för tiden från valet, till dess nytt val under år 1953 försiggått; och lämnades, då till en början val av ledamöter skulle anställas, på begäran ordet till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde: Herr talman! För vart och ett av de val som skola företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen beträffande detta val avlämnade listan upptog under beteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Fast
Svensson i Ljungskile
Edberg
Pettersson i Dahl
Wallentheim
Rylander
Severin
Skoglund i Doverstorp

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, valda till ledamöter i Nordiska rådet.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kammaren avgiva för-

slag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om valet.

§ 3.

Anställdes val av suppleanter i Nordiska rådet.

Den av herr förste vice talmannen beträffande detta val avlämnade listan upptog under beteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Andersson i Malmö
Sandström, fru
Västberg, fru
Ericsson i Näs
Skoglund i Umeå
Åqvist
Sehlstedt
Kyling

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, valda till suppleanter i Nordiska rådet.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kammaren avgiva förslag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om valet.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 omnämnda valen.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 51 och 57 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 48.

§ 6.

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 april 1952 dagtecknad proposition, nr 238, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m.;

dels ock till Extra tillägg å folkpensioner m. m. för budgetåret 1952/53 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 000 000 kronor.

1 § i det vid propositionen fogade lagförslaget var av följande lydelse:

Å folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension eller änkepension skall för juli 1952 utgå extra tillägg med 30 kronor för änke pensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad.

Å bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn skall för juli 1952 utgå extra tillägg med 30 kronor.

Propositionen och de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 510 av herr Bergvall m. fl. och II: 666 av herr Ohlin m. fl. hade, såvitt anginge anvisande av anslag under femte huvudtiteln, hänvisats till statsutskottet samt i övrigt till lagutskott, därvid de tilldelats andra lagutskottet. Vidare hade de vid riksdagens början väckta motionerna I: 110 av herr Norling och herr Helmer Persson och II: 148 av herr Senander m. fl. hänvisats till lagutskott

och tilldelats andra lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen och motionerna hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Sammansatta utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 510 och II: 666, såvitt de avsåge förevarande lagförslag, oförändrat antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m.;

B. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 510 och II: 666, såvitt de avsåge förevarande anslag, till Extra tillägg å folkpensioner m. m. för budgetåret 1952/53 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 000 000 kronor;

C. att motionerna I: 510 och II: 666, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionerna I: 110 och II: 148 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Bergh*, utan angivet yrkande;

2) av herr *Hagård*, likaledes utan angivet yrkande;

3) av herrar *Boman* i Kieryd, *Bengtsson* och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen med bifall till motionerna I: 510 och II: 666, såvitt de avsåge ifrågavarande lagförslag, funnit viss ändring höra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga av reservanterna framlagt förslag till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m.;

B. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 510 och II: 666, såvitt de avsåge förevarande anslag, till Extra tillägg å folkpensioner m. m. för budgetåret 1952/53 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 74 000 000 kronor;

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

C. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning rörande folkpensionärernas andel i den allmänna standardhöjningen; samt

D. att motionerna I: 110 och II: 148 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

1 § i det lagförslag, som framlagts i den med 3) betecknade reservationen, var av följande lydelse:

Å folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension eller änkepension skall för envar av månaderna juli och oktober 1952 utgå extra tillägg med 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbar hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbar hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad.

Å bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn skall för envar av månaderna juli och oktober 1952 utgå extra tillägg med 30 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Med anledning av att jag tillsammans med ett par andra ledamöter till sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition, nr 238, angående extra tillägg å folkpensioner m. m. fogat en reservation, ber jag att få framföra några synpunkter.

Vid tillkomsten av folkpensionsreformen år 1946 fanns i första särskilda utskottets utlåtande under rubriken Allmänna synpunkter intaget bl. a. följande:

»Socialvårdskommittén har vid sitt arbete med utformningen av en reformerad folkpensionering uppställt målet att pensionstagarna skola kunna erhålla en med hänsyn till den allmänna levnadsstandarden i samhället skäligen försörjning utan att annat än i undantags-

fall behöva anlita fattigvården eller den understödsform, som enligt kommitténs mening borde träda i stället för densamma. Chefen för socialdepartementet har i det vid förevarande proposition fogade statsrådsprotokollet uttalat att han till fullo kunde instämma i socialvårdskommitténs uttalande att man i våra dagar icke kan nöja sig med att endast lämna de gamla och arbetsoförmögna livets oundgängliga nödortf. Omsorgen om dem borde enligt departementschefens mening fastmera inriktas på att bereda dem en levnadsstandard som är skäligen i förhållande till den, varpå medborgare med låga inkomster i gemen leva.»

Sedan utskottet uttalat att det föreliggande förslaget enligt utskottets mening vore ett avgörande steg fram mot målet att befria de gamla och de varaktigt arbetsoförmögna från nöd eller tvång att söka efter behovsprövning utgående hjälp från det allmänna, säger utskottet: »Det ligger emellertid i sakens natur att ytterligare förbättringar kunna komma att framdeles visa sig önskvärda.»

Detta uttalande rörande folkpensionernas förhållande till den allmänna levnadsstandarden måste föra med sig kravet på att folkpensionärerna utöver vederlag för levnadskostnadernas fördyring genom indextillägg bör erhålla del i levnadsstandardens reala höjning.

I den proposition, som föreliggande utskottsutlåtande behandlat, har socialministern föreslagit, att folkpensionärerna skall erhålla ett extra tillägg på förmånerna motsvarande ett indexsteg eller fem procent. Som skäl för detta extra tillägg åberopar socialministern prisutvecklingen på våra viktigaste livsmedel. Socialministern visar även på den eftersläpning, som är förbunden med pensionsindexsystemet, nämligen att det måste vara fulla fem steg innan indexförhöjning kan utlösas.

Vid behandlingen av denna proposition har utskottet bl. a. haft att ta ställning till en motion från folkpartiet, där

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

det yrkas dels att, utöver det av socialministern föreslagna extra tillägget, ännu ett tillägg på ett indexsteg eller fem procent måtte utgå till folkpensionärerna under oktober månad i år, dels att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning rörande folkpensionärernas andel i den allmänna standardhöjningen. I motionen framhålles att den genomsnittliga höjningen av levnadsstandarden sedan folkpensionsreformen infördes väsentligt överstigit ett tiotal procent. Enligt motionärernas förslag skulle den provisoriska förbättringen avse endast innevarande år. En utredning skulle enligt vår mening kunna eventuellt bedrivas på sådant sätt, att en förhöjning av själva pensionsbeloppen möjligen skulle kunna införas redan nästa år.

Utskottet har med godkännande av socialministrernas motivering bifallit propositionen och avstyrkt motionen. Då utskottet det gjort har utskottet uttalat att det förutsätter, att frågan om en ytterligare förbättring av folkpensionerna blir föremål för närmare prövning i samband med översynen av övriga sociala förmåner.

Vi reseranter har ansett saken vara så angelägen, att riksdagen nu borde begära utredning om folkpensionärernas andel i standardhöjningen. Reseranterna har ansett, att det är angeläget att snarast möjligt skapa rättvisa åt folkpensionärerna. Därför har vi anslutit oss till det i motionen framställda yrkandet. Kostnaden härför är icke oväsentlig. Socialministrernas förslag beräknas kosta 37 miljoner kronor; motionen skulle alltså betinga 74 miljoner. Då sammanlagda kostnaden för folkpensioneringen uppgår till över en miljard måste man dock se problemet på ett något annat sätt. I förhållande till hela kostnaden innebär den förbättring, som rätteligen borde tillkomma folkpensionärerna, icke någon avskräckande ökning. Vi reseranter anser därför att man kan minska det beräknade budgetöverskottet med det belopp, som i detta

fall är erforderligt. Det är, enligt vår mening, en angelägenhet av högsta grad att folkpensionärerna får andel i levnadsstandarens höjning.

Med stöd av vad jag här anfört, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet av herr Boman i Kieryd m. fl.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Behandlingen av föreliggande ärende utgör ett ganska klagande exempel på forceringen av riksdagsfrågorna i slutet av riksdagssessionen och på vad den kan föra med sig. Statsutskottet och andra lagutskottet, varav det utskott som har behandlat ärendet är sammansatt, har var för sig varit arbetstyngt; särskilt gäller detta statsutskottet. På grund härav blev behandlingen alldeles särskilt starkt forcerad. Så fort själva propositionen i mycket snabba drag föredragits, ställdes man inför ett omedelbart avgörande, som givetvis i första hand blev preliminärt i avvaktan på att motionstiden skulle utgå. I motionstidens elfte timme kom så en motion med ganska vittgående yrkanden. Dagen därpå, klockan 10, skulle justering äga rum. Först då förelåg i avskrift den motion, som hade avlämnats dagen innan.

Det förklarades omedelbart att det inte var tid för ett nytt sammanträde, särskilt som ledamöterna från statsutskottet omedelbart måste återvända till sina speciella frågor. Det beklagades allmänt under överläggningen, att ett så viktigt förslag som det den nämnda motionen innebar hade kommit i elfte timmen. Man talade hårda ord om olämpligheten av att på detta sätt kasta fram ett viktigt förslag i sista ögonblicket.

Det fanns emellertid intet annat att göra. Justeringen skedde på brådstörtat sätt. För egen del måste jag livligt beklaga att jag icke fått tillfälle att närmare ta ställning till den föreliggande motionen, som jag i stort sett uttalade min sympati för och anslutning till. Jag fick emellertid nöja mig med en blank

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

reservation. Det är denna, som jag här närmare ville motivera, åtminstone i största korthet.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid att riksdagen under innevarande session ägnat en ganska ingående uppmärksamhet åt det viktiga spørsmålet att försöka återställa de sociala förmånernas realvärde. Den fortgående försämringen av penningvärdet har helt enkelt framtvingat detta. I den mån statsmakterna har medverkat till eller uraktlåtit att inskrida mot detta för många medborgare bekymmersamma läge, föreligger enligt mitt förmenande en samhällets skuld, och denna måste avplanas. Här om torde för övrigt alla innerst inne vara ense.

I fråga om folkpensionerna har vi genom indexreglering sökt förebygga en allt för stark försämring av pensionernas köpkraft. Vi har emellertid inte lyckats, och därmed har de av oss fått rätt, som då indextillägget infördes uttalade sin tveksamhet om denna metod skulle kunna vara betryggande vid större förändringar i penningvärdet. Det fanns för övrigt en ganska stor grupp, som reagerade mot att över huvud taget på detta område införa indextänkandet och vad det kunde föra med sig. Nu står vi emellertid i detta läge. Vi har varit ense om att vi, såvitt jag förstår, också får ta konsekvenserna av vårt handlande.

Den ensamstående folkpensionärens tusenkrona med 1946 års ursprung har i dagens läge ett värde av ca 600 kronor. Det har lämnats en viss kompensation med ett belopp av 350 kronor i det att efter den 1 maj i år folkpensionsbeloppet för år är markerat med 1 350 kronor, men märk att de extra 350 kronorna är krisskadade.

Vissa framstötter har gjorts på sista tiden i avsikt att bereda folkpensionärerna vissa lättnader, och därvid har man tillgripit utvägar som enligt min mening är allt annat än rationella. En hel flora tycks börja växa upp på det

området. Vid en annan punkt på dagens föredragningslista finns antecknat ett förslag, som går ut på att bereda folkpensionärerna möjlighet att kostnadsfritt göra en resa årligen till nära anhöriga, och ett annat förslag i samma sammanhang vill skapa möjligheter för folkpensionärer att företa tvenne resor per år av obegränsad längd till halvt ordinarie pris på statens järnvägar och busslinjer samt på busslinjer, som drivs av kungl. postverket.

Jag menar att sådana anordningar måste betraktas som lappverk, och de kommer också att föra med sig ganska stora administrativa besvärligheter. Enligt min mening bör man undvika sådant, och det skulle givetvis också ge upphov till uppenbara orättvisor.

Det extra indextillägg som Kungl. Maj:t nu har föreslagit täcker, enligt mitt sätt att räkna, inte det på grund av inflationen förlorade värdet av de tusen kronorna. Inte ens det ytterligare tillägg som i reservationen av herr Boman i Kieryd m. fl. föreslagits ger fullständig kompensation.

Härtill kommer spørsmålet om folkpensionärernas berättigade del av standardhöjningen i allmänhet och frågan om höjning av folkpensionernas grundbelopp. Så som jag ser saken kan ingen berättigad invändning göras i detta avseende, även om det är sant att många andra grupper ännu inte fått någon som helst del i standardförbättringen eller har utsikt att för närvarande få någon sådan.

Då Kungl. Maj:t begränsat sitt förslag om förbättring av folkpensionerna till endast ett tillägg, utgår jag från att kostnaden för detta, 37 miljoner kronor, utgör det belopp vartill man för närvarande kan sträcka sig. Om man går därutöver, torde det få anses tillständigt och lämpligt att åtminstone något resonera om var medlen härtill skall tagas. Härom säger emellertid den föreliggande folkpartireservationen ingenting. Jag förstår mycket väl att man

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

hänvisar till den allmänna överbalanseringen och på så sätt anser sig vara kvitt det besväret. Jag ansluter mig för min del till reservationens tankegångar beträffande beloppet, men jag anser det inte vara rätt att behandla frågan om medelsanskaffningen på så enkelt sätt som man har gjort, allra minst som enligt mitt förmenande ett en gång beslutat tillägg med all sannolikhet kommer att bli beständigt för framtiden.

Då folkpensionsreformen genomfördes 1946, blev sammanhanget mellan pensionsavgifter och pensionsbelopp formellt något försvagat, men sakligt förefinnes det alltså ett lika påtagligt sammanhang. Vid det tillfället 1946 beräknades avgifterna täcka 70 å 75 miljoner kronor av kostnaden. Under budgetåret 1952/53 är deras beräknade summa 155 miljoner kronor. Sålunda är avgifterna ökade med hundra procent under det att totalkostnaden för folkpensionerna knappast har ökat med mer än femtio procent. Jag antar också att det beräknade belopp jag här nämnde, 155 miljoner, på grund av den fortgående höjningen av inkomsterna i allmänhet hos de avgiftsbetalande i verkligheten kommer att närma sig 200 miljoner under nästa budgetår.

Avgifterna spelar sålunda numera en relativt större roll än tidigare. Frågan om avgifter för socialförsäkringsförmåner har mer och mer tagits under diskussion i den mån finansieringsproblemet förts i förgrunden. Sålunda räknar man i dag med helt andra avgifter exempelvis för sjukförsäkring än tidigare.

Frågan är nu, varifrån ett belopp av 37 miljoner kronor skall tagas, därest man vill utge ett ytterligare indextillägg i enlighet med förenämnda reservation.

För närvarande är avgifterna fixerade till en procent av inkomsten med en maximering av 100 kronor vid 10 000 kronors inkomst. Om avgifterna skulle höjas med 0,2 procent till 1,2 procent och en maximering införas av 120 kronor, skulle man härigenom erhålla ett

belopp av bortåt 40 miljoner kronor eller i varje fall tillräckligt för att täcka kostnaderna för ett ytterligare indextillägg.

Denna höjning utgör enligt mitt förmenande ett relativt ringa belopp, utslaget på samtliga avgiftsbetalande. Den är dessutom ett påtagligt uttryck för det faktiska förhållandet, att en extra förmån, som beredes de medborgare vilka slutfört sin arbetsinsats i näringslivet och samhället, utgör ett erkännande och en förpliktelse från dem som fortfarande är verksamma i produktionslivet — folkpensionärerna själva blir som bekant befriade från avgifterna i och med inträdet i pensionsåldern.

Frågan om folkpensionsavgifternas höjning bör bli föremål för beredning av Kungl. Maj:t, och förslag härom föreläggas höstriksdagen vid dess början.

På grund, herr talman, av vad jag nu har anfört vill jag hemställa, att kammaren måtte bifalla den reservation som till utlåtandet avgivits av herr Boman i Kieryd m. fl. dock med följande tillägg:

dels att i motiveringen, sista stycket, som börjar: »Kostnaderna för» tilläggas efter dess sista mening, som slutar med »å omförmälda belopp anvisas.», följande meningar: »Det är emellertid angeläget att en inkomst — under alla förhållanden ungefärligen motsvarande kostnaderna för det extra tillägg å folkpensionen som i realiteten innebär en förhöjning av dess grundbelopp — beredes statsverket. Därigenom ges ett klart och för alla gripbart uttryck för det faktiska förhållandet att en extra förmån, som beredes de åldrar som i huvudsak fullgjort sin produktiva insats, är ett åtagande från de fortfarande i produktionslivet verksamma.»;

dels att i hemställan under A. sådant tillägg göres, att denna får följande lydelse: »att riksdagen, med förklaring att riksdagen med bifall till motionerna I: 510 och II: 666, såvitt de avse ifrågasvarande lagförslag, funnit vissa änd-

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

ringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget, måtte under uttalande av att folkpensionsavgiften bör höjas i en grad som ungefärligen motsvarar utgiften för statsverket av ett s. k. extra tillägg å folkpensionen, samt att förslag om sådan höjning från den 1 juli nästa år bör föreläggas riksdagen innevarande höstsession, för sin del antaga följande förslag till lag...» i fortsättningen lika med reservationen av herr Boman i Kieryd m. fl.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Vid flera tillfällen på kort tid har det nu förekommit diskussioner i riksdagen om vad en människa allra minst behöver för att man skall kunna säga att vederbörande inte lever under svältgränsen, var ungefär den inkomst ligger som kan kallas existensminimum.

Riksdagen har inte velat gå med på vårt förslag i år om att begära en utredning i den saken, men man kommer ständigt tillbaka till ämnet, och det är nu aktuellt också för folkpensionärerna. Det är nämligen klart att en bedömning av de frågor, som behandlas i detta och följande utskotts-betänkande, i hög grad skulle underlättas, om man hade någonting att hålla sig till vid bedömningen av vad som är existensminimum. Så är det ju beträffande alla sociala reformer. Men även om det alltså inte finns någon av statsmakterna fixerad gräns för vad som skall anses höra till livets oundgängliga nödtröft, tror jag mig tryggt våga påstå, att det inte är möjligt för två människor att leva människovärdigt på drygt 3 000 kronor och inte heller om man ger dem tio öre mer per dag, som regeringen föreslår, i och med detta extra tillägg. Man borde enligt min mening gå åtminstone så långt som vi föreslagit i den kommunistiska motionen.

Till och med i utskottet har man nu sträckt sig så långt, att man betecknar

folkpensionerna som otillräckliga. Men härtill kommer ju, att man även inom utskottet har blivit oenig om huruvida det sker en fortgående försämring av folkpensionärernas läge eller inte. På den punkten har man i flera sammanhang tidigare gentemot oss bestämt hävdad, att det inte har skett någon reell försämring av folkpensionärernas läge. Att man har frångått den ståndpunkten ifrån utskottsminoritetens sida är ju alarmerande, inte minst med hänsyn till att det ju dock brukar påstås, att de svenska medborgarna i allmänhet fått det bättre än förut, vilket ju också borde vara naturligt med hänsyn till den osedvanliga högkonjunktur, som vi haft under många år. Men däremot påstår utskottsmajoriteten, att det i vart fall inte blivit sämre för folkpensionärerna genom prishöjningarna, utan att indexregleringen i stort borde ha tillgodosett syftet att upprätthålla folkpensionernas realvärde. Det bygger på alldeles speciella förhållanden, som jag kommer tillbaka till litet längre fram.

Det finns emellertid inom utskottet personer, och herr Hagård har nyss varit talesman för dem, som anser, att det onekligen förhåller sig så, att våra folkpensionärer på grund av utvecklingen under de senaste åren måste leva på en lägre standard, att man alltså på grund av utvecklingen under de gångna åren med alla de prishöjningar, som då har förekommit, har försämrat folkpensionärernas läge jämfört med tiden för folkpensionernas införande. Reservanterna skulle ha kunnat ta i mycket kraftigare i sin karakteristik av läget utan att ha blivit beskyllda för överdrift. Många folkpensionärer har det odrägligt svårt, dels därför att folkpensionerna från början var i det knappaste laget, dels därför att prishöjningarna drabbat dem särskilt svårt.

När utskottet talar om att indexregleringen av folkpensionerna »anknyter», som det står, till socialstyrelsens

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

allmänna levnadskostnadsindex, är det en skön omskrivning av det bekanta förhållandet att man har ordnat indexregleringen så, att folkpensionärerna får kompensation för ungefär hälften av den levnadskostnadsstegring, som socialstyrelsens index utvisar, och då kommer ändå härtill, att socialstyrelsens index inte är någon tillfredsställande mätare utan tvärtom en mycket otillfredsställande mätare på de verkliga levnadskostnaderna, otillfredsställande och till nackdel för dem som skall få kompensation. Vi anser därför, herr talman, att det inte är tillbörligt att nu avspisa folkpensionärerna med tio öre per dag. Även det som reservanterna har föreslagit, nämligen det dubbla, är otillräckligt. Vi tycker att man borde gått åtminstone så långt som föreslagits i den kommunistiska motionen.

Jag hemställer om bifall till motionen II: 148.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det hade, som en talare redan har framhållit, varit önskvärt, att folkpartiet hade framkommit med sitt förslag något tidigare. Men denna motion ifrån folkpartiet framkom inte förrän när utskottet skulle justera detta ärendet. Vid det tillfället fanns det inte någon tid till någon mera omfattande realbehandling av detta förslag, om denna fråga skulle kunna bli föremål för riksdagens behandling under vårsessionen.

Herr Hagård framförde förslag om att det skulle utbetalas ett extra tillägg till folkpensionärerna under den förutsättningen, att avgifterna ökades. Jag utgår från att detta är en fråga, som bör bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning, men det kan ändå enligt min mening vara tveksamt att öka pensionsavgifterna för folkpensionärerna, när vissa andra samhällsgrupper helt befrias från pensionsavgifter. Jag vet inte om det kan vara så riktigt att yt-

terligare vidga klyftan mellan folkpensionärerna och övriga pensionärer.

För övrigt vill jag beträffande förslaget om utredning framhålla, att det knappast är erforderligt med någon mera omfattande utredning för att konstatera, att de folkpensionärer, som i huvudsak måste leva på folkpensionen, jämt och ständigt måste leva under ytterst knappa förhållanden. Detta förhållande är så känt och omvitnat, att det måste vara fullt klart för alla utan att några mer eller mindre klarläggande utredningar behöver förekomma.

Emellertid är det inte enbart folkpensionärerna som lever under knapphetens kalla stjärna, om vi så får uttrycka oss. Även de stora barnfamiljerna, framför allt bland de lägre inkomsttagarna, lever under ytterst knappa ekonomiska förhållanden. Detta medför att även barnbidragen är i behov av snar översyn. En annan fråga på det sociala området, som snarast måste lösas, är sjukförsäkringsfrågan. Det stora flertalet löntagare här i landet är sjukförsäkrade för endast ett par eller tre kronor per dag. Det finns ju ingen möjlighet för dessa att vid en längre sjukdomstid kunna existera på dessa låga ersättningar från sjukkassan. Även här måste fordras ett kraftigt ingripande från samhällets sida snarast möjligt för att rätta till de missförhållanden, som är rådande även på detta område. Men, herr talman, om enbart dessa tre frågor om folkpensionerna, barnbidragen och sjukförsäkringen skall kunna lösas på ett något så när tillfredsställande sätt, så kommer detta att dra en kostnad av flera hundratals miljoner kronor om året.

Jag har därför den uppfattningen, att det hade varit bättre, om dessa för stora befolkningsgrupper viktiga frågor hade kunnat erhålla en något så när tillfredsställande lösning i stället för att pengarna, såsom riksdagen redan har beslutat, skall användas för att sänka de direkta statsskatterna. Det

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

kan naturligtvis invändas mot detta resonemang, att det är möjligt att både sänka skatterna och lösa de sociala frågorna. Ja, det finns som bekant de, som framför allt under årets riksdag satt en ära i att på så gott som alla områden söka öka utgifterna, samtidigt som de fört en kraftig propaganda för att minska de statliga inkomsterna. Jag tror inte att detta är i överensstämmelse med realpolitik, utan jag skulle snarare vilja likna det vid en propagandapolitik. Detta kan möjligen under någon tid göra sig bra i den politiska propagandan, men det är inte omöjligt, att de, som se mera realistiskt på de ekonomiska frågorna, rätt snart kommer på det klara med att en dylik politik i det långa loppet kommer att bli ohållbar.

Det är med hänsyn till denna mera realistiska syn som utskottsmajoriteten har kommit till det resultat, som den har gjort i detta fall, nämligen att det i nuvarande läge inte är lämpligt att utan vidare öka folkpensionerna utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Om här skall företas en ytterligare ökning, vilket jag tror, som jag tidigare framhållit, är befogat, så bör Kungl. Maj:t få tillfälle att pröva denna fråga och framlägga de förslag, som Kungl. Maj:t anser vara erforderliga. Jag vill i anslutning härtill understryka vad utskottet framhållit på s. 5 i utlåtandet. Där säger utskottet: »Utskottet förutsätter emellertid att frågan om en ytterligare förbättring av folkpensionerna blir föremål för närmare prövning i samband med översynen av övriga sociala förhållanden.»

Här måste alltså ske en avvägning, men den avvägningen bör inte göras av riksdagen, utan det måste ankomma på Kungl. Maj:t att utarbeta förslag, vilket förslag får ligga till grund för det beslut, som riksdagen sedan kan komma att fatta.

Jag vill dock tillägga, att om det skulle visa sig, att livsmedelskostnaderna

ytterligare kommer att ökas under innevarande år, bör Kungl. Maj:t pröva frågan om utbetalning av ett ytterligare extra tillägg, framför allt till de i ekonomiskt hänseende sämst ställda folkpensionärerna. Jag säger sämst ställda, ty jag tror inte, att det går att fortsätta hur långt som helst med att betala extra tillägg och låta dessa tillägg utgå till alla, utan jag tror, att här måste ske en prövning, en prövning, som kommer att visa i vilken utsträckning man skall kunna göra en skillnad mellan dem, som lever under ytterst knappa förhållanden, och dem, som har ganska god ekonomisk ställning och inte är i särskilt behov av extra tillägg på folkpensionen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Den indexreglering av folkpensionerna som nu gäller har väl i stort sett garanterat realvärdet av den reformen. Tillägget baseras på levnadskostnadsindex, vilket — som utskottet har understrukt — inte i högre grad skiljer sig från det fall att man skulle arbeta med det någon gång tidigare diskuterade särskilda pensionärsindexet.

Det föreligger naturligtvis en viss underkompensation just genom att folkpensionärerna av naturliga skäl har mindre möjlighet än indexfamiljen att anpassa sig till en prisstegring. Det är livsmedelspostens och bränslepostens tyngd i folkpensionärens budget som är orsaken till en hårdare bundenhet för folkpensionärerna. Just på de båda vitala punkterna livsmedel och bränsle har fördyringen varit stark och följaktligen relativt känbarare för folkpensionärer.

Dessa sista synpunkter jämte den eftersläpning, som alltid inträder vid en indexreglering, har varit anledning till

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

att regeringen föreslagit de extra tillägg på pensionerna, som vi i dag diskuterar.

Med ett bifall till det utskottsförslag, som ligger på kammarens bord, bör man kunna säga att folkpensionens realvärde i allt väsentligt bibehållits.

Nu kan man ju ställa frågan, om folkpensionärerna i och med att realvärdet bibehålles är tillräckligt tillgodosedda, och den synpunkten har ju framförts bl. a. i reservationen till utskottets utlåtande.

Jag vill erinra om att jag i ett interpellationssvar till fru Västberg här i riksdagen den 19 mars i år tillät mig konstatera, att trots att folkpensionerna numera kostar mer än en miljard årligen, så har ändå inte folkpensionärerna fått någon del av den standardhöjning, som kommit andra folkgrupper tillgodo. Jag konstaterade då vidare, att detta var ett förhållande som man måste beakta vid diskussionen om graden av en planerad skattesänkning.

Med denna deklaration den 19 mars hade jag velat ge till kända regeringens positiva inställning till en förstärkning av folkpensionerna. Jag tror jag kan säga att regeringen betraktar den frågan som en av de allra viktigaste socialpolitiska uppgifterna. Men man kan å andra sidan inte bedöma denna sak, d. v. s. standardförbättringen för folkpensionärerna, som en helt isolerad företeelse. Som herr Mårtensson i Uddevalla understrukit får man se denna fråga i sitt socialpolitiska och skattepolitiska sammanhang. Låt mig bara konstatera att till skillnad mot folkpensionerna finns det andra avsnitt på det socialpolitiska fältet, där tidigare principbeslut ännu ligger oinlöst och där tidigare godtagna reformers realvärde ännu inte har återställts. Det kan ju också tänkas, att det ligger något av en viss reda i att riksdagen löser in utställda växlar, återställer realvärdet på redan beslutade reformer, och de synpunkterna bör bedömas vara

ungefär lika angelägna som ett påbyggnade och fortsättande av det sociala reformarbetet.

Herr Mårtensson i Uddevalla har anfört ett par exempel, och jag kan understryka dem. Genomförandet av en sjukförsäkringsreform ungefär efter de tankegångar vi nu arbetar med är inte något annat än inlösning av en tidigare av riksdagen utställd växel. Ett återställande av barnbidragens realvärde är om inte direkt så indirekt av samma karaktär, likaså kompensation till den grupp av medborgare, som jag anser vara allra mest missgynnad, nämligen de människor som blivit invalider genom olycksfall i arbete och nu i penningförsämringens tidevarv får dra sig fram på en invalidränta, som ligger långt under vad som är rimligt.

En förstärkning av ersättningarna till de blinda och till dem som är så hårt invalidiserade, att man kan tala om att de är hjälplösa, är frågor som för närvarande är föremål för utredning inom departementet. Jag tror inte jag säger för mycket, om jag säger att en inlösning av dessa växlar, ett tillgodoseende av de här ovan anförda synpunkterna, kommer att betyda en utgift för statskassan som ligger snarare över än under 300 miljoner kronor.

Till detta kommer den beställning, som riksdagen gjorde föregående vecka i samband med att vi då behandlade bostadspolitiken och som kan sammanfattas i kravet på en förstärkning av den sociala bostadspolitiken i form av högre familjebostadsbidrag. Skall denna riksdagens beställning effektueras, är det uppenbart för alla och envar, att det kommer att röra sig om rätt stora belopp. Till allt detta kommer så de mer eller mindre långtgående önskemålen om skattesänkning. Jag tror att kammarens ledamöter ger mig rätt i att man bör se alla dessa problem i sitt inbördes sammanhang och vägda emot varandra.

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

Utskottet har rekommenderat att man beträffande folkpensionerna söker sig fram på de partiella reformernas väg och i den takt som budgetläget vid varje tillfälle ger möjlighet till. Jag tror också att det är den rätta vägen.

Utskottet har hänvisat till den reform med avseende på de kommunala bostadstilläggen, som kammarens ledamöter nu snart skall behandla. Jag har den uppfattningen, att denna reform kommer att betyda en hel del framför allt för de 50 procent av våra folkpensionärer som hittills har saknat kommunala bostadstillägg men som efter den 1 januari 1954 väl bör ha rimlig anledning att räkna med att ett kommunalt bostadstillägg kommer att utgå. Jag har nämligen den uppfattningen, att de av våra 800 storkommuner, som skulle förvägra sina folkpensionärer att erhålla kommunalt bostadstillägg med statsbidrag, blir ytterst lätt räknade. Det betyder en hel del att nära 50 procent av våra folkpensionärer den dagen kan tillgodoräkna sig en kompensation för bostads- och bränslekostnader, som de hittills inte fått.

Denna reform har uppskattats till en kostnadssumma av 25 miljoner kronor. Jag har ingen anledning att ge mig in i en polemik om detta, men jag kanske ändå bör säga, att jag hela tiden har haft en ganska bestämd känsla av att den summan är tilltagen i underkant.

Jag vill understryka att denna förman är inkomstprövad. Det är således bara de behövande som erhåller den.

I detta sammanhang kan man givetvis, som herr Mårtensson avslutade sitt anförande med, fråga om inte en kommande förstärkning av folkpensionerna — en förstärkning som vi allesammans tycks vara eniga om — skall söka sig fram just efter den vägen, att man satsar pengarna på dem som bäst behöver dem.

Jag tror nämligen, att om man bara går fram på den vägen att förstärka generellt över hela linjen, kan det i

konkurrensen med alla andra anspråk på statskassan och i konkurrensen med kravet på skattesänkning bli en ganska begränsad hjälp. Det är nog riktigare att man inriktar sig på att ge en effektiv hjälp, där den verkligen behövs.

Om man nu, som reservationen föreslår, skall söka sig fram genom en utredning för att konstatera i vad mån folkpensionärerna har fått del av den allmänna standardhöjningen, så tror jag att det är en övertro på utredningsväsendets nödvändighet som där kommer till uttryck. Det hela är inte en utredningsfråga utan en politisk bedömnings- och framför allt avvägningsfråga. Vi har siffror på bordet i dag, och vi kan på fem minuter räkna ut, vad en industriarbetare haft för nominell och reell lönestegring sedan 1946 och motsvarande utveckling för jordbrukare, lantarbetare, statstjänare och folkpensionärer. Materialet tarvar inte något större utredningsarbete. Man kommer då fram till den rent politiska bedömningen och den politiska avvägningen.

Jag menar således, att utredningskravet är tämligen överflödigt. Det är inte något som för frågan framåt ur folkpensionärernas synpunkt sett. Det är riktigare att man, som det har sagts av utskottets talesman, beaktar folkpensionärernas önskemål och berättigade krav i deras sammanhang med vad som på det socialpolitiska fältet i övrigt ligger i blickpunkten, och naturligtvis också de sociala reformernas omedelbara utökning och deras samband med kraven på skattesänkning.

Jag har en rätt bestämd känsla av att en samordning på det socialpolitiska verksamhetsfältet, som ju många gånger har efterlysts från oppositionens sida, gör man bäst centralt, där man kan bedöma vad som för närvarande är i gång på olika områden, och att det vore någonting av en irritation för samordningen, ifall man så här utan vidare ryckte ut den ena reformen

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

och sade: Där skall vi redan i dag vara färdiga för det och det beslutet.

Herr Hagård ställde ett förslag i sitt anförande. Han sade, att han kunde bifalla reservationens innebörd och mening, men om jag fattade honom rätt, menade han att anständigheten krävde, att man också såge till hur det hela skulle betalas. Där ligger väl i botten herr Hagårds med min samstämmiga uppfattning, nämligen att olika fält på det socialpolitiska området konkurrerar med varandra, och när man skall tillgodose dem med de resurser som i dag finns, så är det inte lätt för kammarens ledamöter att utan vidare bestämma tågordningen. Om man däremot tar en reform och samtidigt anvisar medel för den, så ligger det, det skall jag inte förneka, en viss realism i ett sådant förfarande.

Herr Hagård hade tänkt sig, att man skulle höja den på skattsedeln utgående avgiften från 1 procent till 1,2 procent av inkomsten och därmed få täckning för det extra tillägget. Men nu är det så, att vi på många områden kommer att ställas i den belägenheten, att vi får diskutera en försäkringsmässig grund för ett vidare socialt reformarbete. Jag tror t. ex. inte, att vi kan lösa sjukförsäkringsfrågorna med mindre än vi angriper dem från en försäkringsmässig bas. Det kommer med andra ord att kosta de sjukförsäkrade en viss premie att vara hyggligt försäkrade. Det finns vidare en utredning, som arbetar med pensionering åt arbetare, och det står väl klart för alla och envar att vi inte kan realisera denna angelägna reform med mindre än att de som beröres av densamma också får erlägga en viss premieavgift för pensioneringen.

Man kommer följaktligen in i det stora sammanhanget även via premiefrågan, och vi får kanske då fråga oss, om vi i längden kan hålla på att belasta vårt ordinarie skatteuppbörds-system med premieavgifter för hur

många sociala försäkringar som helst. Även denna fråga är för närvarande föremål för sakkunnigas utredning, och av den anledningen tror jag — även om jag villigt skall ge herr Hagård ett erkännande för större realism — att det kan vara klokt att vänta även med det av herr Hagård framförda förslaget.

Herr talman! Jag har velat redovisa dessa synpunkter i debatten, och jag tror att jag för kammarens ledamöter nu har redogjort för regeringens klart positiva inställning till en förstärkning av folkpensionerna. Samtidigt vill jag dock understryka, att det avgörande härvidlag måste vara, att det problem vi här diskuterar är en samordnings-, bedömnings- och avvägningsfråga, som inte vinner på ett beslut i överensstämmelse med reservationen, om riksdagen skulle följa den i dag.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr Hagård gjorde ett överraskande uttalande i sitt inlägg, när han gav uttryck åt sitt ogillande av att vi från folkpartiets sida har framställt vårt förslag om extra tillägg på folkpensionerna så sent, att utskottet har fått mycket bråttom. Jag förstår att det kan vara mycket beklagligt att utskottet har fått ont om tid vid behandlingen av denna viktiga fråga, men jag kan inte förstå varför herr Hagård underlät att göra klart, att kritiken för detta uteslutande måste riktas mot regeringen, som lägger fram sina förslag så sent, att riksdagen får en våldsamt anhopning av ärenden under vårsessionens sista veckor. Det är så mycket mera överraskande att finna denna attityd hos herr Hagård, som han ju slutade sitt anförande med att understödja tanken på ett pensionstillägg. Hur skulle herr Hagård haft möjlighet att göra det, om inte folkpartiet hade kommit med sitt förslag? Jag skulle vara tacksam om den, som kan få något sammanhang i herr Hagårds attityd där, ville redovisa det för kammaren.

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

Det är väl inte mer att säga om den saken än att det är beklagligt att denna riksdagssession liksom så många föregående, vad beträffar arbetsförhållandena i slutet av arbetsperioden, blivit så otillfredsställande som fallet är, men ansvaret för detta får i allt väsentligt läggas på regeringen.

Tillåt mig sedan göra en annan inledande observation. Herr Hagård gav i sitt anförande uttryck åt en viss tveksamhet inför indextilläggsmetoden för folkpensionerna. Han gjorde det i en historiebeteckning, men det skedde på sådant sätt att man fick intrycket, att han står fast vid den ståndpunkt av utpräglad skepsis mot indextillägg på folkpensionerna, som högern biträdde, när frågan behandlades 1946. Jag vill då fråga: Hur hade utvecklingen för folkpensionärerna varit under de senaste två åren, om högern hade fått sin vilja fram — en vilja som till en början delades av de nuvarande regeringspartierna, fastän högerns ståndpunkt var mera utpräglad — och vi inte hade fått några automatiska dyrtidstillägg? Är det inte alldeles klart att pensionärerna då skulle ha fått vänta bra mycket längre än de nu har fått göra, innan de erhölet den kompensation för dyrtiden, som de nu i alla fall har fått? Jag vill fråga herr Hagård om han inte medger att det, med hänsyn till önskvärdenheten av en rimlig och rättvis behandling av folkpensionärerna, varit synnerligen väl motiverat att vi har ett system med automatiska dyrtidstillägg? Sedan må man komma och tala om det beklagliga i indextänkande o. d., som herr Hagård gjorde, så mycket man vill. Det beklagliga ligger naturligtvis i penningvärdeförsämringen. Det är därför nödvändigt att vidta åtgärder för att minska olägenheterna av inflationen.

Statsrådet Sträng gav uttryck för den uppfattningen att realvärdet av folkpensionerna med här föreliggande och av utskottet tillstyrkta förslag får an-

ses vara ungefärligen återställt. Jag har ingen anledning att diskutera den saken med honom närmare. Jag skulle förmoda att det ligger mycket i vad statsrådet där säger — utan att jag för den skull är beredd att uttala mig alldeles bestämt. Jag är emellertid inte heller beredd att kritisera hans uttalande på den punkten.

Statsrådet Sträng nämnde emellertid i anslutning till detta konstaterande, att han ansåg det vara alldeles speciellt önskvärt att invalidröntorna — det gäller alltså här bl. a. sådana människor, som drabbats av olycksfall i arbetet och därför är beroende av sin pension — blir litet bättre ställda än de är i dag. Det var mycket roligt att höra det, särskilt för oss inom folkpartiet, ty vi har ju tidigare här i kamraren mycket starkt hävdad den saken. Vi har lagt fram förslag om att automatiska dyrtidstillägg skulle utgå åt vissa livräntetagare av denna typ, men detta vårt förslag har avböjts. Jag kan nu inte finna annat än att samma tankegång som motiverar de automatiska tilläggen på folkpensionerna också motiverar att tillägg utgår även på invalidröntorna. Det markerar därför något av en omvändelse från statsrådets sida — ganska snabb, och därigenom så mycket mera välkommen — när statsrådet i så bestämda ordalag som skett här i dag uttalar sig i den saken. Det var mera bestämt — om jag minns rätt — än vad som förekommit tidigare i detta sammanhang.

Den fråga som föreligger här i dag är ju, som alla vet, om det är riktigt att vid denna tidpunkt ge folkpensionärerna någon andel av den allmänna standardhöjning, som har ägt rum sedan riksdagen senast fattade beslut om pensionerna, vilket skedde 1946. Observera att ett positivt beslut i dag betyder, att sex år har gått sedan riksdagen senast fattade beslut om nya grunder för folkpensionernas realvärde. Den fråga vi då kan ställa oss i dag

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

är väl, om sex år är en så kort tidrymd, att det ännu är alldeles för tidigt att resa frågan på nytt.

Jag vill då hänvisa till de citat, som herr Jacobsson i Igelsbo anförde i sitt anförande. De citaten förefaller mig vara av den arten, att de bör mycket allvarligt begrundas av kammarens ledamöter. Det var bl. a. ett citat från socialvårdskommitténs yttrande i det utskottsutlåtande, som sedan följdes av kamrarna. I nämnda avsnitt framhölls, att man vid bedömningen av folkpensionerna måste ta hänsyn till den allmänna levnadsstandarden. Jag skall läsa upp citatet en gång till: »Omsorgen om dem» — alltså om pensionärerna — »borde enligt departementschefens mening fastmera inriktas på att bereda dem en levnadsstandard, som är skälig i förhållande till den, varpå medborgare med låga inkomster i gemen leva.»

Såväl socialvårdskommittén och dåvarande socialministern som utskottet och riksdagen har alltså givit uttryck för den uppfattningen år 1946, att man borde bedöma frågan om folkpensionärernas levnadsstandard mot bakgrunden av den allmänna höjningen av levnadsstandarden, särskilt för medborgare med låga inkomster. Nu har det ju lyckligtvis sedan 1946 skett en ganska väsentlig höjning av den reella nationalinkomsten per invånare.

Jag skall inte här närmare ingå på några siffror, men i folkpartiets motion och i den avgivna reservationen har det sagts, att ökningen är väsentligt mer än tio procent. Den uppgiften är i vilket fall som helst på den säkra sidan. Man skulle mycket väl ha kunnat säga att höjningen är 15 procent. Det är emellertid inte alldeles lika lätt, herr statsråd, att säga med hur mycket medborgare med låga inkomster i gemen har fått sin reella standard höjd. I sin iver att bagatellisera kraven på en utredning av dessa frågor intar statsrådet Sträng den ståndpunkten, att

allt detta ju ligger fullständigt klart. Jag vet inte om statsrådet är beredd att här i kammaren redogöra för hur den reella levnadsstandarden har utvecklats för här nämnda grupper, som regeringens talesman 1946 hänvisade till, d. v. s. de grupper som har de lägsta inkomsterna. Jag är emellertid säker på att jag inte är den ende här i kammaren, som gärna skulle vilja höra hur stor standardhöjningen för närvarande är för dem. Jag tror att den har varit ganska »splittrad». För en del är den säkerligen väsentligt över tio procent, kanske 15 å 20 procent. För andra är den säkerligen mindre. Och sedan har vi en del offer på inflationens altare, som inte har fått någon standardhöjning alls utan kanske snarare har fått vidkännas en standardsänkning. — Jag tror emellertid att man för närvarande i huvudsak kan utgå ifrån att den reella nationalinkomsten per huvud har undergått en stegring, som är väsentligt mer än tio procent, och då blir frågan som sagt: Är det då för tidigt att man nu tar upp spörsmålet om folkpensionärernas andel av standardhöjningen? Det tycker vi inom folkpartiet absolut inte, att det är.

Herr Mårtensson, som talade för utskottet, hade väl heller inte, skulle jag förmoda, den uppfattningen, att det vore orimligt att resa denna fråga, men han sade, att finansieringsmöjligheterna är så begränsade, att man inte kan besluta någonting nu. Ja, herr Mårtensson föreföll att veta detta utan vare sig utredning eller avvägning.

Socialministern talade också om att det inte går att nu ge folkpensionärerna någon andel av standardhöjningen. Möjligen tänkte han, att det skulle komma nya finansieringsmöjligheter i framtiden, men det vet jag inte. Själva tendensen i hans yttrande var att utan angivande av några siffror till stöd för hans uppfattning ge uttryck för en allmän tro, att det inte går att finansiera det extra tillägg, som folkpartiet före-

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

slår och som kostar ungefär 37 miljoner. Vi kan för vår del här, liksom vi har gjort i annat sammanhang, hänvisa till att det för nästkommande budgetår föreligger ett budgetöverskott, som är många gånger större än detta belopp. Det är klart att, som det är sagt många gånger förut, man aldrig kan garantera ett statsfinansiellt läge för det år som följer efter nästa år. Vill man söka sin tröst i att hänvisa till denna ovisshet om läget året efter nästa som motivering för att säga nej till en del saker, så får man göra det, men något särskilt starkt skäl är det inte. Vad som inte går att bestrida är, att det för närvarande finns ett gott utrymme för denna utgift.

Utskottet uttalar, att man inte vill ha någon utredning men att frågan skall »prövas». Jag ber kammaren observera det sinne för fina distinktioner som utskottet lagt i dagen, tydligen i gott samförstånd med socialministern. Man skall inte »utreda» frågan, men regeringen skall upptaga den till närmare »prövning». Det innebär ungefär det, att när folkpartiet föreslår, att man verkligen skall taga upp saken till ingående granskning, så säger utskottet att det inte behövs men att Kungl. Maj:t skall ta upp saken till prövning.

Ja, för min del erkänner jag, att jag är alldeles ur stånd att följa både herr Mårtensson och statsrådet Sträng i denna fina distinktion mellan utredning och prövning. Ty det är ju inte så, att i hela denna sak, såvitt den gäller frågan om standardhöjningen på längre sikt och frågan om folkpensionärernas andel i standardhöjningen, avgörande fakta är så klara, att det bara tarvas en politisk bedömning. Jag tyckte, att statsrådet Sträng i någon mån motsade sig själv, ty det är ju alldeles klart, att innan man tar definitiv ställning till frågan om folkpensionärernas andel i standardhöjningen, får man lov att göra en avvägning med hänsyn till övriga sociala förmåner och en del an-

nat. Nog behövs här en ordentlig belysning, en ordentlig översikt och en ordentlig redovisning av en massa material för att man skall kunna bedöma frågan om en eventuell höjning av grundpensionerna för folkpensionärerna. Nu tycks ju regeringspartiernas försvarslinje vara denna: Vi skall inte kalla detta för en utredning, och därför kan vi säga nej till folkpartiets förslag, utan vi skall kalla det för en prövning och det är någonting som vi gör själva. Då behöver inte riksdagen göra det. Detta om själva utredningsyrkandet.

Vad sedan beträffar det aktuella förslaget om att *nu* ge folkpensionärerna *någon* liten andel i standardhöjningen, är det naturligt, att det mot en bakgrund, som jag har angivit, gäller att vara återhållsam. Man får lov att göra en så pass blygsam förhöjning, att man inte därigenom binder sig när det gäller resultatet av den kommande utredningen och avvägningen. Man måste f. n. så att säga hålla sig i underkant. Det är därför vi föreslagit en standardhöjning, som, om man tar hänsyn till samtliga utgående pensionsförmåner, ligger i genomsnitt, skall vi säga, vid ca 3 procent.

Kan man nu säga: Ja, det är i alla fall förhastat att vilja ge folkpensionärerna en höjning av den reala standarden av denna storlek, ty det kan hända att utredningen visar, att vi inte har råd till någonting alls. Är det detta, som är själva kärnpunkten i regeringspartiernas inställning? Vi menar, att när nationalinkomsten per huvud har stigit med omkring 15 procent, och man får hoppas att den fortsätter att stiga — produktiviteten växer ju — en höjning med 3 procent är ett relativt blygsamt förslag. Det bör inte låsa oss på något sätt när det gäller den kommande avvägningen. Men det är tydligen här som meningsskiljaktigheten ligger mellan regeringspartierna — jag vet inte hur högern ställer sig, av den

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

blanka reservationen att döma är det ganska oklart — och folkpartiet. Regeringspartierna tycks mena, att det är mycket möjligt, att samhället inte kan ge folkpensionärerna ens dessa 3 procent utan bör hålla frågan flytande. Vi anser däremot, att med hänsyn till nationalinkomstutvecklingen det bör vara möjligt att ge folkpensionärerna denna blygsamma förbättring redan nu och sedan taga upp frågan om en avvägning av hela det stora komplexet av sociala åtgärder.

Statsrådet Sträng betonade regeringens positiva inställning. Ja, men frågan om den positiva inställningen bör naturligtvis prövas. Vad som är kärnfrågan är, om man tycker att det är förhastat att ge folkpensionärerna en så pass blygsam del av standardhöjningen efter sex år som den föreslagna.

Statsrådet Sträng sade — det glömdes jag att påpeka tidigare — att samordningen och avvägningen bäst sker centralt. Ja, herr statsråd, jag förbigår nu frågan att däri kan ligga den attityden, att riksdagen inte skall försöka lägga sig i saken på ett tidigt stadium innan regeringen haft tillfälle att tänka. Den uppfattningen har ju framförts här i kammaren, och herr Hjalmarson var inne på den i går i ett offentligt föredrag. Vi inom oppositionspartierna kan näppeligen acceptera detta, att regeringen svarar för allt tänkandet och att riksdagen får taga vid först när regeringen tänkt färdigt. Men om det nu skulle vara så, att herr statsrådet menar, att det är mycket som bäst sker centralt, då är väl detta ett utomordentligt argument för att regeringen åstadkommer en utredning eller en prövning, eller vad man vill kalla det, och skaffar den översiktliga sammanställning, som är nödvändig för att de politiska avgörandena skall kunna träffas. Vad är det för fel i att vi inom oppositionen begär, att detta skall göras utan dröjsmål? Det hade bort ske tidigare och vara färdigt nu.

Statsrådets yttrande antydde, att det skulle komma någon gång i framtiden, att riksdagen därför egentligen inte bör göra något annat än att t. v. nedlägga sin talan.

Herr talman! Det hela är egentligen ganska enkelt. Det har gått sex år sedan riksdag och regering var ense om att folkpensionärernas standard skulle bedömas mot bakgrunden av den allmänna reella nationalinkomstutvecklingen. Under dessa sex år har den reella standarden i landet höjts mycket väsentligt. Tiden kan då vara inne för att ge folkpensionärerna en av försiktighetsskäl visserligen mycket blygsam, men för folkpensionärerna dock i och för sig ingalunda obetydlig andel i denna allmänna reella inkomsthöjning. Jag ser det så, herr talman, att ett positivt beslut i dag inte innebär något annat än en handling i överensstämmelse med andan och innehållet i riksdagens, såvitt jag minns rätt, enhälliga beslut år 1946.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Herr Ohlin kunde inte låta bli att uttala sin stora förvåning över bristen på logik och sammanhang i mitt inlägg. Jag kan vara lika förvånad över att han tog så lång tid på sig som han gjorde för att bemöta mitt inlägg. Det är inte någonting annat jag gjort, herr Ohlin, än att jag ansett, att en förbättring av folkpensionärernas ställning är berättigad. När jag slutligen vågar ansluta mig till samma yrkande som folkpartiet, kan detta inte vara någon dödssynd i varje fall.

Beträffande en detalj som herr Ohlin var inne på, nämligen att jag på något sätt skulle ha uttalat mig nedsättande om indexkonstruktionen hos folkpensionerna vill jag säga, att jag i det sammanhanget inte har yttrat någonting annat än att indestillägget i och för sig inte har visat sig vara tillräckligt i den utveckling som skett. Det som här föreligger är ytterligare ett bevis på att man

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

på det håll herr Ohlin företräder har insett detta. Det förefaller mig slutligen, som om herr Ohlin helst förmenat mig att instämna i det slutyrkande som folkpartiet har gjort. Jag får emellertid förbehålla mig att även få göra detta och i övrigt när det gäller folkpensionerna intaga en ställning som jag för min del förfäktat under en lång tid. Min inställning torde också vara herr Ohlin väl bekant.

Sedan vill jag, herr talman, med anledning av att det riktats en erinran av formell innebörd mot det yrkande jag tidigare framställde, göra den ändringen beträffande mitt yrkande, att kammaren måtte bifalla den reservation som till utlåtagandet avgivits av herrar Boman i Kieryd m. fl., dock med följande tillägg till motiveringen, att i dess sista stycke — det som börjar med »Kostnaderna för» — tillägges efter dess sista mening — den som slutar med »å sistnämnda belopp anvisas» — följande meningar: »Det är emellertid angeläget att en inkomst — under alla förhållanden ungefärligen av en storleksordning jämförlig med kostnaderna för det extra tillägg å folkpensionen som i realiteten innebär en förhöjning av dess grundbelopp — beredes statsverket. Därigenom ges ett klart och för alla gripbart uttryck för det faktiska förhållandet, att en extra förmån som beredes de åldrar, som i huvudsak fullgjort sin produktiva insats, är ett åtagande från de fortfarande i produktionslivet verksamma. Folkpensionsavgiften bör därför höjas i en grad som ungefärligen motsvarar utgiften för statsverket av ett s. k. extra tillägg å folkpensionen, och förslag om sådan höjning från den 1 juli detta år bör föreläggas riksdagen vid instundande höstsession.»

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! För att det inte skall föreligga något missförstånd efter herr Ohlins anförande

bör jag kanske komplettera det litet i fråga om invalidpensionerna.

Herr Ohlin uttalade sin livliga tillfredsställelse över att jag, som han sade, nu kommit till klarhet om att det härvidlag behövs en förstärkning. Jag har, herr Ohlin, varit på det klara med detta praktiskt taget sedan den dag då jag började syssla med dessa saker. Nu är det emellertid så, att problemet inte har den omfattning och de aspekter, som jag tyckte mig kunna utläsa ur herr Ohlins anförande. Invalidpensionerna är nämligen indexreglerade, och kompensation för dyrtiden tillkommer följaktligen även invalidpensionärerna. Det enda fall, där man inte har genomfört denna princip, är det speciella blindtillägget på 700 kronor, vilket till sin absoluta storlek har varit oförändrat. Det pågår emellertid en översyn av blindtillägget, och vederbörande myndighet har fått i uppdrag att undersöka, om inte blindtillägget möjligen och lämpligen borde omvandlas och förstärkas till någonting av ett hjälplöshetstillägg, eftersom det faktiskt finns andra invalider än de blinda som är i ungefär samma besvärande predikament.

Vad sedan gäller de invalidröntor jag talade om, så är ju detta ersättningar, som är av försäkringsbolag utbetalda till de anställda, som råkar ut för ett olycksfall i arbetet. Där har vi 1950 genomfört en generell förstärkning, och riksdagen har i år godtagit en förstärkning på de allra äldsta invalidröntorna, de som baserar sig på 1901 års olycksfallslag. Men här uppstår ju en annan fråga, som förtjänar att allvarligt bedömas och som jag inte är säker på att herr Ohlin har klart för sig. Är det staten, som rimligen och rätteligen skall kompensera dessa invalidröntor, eller är det den företagsamhet, i vars tjänst vederbörande arbetare har råkat bli invalid? Det sistnämnda alternativet, menar jag, bör ha mycket starka skäl för sig. Hitintills har man ju från företa-

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

garsidan vägrat att ta på sig denna skyldighet, och då har det inte varit något annat för staten att göra än att gå in och här klara ut ett problem, där väl ändå mycket starka argument kan föreligga för att det skulle hjälpas till just från det håll, där vederbörande anställd, i sin dagliga gärning råkat ut för olycksfall och blivit invalid.

Jag har velat säga detta därför att herr Ohlins reflexioner var litet för korthuggna för att den riktiga belysningen av frågan skulle kunna ske.

Nu säger herr Ohlin: Ja, men visst är väl en utredning motiverad. Är det inte för enkelt av Sträng att göra gäl-lande att siffrorna finns på bordet? Och så säger han: Tala om hur det ligger till med utvecklingen!

Ja, visst skall jag väl kunna göra det. Jag kan t. o. m. gå herr Ohlin så långt till mötes, att jag redan här talar om för honom, att därest man från 1946 och till dags dato vill hålla samma inkomstutveckling för folkpensionärerna som, låt mig säga för en typisk låglöne-grupp som lantarbetarna och småbrukarna eller de mindre jordbrukarna över huvud taget — och en sådan jämförelse kan man ju göra, eftersom levnadskostnaderna varit ungefär lika, möjligen något till nackdel för folkpensionärerna — så kommer en kompensation till folkpensionärerna i dag att röra sig om ett belopp av cirka 600 miljoner kronor. Tar jag ett medeltal för industriarbetarna som jämförelseobjekt, får jag med samma utgångspunkt en kompensationssumma på ca 300 miljoner kronor från statsverket. Tar jag som jämförelsetal de statsanställdas inkomster, kommer jag litet längre ned. Jag kan följaktligen utan någon större svårighet ungefär avläsa vad en kompensation kostar, och då måste det ju, menar jag, vara en politisk bedömningsfråga, hur mycket man har råd med, detta sett i samband med andra önskemål, som står på dagordningen.

Men det behövs en utredning, och en

ordentlig utredning, för att klara upp dessa ting, säger herr Ohlin. Jag är så pass ogenerad, ärade kammarledamöter, att jag säger, att det behövs ingen utredning för att begripa det enkla faktum, att därest vi får finansiella möjligheter därtill, så skall folkpensionärerna få det litet bättre. Det är hela problemet, och det är en politisk bedömnings- och avvägningsfråga.

Men vad är det för fel att göra en utredning? säger herr Ohlin. Ja, det är intet fel alls som princip betraktat. Regeringen tillsätter utredningar i stark takt — jag tror att dagstidningarna har uppgift om några stycken nytillsatta utredningar. Men det skall finnas ett legitimt behov av en utredning, och finns det inte det, menar jag, då föreligger det faktiskt intet underlag för ett så energiskt hävdande av kravet på en utredning.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att understryka det stora behov som föreligger för folkpensionärerna att få litet ökad hjälp. Det är alldeles säkert så som socialministern sade, att jämför man folkpensionärerna med andra grupper, vilka det vara må, så ligger folkpensionärerna i ett sämre läge. Om man jämför dem med industriarbetarna eller textilarbetarna eller skogsarbetarna eller lantarbetarna, så är det ingen tvekan om att de ligger sämst till.

Jag kan också dela socialministerns uppfattning, att när man skall kompensera folkpensionärerna över budgeten, alltså genom skattemedel, så måste det ske en viss begränsning, och man kan inte ta hur mycket som helst. Jag delar även socialministerns mening när han säger, att vi måste nog i framtiden se till att det blir en bättre avvägning till förmån för de mest behövande. Fråga är, om vi inte har varit litet för generösa när det gällt sociala bidrag i olika former. Vi har lämnat generella tillägg

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

många gånger, där det praktiskt taget inte hade behövts. Jag tror att det är alldeles nödvändigt att vi som princip slår fast, att vi måste ha en strängare behovsprövning. Detta innebär så vitt jag förstår att vi kan ge högre tillägg endast till de grupper, som bäst behöver dem, och här kommer väl folkpensionärerna i första hand.

Sedan jag sagt detta måste jag också ge min anslutning till den tankegång, som ligger i herr Hagårds yrkande. Också jag tror att det är berättigat att det blir en viss höjning av pensionsavgifterna, som praktiskt taget har stått stilla sedan de kom till. Den höjning, som herr Hagård föreslog, alltså 0,2 procent, är ju mycket blygsam, och så vitt man kan se vid en hastig bedömning, skulle den ändå räcka till för att ge folkpensionärerna ett månatligt tillskott för oktober månad. Jag måste uttala mina sympatier för denna tankegång, och så vitt jag kunde förstå av socialministerns anförande, var också han sympatiskt inställd till förslaget. Huruvida riksdagen är böjd för att i dag bifalla förslaget eller ej vet jag inte, men jag tror att det ligger någonting i det.

Innan jag slutar måste jag också säga, herr talman, att jag förvånar mig över herr Ohlins sätt att gå till väga. Jag har i varje fall aldrig tidigare varit med om att man, när det ställts ett yrkande av en motionär eller en reservant och någon sedan hängt på detta yrkande, ondgjort sig över detta från det håll yrkandet tidigare ställts. Herr Hagård har här anslutit sig till folkpartiets yrkande, och det tycker jag inte att herr Ohlin i varje fall skall vara ledsn för.

Jag har, herr talman, velat anföra detta rent allmänt till dagens protokoll.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra en ändring beträffande mitt yrkande. Det är ju formellt litet oegentligt av utskottet

att behandla vår motion II: 148 nu, eftersom förevarande utlåtande gäller ett extra tillägg och vår motion avser en höjning av grundbeloppet. Med hänsyn till att jag får tillfälle att yrka bifall till motionen i samband med behandlingen av nästföljande utskottsutlåtande, skall jag be att få ta tillbaka mitt tidigare yrkande och i stället yrka bifall till reservationen nr 3).

Herr OHLIN: Herr talman! Jag vet inte om jag missförstod statsrådet Sträng när jag uppfattade hans yttrande om angelägenheten av en förbättring för invalider och motsvarande såsom gällande ganska allmänt för människor i det läget. Jag uppfattade det så, att det skulle gälla också för den grupp av människor, som har livräntor på grund av allvarlig yrkesskada, och det var därför jag tillät mig säga, att det var mycket välkommet att statsrådet yppade så varma känslor för en åtgärd, som innebar kompensation för livräntor av denna typ.

Nu vet jag väl att statsrådet två veckor innan riksdagen hade att fatta beslut begärde en utredning rörande detta problem som ju finns behandlat i folkpartimotionen. Men att det bakom detta att statsrådet skyndade sig att två veckor före riksdagens beslut ordna utredning låg fullt så varma känslor som jag fått höra i dag, visste jag inte, och det är denna statsrådets inställning jag velat välkomna.

Vad folkpensionärernas standard beträffar skall jag be att få erinra om en sak, som jag förbigick i mitt föregående anförande. När man talar om folkpensionärernas bevarade standard får man inte alldeles glömma bort, att åtskilliga av folkpensionärerna har ett litet sparkapital och att detta sparkapital i många fall har förlorat i värde genom inflationen. Den grupp av folkpensionärer, som har ett litet sparkapital har alltså gjort en förlust genom

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

inflationen, för vilken snarare staten än de själva har ansvaret, utan att staten tycks ha möjlighet att ge dem någon kompensation för detta den direkta vägen.

Statsrådet talade om vissa mindre bemedlade grupper standardutveckling. Han nämnde inte, med hur många procent deras reella standard har vuxit, vilket kanske hade varit det mest uttrycksfulla, utan nöjde sig i stället med att tala om hur mycket det skulle kosta att ge full kompensation åt folkpensionärerna om de skulle få samma reella standardhöjning som den ena eller andra gruppen. Jag tycker det vore större anledning lägga upp saken så, att om vissa grupper fått några tiotal procent i standardhöjning, så är detta som folkpartiet nu begär — en standardhöjning åt folkpensionärerna med omkring 3 procent — ett ganska blygsamt krav, om man nämligen menar allvar med det uttalande som riksdagen gjorde 1946. Statsrådet Sträng talade så mycket om växlar som riksdagen utställt och som skall inlösas. Men, herr statsråd, detta uttalande år 1946 är väl också något som riksdagen skall stå för?

Det är alldeles klart att här försiggår en strid om ord, föga fruktbar, om man skall kalla det som vi begär för en utredning eller en sammanställning av material och en avvägning. Statsrådet Sträng anser att det är tämligen lätt att göra den erforderliga sammanställningen av materialet rörande den reella inkomstutvecklingen för de olika, mindre bemedlade grupperna. Men det är nog inte, herr statsråd, så lätt beträffande en del av dem; det vidhåller jag. Men antag att det är så lätt som herr Sträng nu säger. Vad har regeringen då för vägande skäl emot att tillsätta en, skall jag kalla det »prövningsinstans» av något slag, kanske bara en enda man eller kvinna i departementet? Regeringen förbehåller sig själv att avgöra, om det behövs nya

utredningar. Ja, det trodde jag gällde stora arbets- och tidskrävande frågor. Men kan det verkligen finnas något motiv för herr Strängs envishet att här svara: Nehej då, det saken nu gäller får oppositionspartierna med sina sekretariat lov att sköta om själva. Där skall regeringen absolut inte hjälpa till, nej då! Visserligen är det ganska lätt att göra det, men regeringen vill ändå inte. Och denna attityd, den skall man skydda bakom distinktioner mellan orden utredning och prövning. Jag erkänner, herr talman, att jag förstår inte poängen i detta. Är det så lätt att göra en sådan sammanställning med allt relevant material — à la bonne heure, då kan väl regeringen låta någon expert göra det på kort tid.

Till herr Hagård och ännu mer till herr Pettersson i Dahl — herr Pettersson är nu så ivrigt konverserande att jag får nöja mig med att vända mig till herr Hagård — skulle jag vilja säga, att om herrarna studerar mitt yttrande i protokollet skall ni få se, att det inte finns någon som helst grund för den uppfattning som herr Pettersson i Dahl gav uttryck åt, att jag på något sätt skulle vara avogt inställd mot att herr Hagård närmade sig folkpartiets ståndpunkt. Jag polemiserade mot en del i herr Hagårds motivering, men däremot måste jag säga att jag alltid är glad åt att få så mycket stöd som möjligt för folkpartiets ståndpunkter. Men det är angeläget att påpeka till undvikande av missförstånd, att om det föreligger olikheter i motiveringen, så skadar det inte att detta klagöres här i kammaren. Ty jag vet av erfarenhet — jag kanske t. o. m. skulle kunna säga dyrköpt erfarenhet — vad som sker när de nuvarande regeringspartierna tar hand om en fråga för att så att säga komplett identifiera högerståndpunkterna med folkpartiets ståndpunkter, om vi inte här i kammaren gjort klart, i vad mån det föreligger en olikhet.

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

Men att högern närmat sig vår ståndpunkt hälsar jag med största tillfredsställelse, fastän jag tillåter mig säga att detta rimmar illa med herr Hagårds uttalande, där han med en smula ogillande tonfall yttrade, att folkpartiet väckt frågan på ett så sent stadium. Jag kan ännu inte förstå hur högern skulle kunnat sluta upp kring kravet på en höjning av folkpensionerna om inte detta förslag hade lagts fram. Att det var anledning att göra det nu, när budgetläget kan klarare överblickas än som kunde ske i januari, inser ju envar.

Det finns dock en skillnad och en väsentlig skillnad mellan högerns yrkande och vårt. Herr Hagård vill utan någon som helst utredning ha fastlagt att avgifterna skall höjas och höjas betydligt. Där intar jag den avvikande ståndpunkten, att den utredning om folkpensionärernas andel av standardhöjningen och om eventuell höjning av grundpensionerna, som vi menar bör komma till stånd, naturligtvis bör behandla frågan om finansieringen. Att nu improvisera ett beslut, som därvidlag är bindande för utredningen, tycker jag inte är motiverat. Jag tycker att en kommande utredning på den punkten bör ha fria händer. Jag utesluter inte högerlinjen, men jag vill inte att man efter en så flyktig behandling som här varit möjlig skall binda utredningen i denna viktiga finansieringsfråga, eftersom det absolut inte är nödvändigt att göra det.

Herr talman! Jag kan bara sammanfatta, som jag gjort en gång förut. För sex år sedan uttalade riksdagen att man skulle ta hänsyn till den allmänna standardhöjningen. Är det då för tidigt att nu ge folkpensionärerna den föreslagna mycket blygsamma andelen av standardhöjningen? Det kan jag inte finna, och det är därför jag yrkar bifall till herr Bomans i Kieryd m. fl. reservation.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Om jag denna gång fattat herr Ohlin rätt, anser han att jag skulle ha begärt en väsentlig höjning av folkpensionsavgifterna.

Jag har så tydligt jag kunnat preciserat att det är fråga om en höjning med 0,2 procent av nu utgående avgifter. Jag vill stryka under ytterligare att detta sedermera skulle göra inalles 1,2 procent i stället för nu utgående 1 procent på inkomsten. Det är väl inte någon väsentlig höjning.

Vidare säker herr Ohlin att vi har velat åstadkomma en sådan anordning utan någon som helst utredning. Jag har begärt att man vid höstsessionen skall lägga fram en kungl. proposition härom, och en proposition lägges väl inte fram utan någon som helst utredning.

Jag tycker att herr Ohlin skall lägga bort det där sättet att oupphörligt misstänkliggöra alla oss andra här i denna debatt. Jag tror att vi alla vill ungefär samma sak. Varför skall man då ställa representanter för övriga partier i andra ledet så att säga och påskina, att de inte har några redbara avsikter.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag vet inte vad det är som gjort att herr Hagård fått detta intryck. Frågan gäller hur man skall se på en 20-procentig höjning av avgifterna. Observera att avgifterna redan förut står i relation till inkomsten och höjes när inkomsten stiger. Om man då skall kalla en ytterligare höjning med 20 procent, såsom herr Hagård vill, för väsentlig eller inte torde få anses vara en smaksak, och jag tillåter mig, herr talman, vidhålla att det är en ganska väsentlig höjning.

Beträffande sedan intresset för folkpensionerna kan jag gärna tillägga, att jag vet att herr Hagård inte står efter någon i denna kammare när det gäller ett ärligt och uppriktigt intresse för

folkpensionärernas villkor. Den ståndpunkt som jag har intagit innebär heller inte, att jag gentemot dem som är medlemmar av andra partier riktar någon som helst direkt eller indirekt beskyllning för att man inte skulle vara intresserad av folkpensionärernas villkor. Jag tror faktiskt att det lyckligtvis förhåller sig så, att vi beträffande vår syn i stort på problemet dock är överens. Mot bakgrunden av en sådan allmänt positiv inställning och mot bakgrunden av uttalandet 1946 vill vi hävda att det är motiverat att nu fatta ett positivt beslut av den blygsamma omfattning som vi här föreslagit.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag kan inte undgå det intrycket, efter att ha hört herr Ohlins inlägg, att han hyser en önskan att få i gång något slags politisk process i nästan varje fråga. Det ligger ju, herr talman, till på det sättet när det gäller frågan om avgifterna, att de nuvarande folkpensionsavgifterna fastställdes när den senaste folkpensionsreformen genomfördes. Då genomförde man dels en höjning av folkpensionsavgifterna och dels en höjning av pensionsförmånerna. Det hette då i Kungl. Maj:ts proposition, när man skulle motivera höjningen av pensionsavgifterna: »Med hänsyn till det förändrade penningvärdet synes en höjning av avgiftsmaximum motiverad. En sådan höjning är även motiverad av de ökade pensionsförmånerna.» Det var alltså precis samma situation då som i dag.

Nu säger herr Ohlin att den höjning som det kan röra sig om, en höjning som motsvarar 20 procent på nuvarande avgifter, är en väsentlig höjning. Ja, vad betyder denna höjning för de enskilda människorna, vad betyder den i pengar räknat? Om jag tar medborgare i inkomstläget från 4 000 upp till 12 000 kronor — där ju det stora

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

flertalet befinner sig — rör det sig här om mellan 50 öre och 1:50 kronor i månaden. Detta kan väl ändå inte i nuvarande läge anses vara någon orimlig höjning mot bakgrunden av den allmänna höjning av penninginkomsterna som skett i vårt land.

Vill man, herr talman, vara med om att ge folkpensionärerna en förbättring, då tycker jag man också skall se till att detta kommer till ett så klart uttryck som möjligt. Hur man än diskuterar finansieringsmetoden är det ju ändå *reellt sett* hela tiden fråga om att de aktiva medborgarna skall antingen avstå något av sin konsumtion eller öka sin produktion något eller göra bådadera för att de passiva medborgarna, de gamla, skall kunna få det litet bättre. Att söka driva en socialpolitik, varigenom detta syfte får ett synligt och konkret uttryck, anser jag vara en sund och riktig strävan. Det visar på ett tydligt sätt att vi i handling vill bereda de gamla en ökad förmån.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få förena mig med det yrkande, som herr Hagård har framställt.

Herr OHLIN: Det får inte, herr talman, råda något missförstånd på den punkten att vad högerlinjen innebär i dag är så att säga en dubbel procentuell höjning. För det stora flertalet medborgare här i landet sker en automatisk höjning av folkpensionsavgiften när inkomsten stiger. Eftersom inkomsten stigit något mer än penningvärdet fallit, sker redan härigenom en höjning av avgiften som är något större än i relation till penningvärdets fall. Det är alltså nu inte fråga om att kompensera för penningvärdets fall, utan det gäller att dessutom höja avgiften med 20 procent. Om detta kan jag inte säga något annat än vad jag sade i mitt föregående anförande. Jag vill inte, när det gäller frågans ordnande på längre sikt,

Extra tillägg för år 1952 å folkpensioner.

förorda detta förslag i dag. Jag vill inte heller ta ställning emot det. Jag anser inte att frågan om avgiftssystemets roll, när det gäller finansiering av de sociala avgifterna, är så solklar, att man här kan avgöra denna lilla del av frågan i dag. Men jag anser att den utredning om avvägning av de sociala förmånerna och de statliga finansieringsmöjligheterna, som måste komma, bör ta upp frågan om en ökad användning av socialförsäkringsavgiften som en av de centrala frågorna. Jag är övertygad om att finansieringsproblemet måste ligga så till att denna fråga får tas upp. Jag hoppas att detta skall kunna ske under loppet av ett antal månader, och då, herr Hjalmarson, bör frågan om eventuell höjning av folkpensionsavgifterna behandlas i sitt naturliga sammanhang. Jag kan emellertid inte finna att man har visat upp tillräckliga skäl för att binda utredningen och Kungl. Maj:t på denna punkt. Därför kan jag, herr talman, inte förorda att vi *i dag* skall göra ett sådant uttalande om finansieringen.

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! När folkpensionsreformen genomfördes var det ju klart utsagt, att avgifterna inte var beräknade försäkringsmässigt i förhållande till pensionsförmånen. Jag har för min del fattat saken så, att inbörden av beslutet var, att vi som representerade de arbetande och aktiva människorna i befolkningen så att säga kollektivt påtog oss en viss börda, som stod i relation till pensionsförmånernas sammanlagda kostnader för statsverket. Betraktar man saken på det sättet tror jag, att det är fullt motiverat att säga, att utvecklingen gjort det önskvärt med en justering av avgifterna. Man finner nämligen att samtidigt som folkpensionerna räknat fr. o. m. budgetåret 1949/1950 stigit med 31 procent, så har folkpensionsavgifternas summa stigit med endast 10 procent.

Det förefaller mig därför, herr talman, att om man håller fast vid den utgångspunkt som man valde då den stora folkpensionsreformen genomfördes, så innebär det förslag, som herr Hagård har ställt, ett återställande av den relation mellan avgifternas totalsumma och förmånernas totalsumma, som förelåg då, och behöver därför inte innebära ett föregripande av de ytterligare utredningar i avgiftsfrågan, som kan befinnas önskvärda.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den inbördes diskussionen mellan folkpartiet och högern. Herr Ohlin talade emellertid något om omvändelse och uttryckte sin tillfredsställelse med att statsrådet Sträng hade omvänt sig så hastigt. Ja, herr talman, det ser ut som om det var fler än statsrådet Sträng som hade gjort en omvändelse i denna fråga. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att det sammansatta utskottet på grund av den långt framskridna tiden måste behandla denna proposition innan motionstiden var utgången, och vid realbehandlingen av propositionen tillstyrkte folkpartiets representanter i utskottet enhälligt Kungl. Maj:ts förslag. Det var först när sista motionsdagen utgick och folkpartimotionen framlämnades som folkpartiet gjorde en omvändning.

Herr **JACOBSSON** i Igelsbo: Herr talman! Jag skall endast be att till vad herr Mårtensson i Uddevalla har anfört få tillägga, att den behandling av propositionen, som herr Mårtensson här talade om, hade skett innan motionstiden hade gått ut, och vi hade sålunda inte vid det tillfället möjlighet att ta ställning till en motion, som inkom senare under motionstiden. Det beslut som då fattades kunde sålunda icke betraktas som definitivt.

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Boman i Kieryd m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till det av herr Hagård under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde emellertid herr Hjalmarson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4 antager den av herr Boman i Kieryd m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Hagård under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat företogs. Därvid avgåvos 63 ja och 131 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapro-

position i huvudvoteringen antagit bifall till det av herr Hagård under överläggningen framställda yrkandet.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Hagård under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 84 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 mars 1952 dagtecknad proposition, nr 215, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

3) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

4) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 1, bilaga 7, föreslagit riksdagen dels under punkt 90 att till Bidrag till folkpensioner m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 741 000 000 kronor,

dels ock under punkt 91 att till Indextillägg å folkpensioner för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 205 000 000 kronor.

De av Kungl. Maj:t framlagda förslagen syftade bl. a. till att bereda ökade möjligheter för folkpensionärerna att utnyttja sin arbetskraft och att inneha sparkapital eller annan motsvarande tillgång samt för arbetsgivare att ordna pensioneringsfrågan för anställda utan att därigenom folkpensioneringens inkomstprövade förmåner beskures alltför starkt. Vidare hade föreslagits vissa ändringar beträffande kommunernas skyldighet att bidra till kostnaderna för tilläggspensioner m. m.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 7 § lagen om folkpensionering erhålla följande lydelse:

Där kommun så beslutat skall kommunalt bostadstillägg utgå till pensionsberättigad som är mantalskriven inom kommunen eller till där mantalskriven hustru som uppbär hustrutillägg. Sådant tillägg skall anses såsom folkpension.

Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer. Avvikelse från vad nedan i 8 och 13 §§ stadgas må dock icke äga rum och ej

heller må för rätt till kommunalt bostadstillägg fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor.

Om kommuns beslut rörande kommunalt bostadstillägg skall pensionsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

1 § lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag få denna lydelse:

Kommun skall för varje kalenderår bidra till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

d e l s viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för tilläggspensioner, änkepensioner och hustrutillägg, som under året utbetalats för inom kommunen mantalskrivna pensionsberättigade, dock högst tre femtedelar av nämnda kostnad,

d e l s o c k viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalskrivna inom kommunen, dock högst tre femtedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnad.

Därest tilläggspensioner, änkepensioner och hustrutillägg förhöjts genom indextillägg, skall vad i första stycket stadgats om kommuns skyldighet att bidra till kostnaderna för dylika pensioner avse även indextillägg därå.

I anledning av propositionen hade väckts ett antal motioner, varjämte vid riksdagens början väckts några motioner angående folkpensioneringen.

I de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 490 av herrar *Öhman* och *Ola Persson* samt II: 655 av herr *Holmberg m. fl.* hade hemställts, bl. a., att riksdagen för sin del måtte antaga i proposition nr 215 framlagda förslag om ändringar i lagen

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, med vissa i motionerna angivna ändringar av den i propositionen föreslagna lydelsen av 4 § 1 och 2 mom., 6 § 1 och 3 mom., 7 §, 8 §, 14 § 2 mom., 15 §, 16 §, 33 § och av slutbestämmelserna samt därutöver av nu gällande lydelse av 4 § i samma lag samt att 19—22 §§ i nu gällande lydelse upphävdes.

I motionen I: 111 av herrar *Norling* och *Ola Persson* hade hemställts, att folkpensionsavgifterna måtte avskaffas och att riksdagen till följd därav måtte besluta sådan ändring av lagen om folkpensionering, att 19—22 §§ upphävdes.

Propositionen nr 215 och de i anledning av densamma väckta motionerna ävensom motionerna I: 111 och II: 142 hade hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet. Ovannämnda punkter i statsverkspropositionen samt motionerna I: 2, II: 3 och II: 430 hade hänvisats till behandling av statsutskottet. Efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen nr 215, nämnda punkter i statsverkspropositionen ävensom samtliga motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Sammansatta utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen nr 215 framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering — måtte för sin del med bifall till motionerna I: 490, II: 142, II: 618 och II: 655, såvitt de avsåge vissa övergångsbestämmelser i förevarande lagförslag, antaga nämnda förslag med den ändringen att första stycket i övergångsbestämmelserna erhöles av utskottet angiven lydelse;

B. att riksdagen oförändrade måtte antaga de genom propositionen nr 215 framlagda förslagen till

1) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommuner-

nas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

3) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn;

C. att riksdagen måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister;

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 528) om kommunala pensionstillskott m. m.;

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1952/53 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 743 000 000 kronor; samt

2) till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 239 000 000 kronor;

E. att motionerna I: 490 och II: 655, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionerna

1) I: 2 och II: 3,

2) I: 111,

3) I: 489 och II: 654,

4) I: 491 och II: 653,

5) II: 430,

6) II: 617,

7) II: 619,

8) II: 651 och

9) II: 652

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) beträffande 7 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 491 och II: 653, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att 7 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

1946 (nr 431) om folkpensionering skulle erhålla följande lydelse:

Där kommun så beslutat, skall kommunalt bostadstillägg utgå till pensionsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen eller till där mantalsskriven hustru som uppbär hustrutillägg. Sådant tillägg skall anses såsom folkpension.

Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer, dock att det skall ankomma på pensionsstyrelsen att besluta om det lägsta och högsta belopp varmed kommunalt bostadstillägg må utgå inom kommunen.

Kommun må ej besluta om avvikelser från vad nedan i 8 och 13 §§ stadgas, och ej heller må för rätt till kommunalt bostadstillägg fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor.

Om kommuns beslut rörande kommunalt bostadstillägg skall pensionsstyrelsen ofördröjligen underrättas;

II) beträffande besvärösförfarandet av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 491 och II: 653, såvitt nu vore i fråga, måtte för sin del besluta

1) att ingressen till förevarande förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skulle erhålla av reservanterna angiven lydelse;

2) att 37 § i lagen om folkpensionering skulle erhålla följande lydelse:

Över pensionsstyrelsens beslut i ärende rörande pension må klagan föras av justitiekanslern, kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud ävensom av enskild sakägare. Klagan föres hos Konungen genom besvär, vilka vid talans förlust skola å trettionde dagen från den dag beslutet gavs vara inkomna till socialdepartementet;

3) att antaga av reservanterna framlagt förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) lagen den 26 maj 1909

(nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

III) beträffande 1 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen av herrar *Johansson* i Mysinge och *Bengtson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 489 och II: 654 samt II: 617, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att 1 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen skulle erhålla följande lydelse:

Kommun skall för varje kalenderår bidra till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

dels viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för tilläggs-pensioner, änke-pensioner och hustrutillägg, som under året utbetalats för inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst tre fjärdedelar av nämnda kostnad,

dels ock viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för pensionsberättigade, mantalsskrivna inom kommunen, dock högst tre fjärdedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnad.

Därest tilläggs-pensioner, änkepensioner och hustrutillägg förhöjts genom indextillägg, skall vad i första stycket stadgats om kommuns skyldighet att bidra till kostnaderna för dylika pensioner avse även indextillägg därå;

IV) beträffande frågan om folkpensionärs rätt till fria resor av herr *Bengtson* och fru *Nordgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 2 och II: 3 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag angående

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

ende rätt för varje ålderspensionär med behovsprövade pensionsförmåner att årligen företaga en fri resa till nära anhöriga.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning begärdes, beträffande föredragnings sättet, ordet av

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla som anförde: Herr talman! I avseende å föredragningen av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages det av utskottet däri tillstyrkta lagförslaget paragrafvis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragnings sättet föredrogs först *punkten A*.

Utskottets förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

3 §.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! Man kan säga att folkpensionsrevisionens förslag i väsentliga delar är ett fullföljande av de idéer som slog igenom vid genomförandet av 1946 års lag om folkpensionering. Frågan om inkomstprövning av ålderspensionerna stod då i förgrunden. De som då arbetade och verkade för inkomstprövningens borttagande eller att man inte skulle bestraffa den som hade visat sparsamhet

och förtänksamhet har nu verkligen fått ytterligare stöd genom den föreslagna folkpensionsrevisionen.

Genom det förslag, som nu ligger på kammarens bord, har man ökat folkpensionärernas möjlighet att för det första utnyttja sin arbetskraft och för det andra att inneha ett sparkapital och andra tillgångar, och för det tredje har man öppnat möjlighet för arbetsgivare att till sina anställda utge en s. k. arbetsgivarepension. Som en biprodukt till det hela har man också erhållit förmånen att kunna avlägsna bostadsgrupperingen, vilken förste vice talmannen i denna kammare och jag som medlemmar av socialvårdskommittén ansåg vara en skönhetsfläck på den ursprungliga folkpensionsreformen.

I det stora hela har jag, herr talman, ingenting att erinra mot den föreliggande revisionen. I två avseenden har jag dock måst göra vissa erinringar. Jag vill i korthet närmare beröra dessa två punkter.

Jag vill erinra om att ursprungligen hade förslaget om folkpensionerna endast en konstruktion av det s. k. bostadstillägget, där statens andel var den övervägande. En reservant inom den kommitté, som hade arbetat med frågan om de nya folkpensionerna, hade emellertid gjort ett yrkande med innebörd, att man skulle låta det vara möjligt för större kommuner särskilt storstäderna att, om de så ville, i anslutning till folkpensionen utge ett kommunalt tillägg. Det angavs omedelbart, att det inte var något större antal sådana kommuner det gällde. Det öppnades sålunda en möjlighet att lämna s. k. särskilda bostadstillägg. Men det dröjde inte länge efter det att folkpensionsreformen var genomförd förrän man började med en allmän påverkan på kommunerna att inrätta sådana särskilda bostadstillägg. Och denna påverkan efterföljdes av en agitation, som kom att leda till att för närvarande ungefär två tredjedelar av folkmängden i vårt land bor i kommuner, som har

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

just sådana särskilda bostadstillägg. Man har härvidlag fått de mest olika grunder och de mest skilda regler för tillämpningen av detta bostadstillägg i olika kommuner. Det råder en orättvisa och nära nog ett kaos på det här fältet. Det har dessutom insmugit sig politiska synpunkter, som har förryckat det hela ännu mera. Mot bakgrunden av denna bestämda erfarenhet har man svårt att skänka ett så obetingat förtroende åt kommunernas sätt att sköta denna speciella angelägenhet som man på sistone har deklarerat.

Här har emellertid nu föreslagits en ändring i detta avseende. Man vill ha ett enda bostadstillägg, och det är givetvis mycket bättre än förut. Jag skulle dock helst ha sett att man kunnat helt ta bort bostadstillägget ur folkpensionsresonemanget. Det kanske kommer vid nästa revision av folkpensioneringen.

Så några ord om hur man tänkt sig detta nya bostadstillägg. Kommunerna skall själva få bestämma om det skall införas kommunalt bostadstillägg eller inte, men vidare låter man kommunen ensam suveränt bestämma om grunderna för detta bostadstillägg. Om man ger akt på remissyttrandena, finner man att ungefär hälften av remissinstanserna har ställt sig avvisande till denna konstruktion, och ungefär hälften har uttalat sig för den. Bland dem som uttalat sig mot anordningen står sakkunniga myndigheter, främst pensionsstyrelsen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges privatanställdas pensionskassa, Sveriges kommunalanställdas pensionskassa, kooperationens olika försäkringsanstalter m. fl. Slutligen bör man kanske observera, att folkpensionärerna har uttalat sig emot en sådan konstruktion av bostadstillägget, och även De vanföras riksorganisation har varit ovillig att godtaga den nya konstruktionen.

Departementschefen har i detta sammanhang intagit en sådan ställning, att man inte helt är på det klara med hur

han innerst inne har sett på denna sak. Han tillstyrker givetvis bostadstilläggens konstruktion sådan den har avfattats av folkpensionsrevisionen, och han säger som en förklaring till och ett svar för sitt eget ståndpunktstagande, att detta förtroende som man ger kommunerna bör verka som en sporre till en rimlig och rättvis avvägning av bostadstilläggen. Han säger också att riskerna för en restriktiv inställning hos kommunerna icke synes honom betydande och beträffande de överdrifter, som skulle kunna inträda, att riskerna för kommunal generositet ej heller bör överdrivas. Enligt vad jag har kunnat utläsa andas propositionen en inte obetydlig tveksamhet hos departementschefen. Han säger slutligen, och det tycker jag markerar ytterligare tveksamhet, att utvecklingen på området kommer att följas med uppmärksamhet, och därest det skulle visa sig att utvecklingen tenderar att ej följa rätta linjer, torde spørgsmålet få tagas under förnyad prövning.

Man kan sätta i fråga om det inte hade varit riktigare att lägga upp det på annat sätt. Och man kan fråga sig om det inte kommer att bli svårt, för att inte säga omöjligt, att senare draga åt tyglarna. Den omvända ordningen är säkert att föredraga.

Nu vill jag, herr talman, meddela något om hur det sammansatta utskottet har sett denna fråga. Utskottet har ägnat en ingående uppmärksamhet åt denna speciella del av revisionen. En särskild delegation av sammansatta utskottet har tillsatts, och till och med fråga om uppskov till riksdagens höstsession har väckts på grund av tveksamheten beträffande bostadstilläggens konstruktion. Vid delegationens behandling av denna fråga har framgått, att tveksamhet på denna punkt har framträtt inte bara i departementet och i det sammansatta utskottet i dess helhet. Skulle kommunerna inte motsvara förväntningarna beträffande grunderna för nya kommu-

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

nala bostadstillägg, skulle ett ingripande från Kungl. Maj:ts sida kunna ske i början av nästa år i korrigerande syfte, säger man. Man har även fått fram en möjlighet som jag måste säga är prisvärd. De tre kommunförbunden har tillsammans med pensionsstyrelsen bildat en kommitté som redan börjat arbeta med rådgivande anvisningar, och dessa anvisningar kommer att publiceras i respektive förbunds tidskrift. Pensionsstyrelsens ombud kommer sedermera att utgöra ett slags förmedlande organ mellan den uppfattning kommittén har kommit till och den uppfattning man hyser ute i kommunerna.

I den motion som jag har undertecknat har vi varit angelägna att skaffa garantier för en såvitt möjligt rättvis behandling, så att folkpensionärerna får vad de skall ha men å andra sidan statens medverkan i kostnaden inte blir obehörigen utnyttjad. Vi har ansett att pensionsstyrelsen såsom det mest sakkunniga organet skulle öva ett bestämt inflytande på såväl minimi- som maximigränserna. Det har varit svårt att formulera lagtext beträffande pensionsstyrelsens rådgivande verksamhet på annat sätt än vi har gjort i den reservation som åtföljer det föreliggande utlåtandet.

Slutligen, herr talman, har jag inte kunnat låta bli att beröra den underliga företeelsen i fråga om besvärsrätten, att enskild sakägare inte kan föra talan över pensionsstyrelsens beslut utan att först ha erhållit tillstånd av styrelsen. Inte heller får kommun, pensionsnämnds ordförande eller pensionsstyrelsens ombud för närvarande anföra klagomål över pensionsstyrelsens beslut med mindre justitiekanslerns tillstånd inhämtats. Den nuvarande ordningen på detta område kan inte anses tillfredsställande och kan väl inte försvaras av någon.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som av herr 3 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 22.*

Magnusson och mig har blivit fogade till föreliggande utlåtande.

Herr BENGTTSSON i Varberg: Herr talman! Anledningen till att jag begär ordet vid denna frågas behandling är att den punkt som rör förmögenhets-skärpningen i förslagets 13 § enligt mitt förmenande borde fått en annan behandling; det är ett önskemål som vi har framfört i motion nr II: 619.

Det är ju så, att när pensionsnämnderna skall fastställa en sökandes årsinkomst för att bestämma storleken av de inkomstprövade förmånerna, har de att följa vissa i lag fastställda normer. Den som har en större förmögenhet skall exempelvis inte komma i åtnjutande av inkomstprövad pensionsförmån, och så länge vi har inkomstprövade pensionsförmåner i vår pensionering är denna bestämmelse enligt mitt förmenande fullständigt riktig. De nu gällande gränserna fastställdes år 1946. Kungl. Maj:t har inte ansett sig för närvarande kunna företa någon justering av de beloppen, och utskottet har inte heller ansett sig kunna tillstyrka en ändring, även om utskottet har ansett visst fog finnas för en justering.

Erfarenheten från arbetet i pensionsnämnder, har lärt, att de förmögenhetsägare det här är fråga om, i de allra flesta fall har sin förmögenhet placerad i ett eget hem. En person skaffar sig ett eget hem i unga år, och undan för undan minskar han sin skuld på fastigheten. Under tiden har ju samtidigt taxeringsvärdet stigit väsentligt. Skillnaden mellan skuld och taxeringsvärde blir ju så småningom ganska stor. Hans formella förmögenhet blir dock i själva verket ännu större, ty när pensionsnämnderna skall fastställa förmögenhetsställningen är ju principen den, att fastigheten skall upptagas till sitt saluvärde.

Enligt bestämmelserna i pensione-

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

ringslagen kommer ju denne man att betraktas som förmögen, fastän han i verkligheten inte har så stor glädje av sin »rikedom». Det är ju faktiskt mycket svårt att för en sådan sökande förklara varifrån den höga inkomst härleder sig, som pensionsnämnden har påfört honom. När man försöker förklara skärpningsregelns innebörd för honom, säger han bestämt att han inte kan leva på sin fastighet, och inte heller kan han göra sig kvitt den, ty då har han ingen bostad. Att uppmuntra en pensionär till att sälja sin fastighet är väl inte riktigt. Vi är väl alla överens om att det är angeläget att de gamla får stanna kvar i sin gamla, invanda miljö så länge det går.

Vidare är det ju svårt för vederbörande pensionär att få öka belåningen på fastigheten.

Jag har ansett att en höjning av gränsen är motiverad med vad som anförts och att man dessutom bör ta hänsyn till penningvärdesförsämringen sedan år 1946, då gränsen fastställdes. Riksdagen höjde ju för en tid sedan, delvis på denna grund, den skattefria förmögenheten från 30 000 till 50 000 kronor.

Ytterligare en sak som har betydelse för denna fråga är att de äldre ärenden, som ligger hos pensionsstyrelsen, inte behöver omprövas nu enbart på grund av den i år företagna fastighetstaxeringen. I ett meddelande från kungl. pensionsstyrelsen till pensionsnämnder och ombud omtalas att en sådan omprövning kommer att äga rum i samband med genomförandet av föreliggande förslag. Det kommer att betyda att höjningen av den avdragsfria årsinkomsten i vissa fall inte blir till någon nytta för denna kategori.

Det är brukligt att arbetsgivarpensionerna bestäms till sådant belopp, att den statliga pensionsförmånen inte reduceras, och utrymmet för arbetsgivarpensioneringen ökas ju väsentligt genom den föreslagna höjningen av den

avdragsfria årsinkomsten. För en stor grupp ökas emellertid inte utrymmet alls. Utskottet menar sig inte ha erhållit tillräckligt underlag för en förändring av förmögenhetsgränserna. Utskottet har emellertid uttalat att frågan bör följas med uppmärksamhet. Allting talar emellertid enligt min mening för att man borde företa en justering samtidigt med genomförandet av den här reformen i övrigt, för att man skall få bort de ogynnsamma verkningarna av de nuvarande skärpningsreglerna.

Då emellertid utskottet varit enigt på denna punkt, har jag självfallet, herr talman, intet yrkande, utan jag nöjer mig med en hemställan, att frågan, såsom utskottet har sagt, följes med uppmärksamhet.

Herr ANDERSON i Sundsvall: Herr talman! I anslutning till proposition nr 215 har jag väckt en motion, vari jag har berört ett par punkter i förslaget, dels i vad detta avser de nya bostadstilläggen och dels i vad det avser de nya reglerna för finansieringen av folkpensionerna.

Jag vill inledningsvis säga, att folkpensioneringen numera allmänt uppfattas som en statlig angelägenhet. Därigenom att regering och riksdag lagfäst de regler, efter vilka folkpensionerna utges, har det skapats en garanti för att dessa utges efter i princip likformiga regler över hela landet.

Därjämte anses nu gällande bestämmelser garantera folkpensionärerna en om ock nödortftig så dock försörjning, vilket för dessa innebär och inneburit ett stort trygghetsvärde.

Såvitt jag förstår innebär det förslag, som vi nu behandlar, ett väsentligt avsteg från den principen, att folkpensioneringen skall vara en statlig angelägenhet. I stället föreslås nu ett system som innebär, såsom någon av remissinstanserna har uttryckt saken, att folkpensioneringen i fortsättningen blir en

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

blandat statlig och kommunal angelägenhet. I denna blandat statliga och kommunala angelägenhet kommer staten att svara för vissa, för pensionärernas försörjning otillräckliga grundbelopp, varefter det överlåtes åt kommunerna att helt bestämma om bostadstilläggen, såväl när det gäller tilläggens belopp som när det gäller de grunder efter vilka bostadstilläggen skall utges, blott med den inskränkningen att riksdagen fastställer de s. k. avdrags- eller reduktionsreglerna.

Förslaget innebär, som vi alla vet, att det allmänna bostadstillägget, varom bestämmelser nu finns i lagen om folkpensioneringen, och det särskilda bostadstillägget, varom kommunerna beslutar, skall sammanslås till ett enda bostadstillägg, kallat kommunalt bostadstillägg. Åt kommunernas goda vilja överlåtes, som jag nyss sade, att besluta hur bostadstilläggen skall utformas, men det överlåtes också åt kommunerna att besluta om kommunalt bostadstillägg över huvud taget skall utgå eller inte.

När man läser pensionsrevisionens betänkande, departementschefens proposition och utskottets utlåtande, får man den uppfattningen, att det har varit svårigheten att bemästra avdragsreglernas utformning, som har kopplat in i första hand utredningen på frågan om de kommunala bostadstilläggen. I revisionens betänkande anfördes nämligen, att revisionen har undersökt om icke lösningen av avdragsproblemet kunde erhållas genom att sammanslå de nuvarande båda bostadstilläggen till ett nytt kommunalt bostadstillägg. När man läser detta, frågar man sig: Varför just ett kommunalt bostadstillägg? Varför inte ett statligt? Det senare borde ju ha legat närmare till hands.

Mot det statliga bostadstilläggets utformning har det mig veterligen inte anförts så många anmärkningar som det däremot har anförts mot det särskilda bostadstillägget.

Det är riktigt, såsom herr Hagård nyss anförde, att det råder en väsentlig förbistring beträffande de särskilda bostadstilläggen. I fråga om dessa finns det all möjliga arter av regler, från de mest rigorösa till sådana som är ganska generösa. Och det är ju just denna olikformighet i utformningen av de nuvarande kommunala bostadstilläggen, som har gjort att de har blivit utsatta för berättigad kritik.

Men här föreslås nu, att man skall kassera det bostadstillägg, som har visat sig vara någorlunda förnuftigt utformat, och i stället bygga vidare på det tillägg, som har varit utsatt för den mesta kritiken. Man tycker annars att det motsatta förfaringssättet borde ha varit det riktiga och det naturliga.

Revisionen anför vidare att en annan betydande fördel med införande av det kommunala bostadstillägget skulle vara, att man därigenom kommer bort ifrån den nuvarande bostadskostnadsgrupperingen. Det innebär, att man kommer bort ifrån den dyrortsgruppering, som ju bostadskostnadsgrupperingen i själva verket är.

Jag har aldrig riktigt förstått, varför man skall avskaffa denna dyrortsgruppering för folkpensionärerna, när vi alltjämt behåller den på andra områden. Vi har den kvar, när det gäller tjänstemannalönerna, och vi har den kvar, när det gäller beskattningen, för att ta två exempel, men just när det gäller folkpensionärerna skall dyrortsgrupperingen avskaffas, innan man har skapat förutsättningarna för dess avskaffande. Såvitt jag vet, visar de utredningar i dyrortsfrågan, som hittills har gjorts, att det alltjämt råder olika prisnivå på olika orter och att en viss dyrortsgradering alltjämt är motiverad.

Visserligen har det skett en utjämning de olika orterna emellan, men det finns ändock alltjämt ojämnheter. Pensionsrevisionen har också pekat på att det, när det gäller pensionärernas bostadskostnader, uppenbarligen finns

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

olikheter i prislägena på de olika orterna. Revisionen förutsätter att kommunerna själva skall bemästra detta problem, d. v. s. kommunerna skall kunna klara de problem, som revisionen inte har lyckats med och som inte heller departementet eller utskottet har lyckats med. Detta överlätes med varm hand åt kommunerna att klara upp. Man skall anknyta tilläggen till kostnadsläget inom kommunen, men man skall samtidigt också se till att tilläggen såvitt möjligt blir enhetligt utformade för pensionärerna i de olika kommunerna, vilket säkerligen är en mycket delikat uppgift.

Det nuvarande allmänna bostadstillägg, varom regler finns i lagen om folkpensionering, är i själva verket inte ett bostadstillägg, det skall vi ha klart för oss, utan det är ett dyrortstillägg, fastän det oriktigt benämnes bostadstillägg. Att så är förhållandet bevisas framför allt därav, att det allmänna bostadstillägget inte på något sätt är knutet till pensionärens bostadskostnader. Vi har pensionärer som av stiftelser har fått bostäder upplåtna åt sig, där de bor hyresfritt. De uppbär ändå det statliga bostadstillägget oreducerat, därest deras ekonomiska förhållanden i övrigt inte lägger hinder i vägen. Vi har också alla dessa pensionärer, som bor i pensionärshemmen och som där betalar en hyra, som inte uppgår till det belopp, som det statliga bostadstillägget utgör. Vid utformningen av det särskilda bostadstillägget har man, skulle jag tro, i flertalet kommuner utgått ifrån den principen, att pensionärerna skall få bibehålla en del av det statliga bostadstillägget till den del av försörjningen, som ligger utanför bostadskostnaden. I regel får pensionärerna behålla några hundralappar av det statliga bostadstillägget till annan försörjning än till bostad.

Dessa exempel visar tydligt, att det statliga bostadstillägget icke är anknytt till pensionärens bostadskostnad,

vilket även är i full överensstämmelse med den tanke, som socialvårdskommittén gav uttryck för och som även finns återgiven i den proposition, som framlades år 1946 och som ligger till grund för nuvarande folkpensioneringslagstiftning.

När jag nu läst departementschefens proposition och utskottets utlåtande, har jag gång på gång frågat mig, huruvida det nu föreslagna kommunala bostadstillägget skall anknytas till de faktiska bostadskostnaderna eller icke. Jag har läst utskottsutlåtandet flera gånger för att vinna klarhet på den punkten, som är mycket väsentlig, för så vitt vi vill behålla folkpensionernas försörjningsvärde för pensionärerna, och jag måste säga, att jag icke har fått full klarhet. Det talas på något ställe om att bostadstillägget inte bör göras allför snävt. Men på sidan 48 anför utskottet: »Till grund för avvägningen av tilläggen bör, såsom departementschefen anför, läggas endast stadigvarande behov, och tilläggen böra regelmässigt anknytas till de bostads- och bränslekostnader, som den enskilde pensionären kan antagas ha. Därvid bör dock uppenbarligen tillses, att pensionstagarnas ställning icke försämrans i förhållande till vad nu gäller.»

Den sista meningen är en övergångsbestämmelse. Men vad jag särskilt fäst mig vid är att bostadstilläggen regelmässigt skall anknytas till de bostads- och bränslekostnader, som den enskilde pensionären kan antagas ha. Skall det tydas ordagrant, måste här inträda en försämring — inte för dem som nu har pension och bostadstillägg — men för de pensionärer, som får pensionen sig tillerkänd efter de nya reglerna, om jag tyder saken rätt. Lagtexten säger ingenting på denna punkt. Om man är osäker, när man skall tyda en lagtext, brukar man ju gå tillbaka till propositionen, utskottsutlåtandet och riksdagsprotokollet. I utskottsutlåtandet och propositionen finner man inte klarhet på

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

denna punkt. Det var min avsikt att till socialministern rikta frågan, huruvida det kommunala bostadstillägget skall anknytas till de faktiska bostadskostnaderna. Men jag får i stället rikta frågan till utskottet, eftersom socialministern just nu inte finns i kammaren, ty jag förmodar, att utskottet har diskuterat den detaljen.

Man kan helt instämma med pensionsstyrelsen, när pensionsstyrelsen säger, att revisionen synes ha ägnat alltför liten uppmärksamhet åt att uppdraga riktlinjer för de kommunala föreskrifterna om bostadstillägg och hur dessa bör utformas i olika avseenden. Det hade varit önskvärt, att statliga synpunkter och kommunala önskemål hade diskuterats och samordnats samt föranlett auktoritativa uttalanden från revisionens sida. Man saknar helt och hållet dylika uttalanden.

En annan punkt, som jag har berört i min motion, gäller folkpensionernas finansiering. I departementsförslaget såväl som i utskottsutlåtandet går 1950 års besparingsutredning igen. Det var 1950 års besparingsutredning, som på sin tid föreslog att vissa utgifter, som staten har för sociala ändamål, till en större del än hittills skulle överflyttas på kommunerna. Samtidigt rekommenderades kommunerna att på andra områden göra besparingar, så att de skulle slippa höja den sammanlagda utdebiteringen. Det är glädjande att den s. k. Wärnska besparingsutredningens förslag inte har tagits upp i sin helhet, men man har tagit upp det till en del, t. ex. beträffande den kommunala bidragsfaktorn, när det gäller kostnaderna för bostadstillägget. Dessutom har man höjt maximigränsen från 50 till 60 procent.

I ett annat sammanhang i denna kammare — det var när vi diskuterade kostnadsfördelningen mellan stat och kommun beträffande barnbespisningen — anförde en av kammarens ärade ledamöter, att det inte får bli så, att

staten beslutar dyrbara sociala reformer och sedan övervältrar en väsentlig del av kostnaden på kommunerna. Detta kan tillämpas även här. Jag vill i det sammanhanget, innan jag slutar, bara erinra om den inverkan på antalet skattekronor per invånare, som inflationen har haft. Tack vare att vi har fått mer pengar, i kronor räknat, av mindre värde, har ju taxeringen höjts i kommunerna, och utslaget på invånarna blir det större antal skattekronor per invånare. Detta har i någon mån neutraliserats genom det höjda ortsavdraget, men inte i full utsträckning. Just denna faktor, antalet skattekronor per invånare, är den väsentliga faktorn, när det gäller att bestämma den kommunala andelen av kostnaden för de behovsprövade folkpensionerna.

I min hemstad har under ungefär tre års tid den kommunala andelen av de behovsprövade folkpensionerna stigit från ca 40 till något över 50 procent. Det torde bli en mycket stor del av kommunerna som omedelbart når upp till maximitaket, 60 procent, och som därigenom får en väsentlig ökning av utgifterna på detta område. Jag förstår, att det inte finns någon möjlighet att rubba på förslaget, men jag har med vad jag anfört velat göra mina invändningar mot att det här sker en förskjutning i kostnadsfördelningen mellan stat och kommun till kommunernas nackdel.

Jag har i min motion gjort invändningar, framför allt mot det kommunala bostadstilläggets konstruktion. Jag har gjort det därför att det inte finns några anvisningar om hur bostadstillägget skall utformas. Det hade bort vara revisionens eller departementets sak att åtminstone ge några anvisningar till hjälp för kommunerna. Sådana saknas helt.

Det är också oerhört svårt att överblicka vad reformen kommer att kosta både för staten och för kommunerna.

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Men framför allt är det osäkert och oklart, huruvida folkpensionärerna kommer i en bättre situation eller inte. Är det så, som jag nyss anförde, att bostadstillägget skall direkt knytas till bostadskostnaden, så måste det innebära en försämring, under alla omständigheter beträffande den trygghet, som pensionärerna känt genom att staten hittills har haft det väsentliga ansvaret i detta stycke. När man nu överflyttar en så pass betydelsefull sak som utformningen av bostadstillägget på kommunerna, måste detta för pensionärernas del innebära en väsentligt minskad trygghetskänsla.

Jag har ansett, att dessa saker hade bort utredas, och jag har därför tillåtit mig, herr talman, att i min motion yrka avslag på regeringens förslag, i vad det avser utformningen av det kommunala bostadstillägget, och jag har i stället föreslagit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och nytt förslag angående bostadstilläggets utformning. Jag har därvid tänkt mig, att man skulle gå den andra vägen och bygga vidare på det statliga bostadstillägget, som visat sig vara en fastare grund att bygga på än det särskilda bostadstillägget. I avvaktan på denna utredning har jag icke heller funnit det nödvändigt att ändringar vidtages i grunderna för kostnadsfördelningen, och jag har alltså tillåtit mig att yrka avslag även på den punkten.

I övriga delar av propositionen, delar som jag här inte berört, t. ex. avdragsreglerna, kortare karenstid för sjukbidrag o. s. v., instämmer jag helt med utskottet. Det är reformer, som är önskvärda och som säkert blir av betydelse för pensionärerna och som jag således ber att få tillstyrka.

Herr talman! Med dessa ord ber jag, trots att det inte föreligger någon till denna motion knuten reservation, att få yrka bifall till motionen.

Fru NORDGREN: Herr talman! Jag skall inte yttra mig i den stora huvudfrågan. Där är ju utskottet på de flesta väsentliga punkter enigt, och jag delar denna enighet. Det är emellertid en punkt, där jag måste erkänna att jag varit synnerligen tveksam, och det gäller den föreslagna omläggningen av bostadstilläggen. Jag har varit tveksam därför att erfarenheterna från de nu tillämpade kommunala bostadstilläggen ju ingalunda är uppmuntrande. Jag har också varit tveksam därför att jag i likhet med den föregående talaren finner att det icke uppdragits några riktlinjer för hur dessa kommunala bostadstillägg skola utformas.

Att jag inte reserverat mig på denna punkt beror emellertid på att, som utskottet anför, denna fråga kommer att följas med uppmärksamhet. Jag förmodar att man efter en tids erfarenheter av hur den nya anordningen kommer att verka får företaga de revisioner, som eventuellt kan bli nödvändiga.

Jag har, herr talman, närmast begärt ordet i anledning av en reservation av herr Bengtson, till vilken jag anslutit mig, och vari vi hemställer, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående rätt för varje ålderspensionär med behovsprövade pensionsförmåner att årligen företaga en fri resa till nära anhöriga. Detta kan synas vara en liten fråga. Men för de grupper det här gäller kan det vara en ganska betydelsefull sådan, därför att de, genom möjligheter till en fri resa, kan beredas tillfälle att få träffa anhöriga, kanske barn som bor långt ifrån dem och som de inte har möjligheter att själva bekosta långa och dyrbara resor till.

Utskottet har motiverat sitt avslagsyrkande med att man ju strävar efter att avskaffa all behovsprövning och att man därför inte bör införa en ny behovsprövad förmån. Jag är inte säker på att detta är en ny förmån. Samma

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

förmån tillkommer ju mödrar med minderåriga barn, och fria resor tillkommer även barn och husmödrar. Jag är övertygad om att många av dessa, som nu har fria resor, har betydligt större möjligheter att själva bekosta en sådan resa än den grupp det här är fråga om.

Utskottsmajoriteten har mycket välviligt anfört, att man då i stället bör försöka förbättra själva pensionsförmånerna, och det låter ju för all del mycket vackert. Men vi har tidigare diskuterat den frågan i dag, och vi ser att med den omfattning folkpensioneringen nu har, betyder varje liten förbättring mycket stora utgifter. Det sades också av herr Pettersson i Dahl — och jag tycker det ligger mycket i vad han sade — att vi nog i fortsättningen får gå in för strängare behovsprövning för de sociala förmånerna.

Vi har ju i dag beslutat ett extra tilllägg till folkpensionärerna, en engångsförbättring, vilket är att anteckna med tillfredsställelse. Men jag är övertygad om att även om vi skulle förbättra själva grundpensionen, eller ge pensionärerna ännu något extra tillskott därutöver, är folkpensionerna för dem som skall leva på desamma, trots detta så små, att varje förbättring måste användas till de nödvändigaste livsförnödenheterna. Några resor blir det säkerligen inte över till.

Sedan har man också motiverat avslagsyrkandet med att det skulle bli en så besvärlig historia att införa den förmån det här gäller och att det skulle medföra icke obetydliga administrativa svårigheter. Jag tycker att det skulle bli mindre besvärligt att ordna denna sak. Som ju förmånen skulle utgå bara för de åldringar som hade behovsprövade folkpensionsförmåner, alltså för dem som åtnjuter bostadstillägg, behövde ju vederbörande bara visa upp ett intyg om detta från pensionsnämnden. När förmånen dessutom är inskränkt till en enda resa om året och man därtill skall kunna påvisa att

den är till anhöriga, bör vare sig besvärligheterna eller kostnaderna bli så värst stora. Jag tror att den föreslagna anordningen skulle hälsas med tillfredsställelse inte bara av folkpensionärerna, utan också av deras långt ifrån dem boende barn. En sådan förmån finner jag vara minst lika berättigad för dessa åldringar som de fria resorna för barn och vissa andra kategorier.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den av herr Bengtson och undertecknad vid detta utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Pettersson* i Norregård och *Anderson* i Sundsvall.

Herr EKDAHL: Herr talman! Jag har en motion, som delvis ligger på samma linje som den fru Nordgren nyss talade för. Men det föreligger vissa skilljaktigheter.

Jag har inte ifrågasatt några gratisresor utan föreslagit att folkpensionärerna skulle få två resor per år till halvt pris. Det föreligger också den skillnaden mellan min motion och den motion, på vilken fru Nordgrens reservation bygger, att man i den senare alldeles har från denna förmån uteslutit sådana folkpensionärer som inga anhöriga har. Jag var för något ögonblick sedan i tillfälle att lyssna till utskottets talesman i första kammaren. Han frågade ganska insinuant motionären därinne, om denne inte hade tänkt på att förmån av här ifrågavarande slag borde stå till buds även för folkpensionärer som står ensamma i livet. Skulle inte många människor, som växt upp här i världen utan att över huvud känna några anhöriga och som blivit så gamla, att de fått folkpension, rent av mer än andra ha behov av lättare möjligheter att komma i kontakt med

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

gamla vänner? — den frågan tillåter även jag mig ställa här i dag.

När man läser utskottets yttrande på denna punkt på s. 87 i utlåtandet, måste man komma till den uppfattningen, att utskottet bygger hela sin motive-ring för avstyrkandet på motionen nr 3 i denna kammare, den motion alltså på vilken fru Nordgrens reservation grundar sig. Det förefaller som om utskottet över huvud taget inte läst min motion. Det är kanske lätt att falla för frestelsen att lägga till grund för sitt ställningstagande något av den skepsis som tog sig uttryck i den klassiska frågan: Kan något gott komma från Galileen? Men jag skulle ändå vilja rekommendera utskottet att läsa min motion även om det blir i efterhand. Jag hoppas att det kan bli en nyttig läsning.

Utskottet har bl. a. talat om de administrativa svårigheterna. Jag håller med fru Nordgren om att denna passus i motiveringen förefaller mycket lättvindigt hopkommen. Har man gjort någon som helst undersökning i detta fall? Det förefaller inte så. För egen del har jag gjort en del undersökningar, innan jag väckte min motion. När jag t. ex. i min motion säger att kontroll mycket väl skulle kunna utövas genom avstämpling av företagen resa på ett lösblad i pensionsbevisen, har jag gjort detta i samråd med högt stående sakkunskap i järnvägsstyrelsen.

När det talas från utskottshåll också om svårigheterna att klara kostnaderna, tillåter jag mig erinra om några rader i min motion, där jag framhåller att det torde vara möjligt för Kungl. Maj:t att i efterhand bereda kompensation åt kommunikationsföretagen genom att taga i anspråk medel på sjätte huvudtiteln, under rubriken »Ersättning till statens järnvägar för av Kungl. Maj:t medgivna lindringar i befodringsavgifterna för vissa resor». Även denna passus har jag lagt in i motionen efter samråd med sakkunskap på i det närmaste högsta ort.

Jag har alltså verkligen försökt att i min motivering peka på möjligheter att klara upp de svårigheter som kan uppstå inför problemet att möjliggöra dessa resor till nedsatt pris. Det kan inte hjälpas att man tycker, att man träffar på en viss schablonmässighet i det sociala tänkandet hos utskottet, då det vägrar att över huvud taget på allvar diskutera dessa problem.

Om jag inte missförstod fru Nordgren, ville hon ha sagt, att folkpensionerna, hur vi än bättrar på dem genom allmänna höjningar, aldrig kommer upp till en sådan nivå att man kan säga, att lättare resmöjligheter för folkpensionärerna vore en onödig reform. Skulle jag ha förstått fru Nordgren rätt härvidlag, ber jag få helt instämma med henne.

Jag vill till sist, herr talman, säga att det jag finner mest betänkligt i den reservation som fru Nordgren har talat för är att man bundit förmånen av fria resor till de folkpensionärer som har behovsprövade förmåner. Om jag inte fattat det förslag, som här föreligger, fel skulle detta betyda att folkpensionärerna i en kommun där man vägrade att ge behovsprövade bostadstillägg, skulle bli uteslutna från möjligheten till fri resa.

Herr talman! Jag kunde yrka bifall till min motion, men det tjänar ingenting till. Frågan är vilken minut som helst avgjord i första kammaren, och där kommer man utan tvivel att gå på utskottets förslag — och resultatet i denna kammare blir alldeles säkert detsamma. Ett rent demonstrationsyrkande är det ingen mening med. Men jag lovar dem i utskottet, som har formulerat detta utlåtande, att försöka komma tillbaka och i så fall i ett sådant sammanhang att det inte blir så lätt att komma ifrån saken som man har försökt denna gång.

Fru NORDGREN (kort genmäle):
Herr talman! Jag har inte kunnat an-

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

sluta mig till herr Ekdahls motion utan stannat för herr Bengtsons, därför att jag anser att det här inte främst gäller att bevilja folkpensionärerna förmånen att kunna göra en lustresa även om detta i och för sig kunde vara önskvärt. De fria resor jag här talat för skall närmast ha det behjärtansvärda ändamålet att ge pensionärerna möjlighet att åtminstone en gång om året få kontakt med långt bort boende barn. Man kan naturligtvis sträcka sina önsningar betydligt längre. Men då vi reserveranter inskränkt oss till att hemställa att denna förmån skall gälla endast för resor, som företages till anhöriga och bara en gång om året, tycker vi att våra krav är så rimliga, att vi hyser den förhoppningen att kammaren går med på åtminstone att frågan utredes, så att man får klart för sig vilka förfärliga hinder som ligger i vägen just för att lämna dessa människor fria resor, när hindren inte varit oöverstigliga då det gällt stora grupper av andra samhällsmedlemmar.

Herr EKDAHL (kort genmäle): Herr talman! För att det inte nu skall bli några missförstånd om den rätta karaktären av mitt yrkande, skall jag be att få säga fru Nordgren, att jag inte ett ögonblick skulle hysa betänkligheter mot att folkpensionärerna någon gång finge tillfälle att göra en nöjesresa. Jag tror att vi utan alltför tungt samvete kan ge de gamla möjlighet därtill, när de kommer till den ålder som här åsyftas. Om det då också skulle bli en liten, liten belastning på ekonomin hos det företag, som kallas Hela svenska folkets järnväg, vore denna ganska berättigad i detta sammanhang.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Från den kommunistiska gruppens sida har väckts två motioner, som innehåller förslag om betydande ändringar på ett stort antal punkter i den här föreslagna lagen. Jag skall inte gå in på alla

dess detaljer, utan jag skall nöja mig med att sammanfattningsvis beröra fyra av de väsentliga förbättringar som vi har velat uppnå med motionerna.

För det första önskar vi att de berörda folkpensionärerna skall få en bättre levnadsstandard än regeringen har velat tillerkänna dem i det föreliggande förslaget. Detta borde — såsom jag för övrigt framhållit redan vid behandlingen av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4 — enligt vår mening ske genom en höjning av grundbeloppen och inte bara på det sätt som propositionen förutsätter. Det kan emellertid också ske genom sådana åtgärder som behandlas i propositionen och beträffande vilka vi själva har föreslagit ytterligare förbättringar. Jag tänker t. ex. på den förändring som vi föreslagit i fråga om avdragsreglerna för den inkomst som folkpensionärerna kan skaffa sig utöver folkpensionen. För närvarande kan, såsom visst har påvisats även i propositionen, avdraget gå upp till 75 procent av denna inkomstdel, och detta är enligt vår mening fullständigt orimligt. Den värsta orättvisan härvidlag har vi velat undanröja genom förslaget att högst $\frac{1}{3}$ av inkomsten skall få avdragas.

För det andra vill vi att folkpensionärerna skall vara lagligt tillförsäkrade rätt till bostadsbidrag och inte, såsom nu föreslås, bli utlämnade till de kommunala församlingarnas godtycke. Det har redan av en tidigare talare i debatten påvisats, vilken otrygghet den nu föreslagna anordningen skulle innebära för folkpensionärerna. Självfallet borde man, om man vill tillgodose rimliga anspråk, stadga en rätt för folkpensionärerna att uppbara bostadsbidrag.

För det tredje anser vi att de förmåner, som vi har föreslagit, hör tillerkännas folkpensionärerna tidigare än vad regeringen har tänkt sig. Utskottet har för övrigt biträtt denna vår

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

ståndpunkt i ett par avseenden och alltså gått ifrån propositionen därvidlag, men enligt vår mening borde detta ha skett i hela den utsträckning som vi föreslagit i motionerna.

För det fjärde är det vår uppfattning att finansieringen av de nu aktuella reformerna bör ske utan att kommunerna belastas med ytterligare utgifter. Såsom påpekats här i riksdagen vid flera tillfällen i år, har man genom olika regerings- och utskottsförslag på den ena punkten efter den andra på kommunerna övervältrat utgifter som staten rätteligen borde svara för. Så sker också i detta fall. Detta innebär, såsom vi har framhållit i andra sammanhang, inte bara en mycket orättvis pålaga för kommunerna utan också en rent principiell förändring av skattepolitiken, så till vida att man genom den tilltänkta anordningen överflyttar skattebördan från de stora till de små inkomsttagarna i större utsträckning än som var förutsatt vid skattereformen 1947. Men denna skattepolitik får också verkningar som är förödande för de sociala reformerna och kulturella anordningarna, i den mån kommunerna har befattning därmed och skall svara för kostnaderna. Dessa verkningar blir naturligtvis mycket förödande just för dem, som för sin försörjning är beroende av kommunernas anslagsgivning till socialhjälp o. s. v., och med de regler, som nu föreslås, kommer sålunda även folkpensionärerna att få sitta emellan. Kommunerna får så stora utgifter, och skattebelastningen blir så hård, att man kommer att dra in på utgifterna på alla möjliga områden, vilket med stor säkerhet även kommer att drabba folkpensionärerna.

I motionen nr 111 i första kammaren har vi tagit upp en speciell fråga, som också anknyter till den tidigare här i dag diskuterade frågan om folkpensionsavgifterna. Högern och folkpartiet har ju därvid tvistat om huruvida den höjning, som föreslagits från

högerhåll, kunde betraktas som en väsentlig eller inte väsentlig höjning. Vi har i vår motion föreslagit att folkpensionsavgiften helt och hållet skulle slopas. Detta är motiverat inte bara med hänsyn till vad jag här sagt om skattebelastningen, utan det har också från skattemyndigheternas sida anförts rent tekniska skäl för en sådan anordning.

Det var denna mycket summariska sammanfattning av innehållet i våra motioner som jag, herr talman, här velat lämna. Jag hemställer om bifall till motionerna II: 655 och I: 111 i de punkter dessa avviker från utskottets förslag.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag har i denna fråga tillsammans med några andra ledamöter väckt en motion som jag ber att i allra största korthet få beröra. Motionen utmynnar i två särskilda yrkanden, som avser dels en höjning av gränsen för den avdragsfria förmögenheten, dels frågan om kommunernas bidrag till folkpensionskostnaderna.

I fråga om gränsen för den avdragsfria förmögenheten har ju utskottet förklarat, att det finns skäl som talar för en höjning av denna gräns och att frågan därför bör följas med uppmärksamhet. Jag vill nu bara understryka, att det är angeläget att så sker. Här ifrågavarande lagstiftning skall ju träda i kraft först den 1 januari 1954. Man bör i så pass god tid dessförinnan ha fått klarhet om bl. a. hur den nya fastighetstaxeringen utfallit, att det bör finnas möjlighet att redan till nästa års riksdag föreslå en viss höjning av gränsen för den avdragsfria förmögenheten, en ändring som alltså skulle kunna börja tillämpas samtidigt med reformen i dess helhet.

I övrigt vill jag på denna punkt instämma i vad som här sagts av herr Bengtsson i Varberg.

Kommunernas bidrag till kostnader för de inkomstprövade folkpensio-

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

nerna är ju redan nu beroende av skatteunderlaget per invånare i vederbörande kommun, och samma princip skall tillämpas även i fortsättningen. Detsamma skall gälla i fråga om det kommunala bostadstillägg som nu föreslås i stället för det nuvarande statliga bostadstillägget. Man har därvid föreslagit den ändringen att kommunernas andel i kostnaderna, vilken varit maximerad till 50 procent, skall höjas till 60 procent — detta skall med andra ord utgöra taket för kommunernas proportionella andel i dessa kostnader. Vi motionärer har föreslagit att taket skall flyttas upp till 75 procent. Motiveringen är att med detta tak vid 60 procent skyddar man opå kallat vissa kommuner. Det är här visserligen fråga om ganska få kommuner, men en del av dessa kommuner har säkerligen, förutom ett **mycket gott** skatteunderlag, en relativt låg utdebitering per skattekrona, och det skulle inte vara rättvist att skydda dem från att i samma utsträckning som andra kommuner deltaga i de kostnader det här gäller.

Det har bl. a. av herr Anderson i Sundsvall här sagts att vårt förslag skulle medföra en förskjutning av kostnaderna från staten till kommunerna. Jag vill understryka att det inte kan bli fråga om en sådan förskjutning annat än för ganska få kommuner.

Därtill kommer att redan anknyttningen av bidraget till skatteunderlaget per invånare — en princip som enligt vår mening är alldeles riktig och som borde tillämpas i vidare sammanhang än som nu sker — innebär att utgifterna i viss utsträckning övervältas från staten till kommunerna i och med att skatteunderlaget i kommunerna ökar. Om skatteunderlaget ökar på grund av att realinkomsten ökar, är ju allting gott och väl; då står en sådan övervältring av utgifter helt i överensstämmelse med vad principen avser. Är det däremot så, att skatteun-

derlaget stiger på grund av penningvärdeförsämringen, uppkommer det i viss mån en övervältring av utgifter från staten till kommunerna som man borde försöka undvika. Detta kan inte ske på annat sätt än att man försöker använda den princip med en glidande skala, som nu tillämpas i fråga om statens bidrag till skattetyngda kommuner och som innebär, att skatteunderlaget per invånare i kommunen sättes i relation till medelskatteunderlaget per invånare för rikets landskommuner. Om den fortsatta utvecklingen går mot sjunkande penningvärde, blir det nog nödvändigt att man både för statsbidragen till kommunerna och, som i detta fall, kommunernas bidrag till folkpensioneringen går över till ett sådant system.

Herr talman! I fråga om höjningen av den avdragsfria förmögenheten vill jag med hänvisning till vad jag här sagt ansluta mig till utskottets yrkande, men när det gäller kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna ber jag att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herrar Johansson i Mysinge och Bengtson.

Vidare vill jag, herr talman, instämma i det yrkande som här framställts av fru Nordgren. Herr Ekdahl har gjort vissa invändningar däremot, men jag anser att huvudsaken är att principen om fria resor blir knäsatt. Sedan är det väl en enkel åtgärd att utöka den att gälla även andra resor än resor till nära anhöriga.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Det här föreliggande förslaget innebär dels förändringar när det gäller det fria inkomstbelopp en pensionär kan få ha utan att hans inkomstprövade förmån minskas och dels att man sammanslår det statliga bostadstillägget med det särskilda kommunala tillägget. Jag ber, herr talman, att i princip få uttrycka min tillfredsställelse över att

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

detta förslag har kommit fram och att det har vunnit utskottets beivågenhet. Jag erinrar om att vi från den politiska meningsriktning som jag företräder motionsledes tidigare har framfört just dessa synpunkter.

Herr Hagård har här framfört vissa kritiska synpunkter när det gäller utformningen av det kommunala bostadstillägget. Han menar, att man härvidlag i alltför hög grad har lämnat fältet fritt, och föreslår i en reservation, att pensionsstyrelsen skall äga föreskriva det lägsta och högsta belopp, som envar kommun må utbetala i kommunalt bostadstillägg.

Det måste ju medges, som utskottet här framhåller, att man kan rikta berättigade anmärkningar mot den nuvarande utformningen av bostadstillägget, främst då den utformning som det särskilda bostadstillägget har fått i en hel del kommuner. Herr Anderson i Sundsvall var inne på samma kritiska synpunkter med utgångspunkt från sin motion, där han yrkar avslag på detta förslag om bostadstillägg och föreslår tillsättande av en ny utredning.

Om jag får vittna om den erfarenhet jag såsom pensionsstyrelsens ombud har av bostadstillägget, vill jag säga, att man i stort sett har försökt utjämna skillnaderna mellan bostadskostnadsgrupperna. Häri har nämligen legat en orsak till att bostadskostnadstilläggen ofta har blivit utformade på ett otillfredsställande sätt. När man nu lämnar kommunerna en fullmakt att själva bestämma, hur höga bostadstilläggen skall vara, men binder dem vid de avdragsregler som finns i propositionen, vill jag också medge, att detta kan synas ganska djärvt. Inom utskottet har vi dock ansett att vi bör kunna ge kommunerna det förtroendet. Det finns dock vissa hållhakar, bland annat den, att kommunens andel av kostnaden för det nya kommunala bostadstillägget blir större än dess bidrag till behovsprövade pensionsförmåner i övrigt. Under

det att man betalar 1,5 procent per skattekröna, i genomsnitt per invånare räknat, till de vanliga förmånerna, blir det 2 procent per skattekröna till bostadstilläggen. En kommun med 20 skattekrönor per invånare får alltså betala 40 procent och kan med de regler vi har få gå upp till 60 procent.

Om vi ser på de nya storkommunerna, som har bemödat sig om att göra en investeringsplan, finner vi att kommunerna nog måste se till att inte ge bort några pengar i onödan, men å andra sidan får de förmånerna att erhålla statsbidrag i stället för att betala bostadstilläggen helt med egna medel.

Rörande herr Hagårds förslag har utskottet framhållit: »Att i folkpensionslagen bestämma vissa minimi- och maximibelopp för bostadstilläggen synes icke kunna ske utan att viss dyrortsgruppering måste tillgripas. I annat fall skulle man med hänsyn till de mycket skiftande förhållandena i olika kommuner behöva fastställa så bred marginal, att bestämmelserna sannolikt skulle bli utan större betydelse.» Herr Hagård har ju för sin del icke önskat ha dyrortsgrupperingen kvar, men herr Anderson i Sundsvall önskar ha den kvar, om jag fattade honom rätt.

Nu har man frågat sig, hur kommunerna kommer att klara upp denna uppgift. Departementschefen har redan tagit ett initiativ som går ut på att pensionsstyrelsen tillsammans med representanter för Landskommunernas förbund, Stadsförbundet och Socialvårdsförbundet skall försöka åstadkomma vissa grunder, som man sedan genom pensionsstyrelsen och respektive kommunförbund skall rekommendera kommunerna att anta.

Jag skulle förmoda att kommunerna i stort sett följer dessa rekommendationer. Utskottet har dock understrukit att kommunernas beslut rörande de kommunala bostadstilläggen kommer att granskas och att om kommunerna — vilket jag för min del inte anser att

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

man behöver befara — gör sig skyldiga till missbruk, frågan tas upp till förnyad prövning.

Det har ställts en fråga, jag vill minnas av herr Anderson i Sundsvall, hur stora bostadstilläggen skall få vara. De skall ansluta sig, har departementschefen sagt, till bostads- och bränslekostnaden för den enskilde pensionären. Herr Anderson ställde först frågan till socialministern men riktade den sedan till utskottet, eftersom socialministern inte var här. Vi har för vår del förutsatt, att det i dessa grunder kommer att ingå anvisningar även för beräkningen av bostads- och bränslekostnaden. Vi har fattat saken så, att det gäller att begränsa tilläggen till att i huvudsak täcka bostads- och bränslekostnaden, så att icke kommunerna på den vägen skall kunna öka ut själva pensionsförmånerna.

Jag kanske inte behöver beröra förmögenhetsskärpningen. De båda motionärer som har talat om den punkten har ju icke ställt något yrkande utan bara velat göra vederbörande statsråd uppmärksam på saken. Utskottet har för sin del sagt, att det finner det behjärtansvärt att man undersöker frågan, när man får de nya fastighetsvärdena fastställda och kan se i vad mån de korresponderar med förmögenhetsgränsen. Det är naturligtvis svårt att forma ut en regel, ty om man skulle följa motionärernas förslag, skulle man såvitt jag kan bedöma komma upp till ganska höga förmögenheter. Man skulle sannolikt behöva lägga tröskeln ännu ett steg högre för att inte personer i alldeles för god ekonomisk ställning skulle kunna göra anspråk på behovsprövade pensionsförmåner.

Det var en motionär som här talade om finansieringsfrågan. Utskottet har för sin del utan tvekan ansett sig kunna ansluta sig till regeringens förslag, att man tillämpar en avdragsfaktor av 33 1/3 procent upp till 1 400 kronor för ensamstående och upp till 2 100 kro-

nor för äkta makar samt därefter tillämpar avdragsfaktorn 2/3 eller 66 2/3 procent, av samma skäl som jag nyss nämnde angående skärpningsregeln, nämligen att i annat fall vissa grupper skulle komma alldeles för högt.

Så har vi frågan om kommunbidraget, som nu föreslås höjt från 50 till 60 procent. Det är visserligen sant som herr Larsson i Luttra säger, att det finns några få kommuner som skulle vara skyldiga att bidra med mera om man inte hade detta maximum, men förslaget innebär ju att man skall rubba så litet som möjligt på de nuvarande formerna för fördelningen av kostnaderna. Vi får ju i alla fall ta upp denna fråga igen rörande fördelningen av statsbidragen till kommunerna och rörande kommunernas kostnader för olika sociala förmåner. Vi har då ansett att vi för närvarande bör tillstyrka den kungl. propositionen och inte rubba på den nuvarande ordningen.

Herr talman! Med dessa erinringar ber jag att få yrka bifall till sammanstatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5.

Herr ANDERSON i Sundsvall (kort genmäle): Herr talman! Det är ju beklagligt, att inte den delegation, som har tillsatts med uppdrag att utarbeta riktlinjer för bostadstilläggets utformning, har kunnat lägga fram ett förslag, så att man kan få någon uppfattning om hur bostadstilläggen skall utformas. Det innebär ju att riksdagen i dag vet bra litet om vad den beslutar. Det måste också, såsom jag sade i mitt förra anförande, innebära ett mycket stort otrygghetsmoment för pensionärerna. Men på en punkt fick jag klarhet, om jag fattade herr Jacobsson rätt, nämligen att de kommunala bostadstilläggen skall ansluta sig till pensionärernas faktiska bostadskostnad. Jag upprepar, vad jag nyss sagt, att detta är en helt annan konstruktion, eftersom de nuvarande

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

statliga bostadstilläggen icke är bundna vid bostadskostnaderna utan kan utnyttjas helt eller delvis till pensionärens försörjning i andra avseenden än till bestridande av bostadskostnaden.

Eftersom socialministern nu är inne i kammaren nämner jag än en gång det exempel, jag anförde i mitt förra anförande. Det finns folkpensionärer, som får åt sig upplåten fri bostad, t. ex. av en stiftelse, men som ändå uppbär det statliga bostadstillägget och graverat, därest deras ekonomiska förhållanden i övrigt inte lägger hinder i vägen, och det finns också personer som icke behöver ta hela det statliga och det särskilda bostadstillägget i anspråk för bostadskostnaden utan som kan använda en väsentlig del av det generella bostadstillägget till sin övriga försörjning. Knytes nu det nya bostadstillägget till pensionärens faktiska bostadskostnader, kan jag inte uppfatta detta på annat sätt än så, att det nya förslaget kan komma att innebära en försämring för nytillträdande pensionärer.

Det var på dessa punkter jag ville ha klarhet. Till någon liten del har jag fått klarhet, men inte fullständigt.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (kort genmäle): Herr talman! Om herr Anderson i Sundsvall menar att en delegation inom stats- och andra lagutskottet skulle ha presenterat ett förslag till regler för de kommunala bostadstilläggen, skulle det ha inneburit att kommunerna inte hade fått den bestämmanderätt, som de enligt förslaget skall ha. Därför har man över huvud taget inte velat blanda sig i denna angelägenhet utan i stället föredragit att rekommendera samverkan mellan kommunalförbunden och pensionsstyrelsen.

Vad vidare beträffar pensionärernas förmåner av fria bostäder i stiftelser och pensionärshem är väl herr Anderson lika väl som jag medveten om att dessa förmåner, till den del de över-

stiger ett visst belopp, skall tas upp som inkomster vid beräkandet av inkomstprövade pensionsförmåner.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Efter denna relativt långa debatt skall jag fatta mig kort.

Jag vill deklarerat att jag hälsar denna proposition med tillfredsställelse. Från vårt håll är vi särdeles glada över att man, när det gäller våra folkpensioner, nu för första gången dragit ett streck över den hittills tillämpade dyrortsgrupperingen, där vissa grupper i vårt land haft fördelar framför andra. Varje kommun får frihet att lämna de pensionstillägg, som den finner behövliga. Kommunerna känner själva bäst till förhållandena. Jag tycker att detta system är synnerligen tacknämligt, och jag vill uttala mitt tack till statsrådet, som har föreslagit denna rationella anordning.

Jag kan inte alls gilla den ståndpunkt, som är framförd i högerreservationen, där man vill att vissa riktlinjer skall dras upp och att man skall fixera vissa minimi- och maximigränser, inom vilka kommunen skall ha rätt att röra sig. Jag tror att en sådan bestämmelse ovillkorligen måste medföra att ett visst dyrortsgrupperingssystem kommer att fortfarande. Jag vill för min del på det bestämdaste avråda härifrån. Systemet att fastställa vissa minimi- och maximigränser är orimligt också ur den synpunkten, att förhållandena växlar så kolossalt mellan de olika bygderna. Man kan inte vara bunden av en bestämd norm, om man skall ge full rättvisa.

Vi kan tänka oss personer, som befinner sig i relativt god ställning gentemot andra. För en sådan person skulle en dylik normerande bestämmelse kunna verka mycket orättvist. Därför tycker jag, som sagt, att vi bör försöka vidhålla det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen och som också utskottets majoritet har gått in för.

Utskottet skriver: »Till ledning för

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

kommunernas beslut i detta hänseende bör tagas de upplysningar och förslag som pensionsstyrelsen och kommunalförbunden komma att bistå med.» Jag vill här säga att det naturligtvis kan vara önskvärt med sådana råd och upplysningar från olika kommunala institutioner, alltså Landskommunernas förbund o. d., men det bör inte utformas på det sättet att det innebär direktiv för de olika kommunerna, utan vi bör hålla fast vid att kommunerna själva skall ha fri bestämmanderätt. Men det må gärna tjäna som råd och upplysningar. Det skulle vara olyckligt om det utformades som något slags direktiv.

Så stark som den nuvarande sociala andan är i kommunerna behöver vi inte vara rädda för att inte de bidrag, som kommunerna lämnar, kommer att utgå där de är av behovet påkallade. Vi skall vara tacksamma för att kommunerna på detta område har fått en självbestämmanderätt som de inte haft tidigare.

Jag vill också peka på en annan fråga, i vars behandling jag deltagit på ett tidigare stadium men där jag tyvärr var förhindrad närvara vid det slutgiltiga avgörandet i utskottet. Jag har vid behandlingen av denna fråga särskilt hävdat, att den maximigräns av 60 procent, som är föreslagen i propositionen, inte ger den rättvisa som man skulle fordra. I propositionen är det tänkt att kommunerna skall ge ett visst bidrag i förhållande till skatteunderlaget. Detta bidrag är fixerat till 2 procent per skattekrona i genomsnitt för kommunens invånare; dock är det maximerat till 60 procent, och den lägsta gränsen är 25 procent. Bestämmelsen om den lägsta gränsen kan jag för min del ansluta mig till. Den högsta gränsen, 60 procent, anser jag och de som står för reservationen under punkt III) vara för låg.

Det visar sig nämligen att många kommuner genom denna bestämmelse får alldeles för ringa skattetryck i förhållande till andra med hänsyn till skatte-

underlaget. För Stockholms vidkommande kommer det att begränsa sig till 1,3 procent per skattekrona och invånare om man utgår från det skatteunderlag som fanns år 1951. Går man till Djursholm slipper man där undan med 1 procent per skattekrona, under det att Kiruna kommer undan med 0,8 procent av sitt skatteunderlag.

Ser man på andra kommuner, kommer en del landskommuner, som har ett dåligt skatteunderlag per invånare, att drabbas hårdare genom denna minimigräns vid 25 procent än vad fallet skulle ha blivit om de fått bära 2 procent för varje skattekrona. Torhamns och Sturkö kommuner i Blekinge län kommer t. ex. att få ge ungefär 3 procent per skattekrona.

Med tanke på hur utfallet i jämförelse härmed blir i Stockholm tycker jag att det är orimligt att sätta maximigränsen så lågt som till 60 procent. Nog borde stockholmarna kunna finna sig i att bära en litet större börda. Därför har i den motion, som framburits av bondeförbundet, föreslagits att maximigränsen skall höjas och fastställas till 75 procent. Dels innebär det att kostnaden för staten blir mindre, dels kan det kanske också medföra att man på dessa orter blir litet mer försiktig vid utanordnandet av belopp, som man själv till stor del får bära, dels blir det mera rättvist gent emot andra, sämre lottade kommuner.

Det ovan sagda gör att jag för min del ansluter mig till reservationen under punkt III). Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Efter herr Jacobssons klarläggande redogörelse för detta förslag skall jag inskränka mig till att yttra ett par ord på en enda punkt. Det gäller de fria resorna för folkpensionärer.

Enligt reservanternas förslag bör rätt

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

till fria resor tillkomma folkpensionärer, dock endast dem som erhållit behovsprövade pensionsförmåner. Det kan naturligtvis vara ett mycket behjärtansvärt ändamål att bevilja fria resor till vissa folkpensionärer och då närmast, som reservanterna här förordar, de fattigaste bland dessa. Men jag är nästan övertygad om att det inte blir så synnerligen många bland denna kategori pensionärer, som har möjlighet att företaga någon längre resa. En del av pensionärerna vill kanhända resa men saknar lämpliga kläder härför o. s. v. Då kan man fråga sig om en folkpensionär, därest han saknar erforderliga kläder för en resa, skall vara utestängd från denna möjlighet eller om han skall erhålla någon särskild utrustning av kläder, så att han verkligen kan företaga resan och tillgodogöra sig den förmån som de fria resorna skulle innebära.

Jag har den bestämda uppfattningen att i det läge, vari folkpensionärerna, åtminstone den kategori av pensionärer som reservanterna talar om, för närvarande befinner sig, skulle det vara lämpligare med ett extra pensionstillägg. Ett dylikt pensionstillägg komme alla till del. De skulle ha betydligt större fördel av detta än av en och annan fri resa.

Fru Nordgren nämnde några ord om att de fria resorna för folkpensionärerna är lika berättigade som barnresorna. Jag skall inte gå in på de frågorna. Alla känner ju till den strid, som har stått om de fria barnresorna under de senare åren. Det är möjligt att om det skulle genomföras ett förslag med bestämmelser om fria resor även för folkpensionärer, komme det inte att dröja länge förrän meningsskiljaktigheter härom yppade sig emellan de olika grupperna.

Jag är inte helt övertygad om att fria resor för folkpensionärer skulle vara lika berättigade och lika behjärtansvärda som fria resor för barn. Barnre-

sornas syftemål är ju, som alla känner till, att bereda barnen möjlighet att komma ut i en annan miljö i och för rekreation under några veckors tid under sommarmånaderna. Vad gäller förslaget om fria resor för folkpensionärer innebär det att folkpensionärerna skall få tillfälle att resa ut till anhöriga, till bekanta o. s. v. Det ligger enligt min mening en väsentlig skillnad emellan dessa båda resors syftemål.

Vidare vill jag bara säga ett par ord till herr Rubbestad. Herr Rubbestad uttalade ett visst missnöje över vad utskottet har skrivit angående direktiv till kommunerna beträffande bostadstillägget. Ja, herr Rubbestad, om kommunerna kommer att sköta dessa frågor på ett fullt oväldigt och tillfredsställande sätt är det onödigt med några direktiv. Men när det gäller att införa en ny form för kommunernas beslutanderätt, kan det hända att det ändå är nödvändigt att iaktta vissa bestämda regler och att det utarbetas vissa direktiv. Det är visserligen inga direktiv som är bindande, men de ger ändå kommunerna en viss vägledning.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Björkäng: Herr Anderson i Sundsvall kritiserar det här förslaget och säger, att när det nu är så att det förutvarande särskilda bostadstillägget inte var tillfredsställande ur alla synpunkter — det var så olikformigt i olika kommuner — så kunde man enligt herr Anderson ifrågasätta, varför man inte kunde ha behållit det statliga bostadstillägget. Om man skulle gjort det, hade man emellertid också fått ha kvar bostadskostnadsgrupperingen. Nu vet vi ju, att det finns massor av kommuner i landet, där pensionärerna inte alls får något dylikt statligt bostadstillägg. Detta gäller ju alla dem som tillhöra den första bostadskostnadsgruppen. Då förstår man,

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

att om man skulle ha behållit det systemet, hade det blivit en mycket stor orättvisa.

När vi sedan i denna folkpensionsrevision fick klarlagt, att grunderna för bostadskostnadsgrupperingen ingalunda var rättvisa — man kunde där konstatera synnerligen stor orättvisa de olika grupperna emellan — insåg vi att det enda riktiga var att ta bort denna bostadskostnadsgruppering. Men då måste man få ett annat bostadstillägg, och så skapade man fram det kommunala bostadstillägget. Därigenom finns det möjlighet för alla kommuner att få detta bostadstillägg lämpligt avpassat för sina pensionärer, och alla kommuner har möjlighet att därvidlag få statsbidrag i förhållande till sin ekonomi.

När vi onsdagen den 21 maj diskuterade förslaget om ändring av kommunalskattelagen, var folkpartisterna så ivriga att kunna ta bort ortsgrupp 1, att de inte kunde vänta med det, trots att departementschefen hade behådat, att man redan nästa år skulle få fram förslag i den riktningen. Då var man förfärligt ivrig att göra något åt dyrortsgrupperingen. Här har en enhällig utredning kommit med förslag om att man skulle ta bort bostadskostnadsgrupperingen, men då är folkpartisterna ändå inte nöjda, utan då säger herr Anderson i Sundsvall, att vi skall ha kvar bostadskostnadsgrupperingen.

Herr talman, jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord i anledning av herr Mårtenssons i Uddevalla anförande. Han menade att vissa riktlinjer är nödvändiga för de olika kommunerna. Jag tror ju att det går relativt bra utan dylika direktiv, åtminstone sådana som innebär ålägganden för kommunerna. Det är tydligt sagt i propositionen, att om det skulle visa sig, att detta system, som nu beslutas.

inte blir tillfredsställande, så skall Kungl. Maj:t ta frågan under förnyad omprövning och framlägga nya förslag. Jag har den meningen att det i så fall bör vara riksdagen som fastställer de grunder, varefter de olika beloppen skall utgå. De bör inte fastställas av underordnade myndigheter eller sammanslutningar av kommuner, utan de bör utgå efter av riksdagen bestämda riktlinjer, som man bör ha att rätta sig efter, därest man nödgas fråga kommunernas fria prövningsrätt.

Herr ANDERSON i Sundsvall: Herr talman! Herr Andersson i Björkäng försökte vara elak, därför att jag sagt något om folkpensionärernas bostadskostnadsgruppering.

Jag sade inte att jag ville ha grupperingen kvar, utan vad jag sade var, att jag inte förstått, varför man skulle ta bort dyrortsgrupperingen för pensionärerna men ha den kvar i andra avseenden.

Jag sade också att man måste skapa de förutsättningar som är nödvändiga för ortsgrupperingens avskaffande, innan man tar bort densamma. Jag menar nämligen att först när utjämnningen har gått så långt, att man kan ta bort ortsgrupperingen t. ex. vid lönesättningen och i skattehänseende, kan man också resonera om att ta bort den för pensionärerna.

När jag läst förslaget på denna punkt kan jag inte komma ifrån intrycket att det verkar som att köra huvudet i busken, ty alldeles säkert kommer kommunerna att fastställa olika storlek på det kommunala bostadstillägget, d. v. s. anpassa det till ortens bostadskostnader. Eftersom bostadskostnaderna är olika på olika orter här i landet, kommer de nya kommunala bostadstilläggen att bli olika till beloppet. Detta kommer att te sig för pensionärerna som en dyrortsgruppering, även om vi inte har begreppet med i författningen.

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! När herr Andersson i Björkäng talade om att folkpartiet vill ha kvar bostadskostnadsgrupperingen, vill jag erinra om vår motion 1950 om det kommunala bostadstillägget, som jag berörde i början av mitt förra anförande.

Till herr Rubbestad vill jag säga att det inte alls är fråga om några bindande regler för kommunerna, utan det är fråga om att pensionsstyrelsen i samverkan med kommunförbunden skall utarbeta vissa grunder, vilka respektive kommunförbund skall rekommendera till kommunerna. Sedan skall kommunerna i sin ordning besluta.

Efter härmed slutad överläggning blev den föredragna 3 § i utskottets förslag till lag angående ändring i lagen om folkpensionering godkänd.

Efter föredragning av 4 § anförde:

Herr HOLMBERG: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 4 § i den av utskottet föreslagna lydelsen dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med motionen II: 655; och godkändes utskottets berörda förslag.

5 §.

Godkändes.

6 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 6 § i den lydelse, som föreslagits av utskottet, dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med motionen II: 655; och godkände kammaren utskottets förslag.

Härefter föredrogs 7 §; och yttrade därvid:

Herr HOLMBERG: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr I).

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av 7 § i enlighet med utskottets förslag; 2:o) godkännande av samma paragraf i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Magnusson och Hagård avgivna, med I) betecknade reservationen; samt 3:o) godkännande av paragrafen med den i motionen II: 655 föreslagna avfattningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Hagård begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) avgivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 7 § i sammansatta stats- och andra lagutskottets i utlåtande nr 5 tillstyrkta förslag till lag angående ändring i lagen om folkpensionering, röstar

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Magnusson och Hagård avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt 7 § i den lydelse, som föreslagits av utskottet.

8 §.

Efter föredragning av denna paragraf anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av paragrafen i enlighet med utskottets förslag dels ock på godkännande av den lydelse, som föreslagits i motionen II: 655; och blev utskottets förslag av kammaren godkänt.

9—13 §§.

Godkändes.

14 § föredrogs nu; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på godkännande av 14 § i den av utskottet föreslagna lydelsen dels ock på godkännande av den avfattning, som föreslagits i motionen II: 655; och godkändes paragrafen i enlighet med utskottets förslag.

Efter föredragning av 15 § anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av den föredragna paragrafen i den lydelse, som föreslagits av utskottet, dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med motionen II: 655; och godkändes utskottets förslag.

16 § föredrogs här efter. Därvid anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på godkännande av 16 § i den lydelse, som föreslagits av utskottet, dels ock på godkännande av paragrafen i den avfattning, som förordats i motionen II: 655; och godkände kammaren paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

18 §.

Godkändes.

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Härefter föredrogs det i motionen II: 655 framförda förslaget, att 19—22 §§ skulle utgå; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag föreslår att dessa paragrafer utgår i enlighet med yrkandet i motion nr 655.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på att förevarande förslag om uteslutande av 19—22 §§ skulle i överensstämmelse med utskottets hemställan avslås dels ock på godkännande av förslaget; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

33 §.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 33 § i den lydelse, som utskottet föreslagit, dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med motionen II: 655; och blev utskottets förslag av kammaren godkänt.

34 och 36 §§.

Godkändes.

Härefter föredrogs föreliggande förslag om ändring i 37 §; och anförde därvid:

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med II) betecknade reservationen.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på att föreliggande förslag om ändring i 37 § skulle i enlighet med utskottets hemställan avslås dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Magnusson och Hagård avgivna, med II) betecknade reservationen; och fann herr förste vice talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 5 avslår föreliggande förslag om ändring i 37 § lagen om folkpensionering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Magnusson och Hagård avgivna, med II) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagård begärde emellertid omsträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 169 ja och 31 nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med utskottets hemställan avslagit föreliggande förslag om ändring i 37 §.

38 och 39 §§.

Godkändes.

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

Efter föredragning av *slutbestämmelserna* yttrade

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 655.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av slutbestämmelserna i den lydelse, som föreslagits av utskottet, dels ock på godkännande av slutbestämmelserna i enlighet med motionen II: 655; och godkände kammaren utskottets berörda förslag.

Ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B 1).

Efter föredragning av denna punkt anförde:

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med III) betecknade reservationen.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herrar Johansson i Mysinge och Bengtson avgivna, med III) betecknade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i an-

ledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten B 1) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herrar Johansson i Mysinge och Bengtson avgivna, med III) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten B 1).

Punkterna B 2) och 3) samt C—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning av *punkten F 1)* yttrade:

Fru **NORDGREN**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med IV) betecknade reservationen av herr Bengtson och mig.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den av herr Bengtson och fru Nordgren avgivna, med IV) betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Fru Nordgren begärde emel-

Ändring i lagen om folkpensionering m. m.

lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten F 1) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bengtson och fru Nordgren avgivna, med IV) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 52 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Härefter föredrogs *punkten F 2)*. Därvid anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 111 i första kammaren av herrar Norling och Ola Persson.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till motionen I:111; och bifölls utskottets hemställan i punkten.

Punkterna F 3)—F 9).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 41, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket;

nr 42, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 43, med anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstudering;

nr 45, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för avlöningar vid statens skogsskolor m. m. samt till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för provisorisk skogsskolekurs jämte i ämnet väckt motion;

nr 46, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Statens försöksgårdar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 47, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnaden av ett försöks- och forskningsinstitut på jordbrukets område vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län jämte i ämnet väckt motion; samt

statsutskottets memorial nr 189, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och memorial hemställt.

Uppskov med behandlingen av förslag till allmänt resereglemente. — Strandlag.

§ 9.

Uppskov med behandlingen av förslag till allmänt resereglemente.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 190, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden; och anförde därvid

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Bland de ärenden vilkas behandling har uppskjutits till höstriksdagen är också ett, som rör ändring av allmänna resereglementet. I propositionen nr 197 föreslås, att de till statsanställda nu utgående traktamentena skall uppräknas med hänsyn till det försämrade penningvärdet. Därutöver har det föreslagits vissa ändringar i reglementets bestämmelser i övrigt.

Det förslag som framlagts till riksdagen har föregåtts av förhandlingar mellan å ena sidan chefen för civildepartementet och å andra sidan stats-tjänstemännens olika organisationer. Man har därvid kommit överens om de ändringar, som föreslås i propositionen, och vidare har man enats om att de ändrade bestämmelserna skulle träda i kraft den 1 juli i år. Då nu riksdagsbehandlingen av denna fråga har uppskjutits till hösten, blir följderna att man inte kan få det nya resereglementet tillämpligt från den 1 juli i år, i varje fall inte i dess helhet. Den träffade överenskommelsen blir därmed helt annorlunda än vad man vid förhandlingarna förut-satt.

Det är beklagligt att det inte varit möjligt att behandla denna fråga nu, så mycket mera som man vid förhandlingarna som sagt förutsatt, att tillämpningen av reglementet skulle träda i kraft vid en viss tidpunkt, vilket nu inte kan ske.

Vi har under de senaste dagarna här i riksdagen och vid läsningen av tidningspressen kunnat konstatera, att man har velat göra gällande att riksdagens makt, när det gäller statstjänstemän-

nens olika angelägenheter, nu skulle vara borta. Tillåt mig då att i sammanhanget konstatera, att riksdagen i den fråga det nu gäller kommer att använda sin makt på sådant sätt, att en överenskommelse som träffats inte kan fullföljas.

Herr talman! Jag kan inte ställa något yrkande om att frågan skall behandlas under pågående vårsession. Detta är ju alldeles omöjligt, eftersom vi endast har fyra dagar kvar. Jag har med detta mitt anförande endast velat uttrycka mitt beklagande av att utvecklingen i detta fall har blivit sådan den blivit.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Strandlag.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 mars 1952 dagtecknad proposition, nr 187, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till strandlag.

1, 3 och 8 §§ i lagförslaget voro av följande lydelse:

1 §.

För att åt allmänheten trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv vid havet eller vid insjö eller vattendrag äger länsstyrelsen förordna, att inom visst strandområde bebyggelse icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd. Sådant förordnande innefattar förbud mot uppförande av helt ny byggnad samt ändring av befintlig byggnad för att tillgodose ett väsentligen annat ändamål än det, vartill byggnaden tidi-

Strandlag.

gare varit använd, ävensom grävnings- och andra förberedelsearbeten för bebyggelse som nu sagts.

Förordnande enligt första stycket skall avse land- och vattenområde inom det avstånd från strandlinjen som prövas erforderligt med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, dock högst 300 meter från nämnda linje vid normalt medelvattenstånd.

Vad i denna lag stadgas skall icke avse område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan, ej heller område som ingår i godkänd avstyckningsplan med mindre förbud mot tätbebyggelse utfärdats för området. Förbud enligt första stycket skall icke utgöra hinder för bebyggelse som erfordras för försvaret, jordbruket, fisket, skogsskötseln eller den allmänna samfärdseln.

3 §.

Har ansökan om tillstånd till bebyggelse av fastighet, som helt eller delvis omfattas av förordnande enligt 1 §, icke bifallits och kan till följd härav fastigheten, till den del dess utnyttjande inom eller utom området för förordnandet påverkas av att bebyggelserätten sålunda inskränkts, av ägaren användas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till värdet av nämnda del vid tiden för förordnandets meddelande, är ägaren berättigad till ersättning av kronan för den skada han härigenom lider. Detsamma gäller om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan förordnandet meddelades.

Frågan huruvida rätt till ersättning föreligger skall bedömas med hänsyn till den fastighetsindelning som gällde vid tiden för förordnandets meddelande.

8 §.

Den som företager bebyggelse i strid mot förbud enligt 1 § straffes, där han insett eller bort inse att förbudet ägt tillämpning på åtgärden, med dagsböter.

Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat ett antal i anledning av densamma väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 465 och II: 611, I: 495 och II: 632 samt I: 497 och II: 634, bifalla förevarande proposition nr 187;

B. att motionerna I: 496 och II: 633 måtte anses besvarade med vad utskottet i motiveringen anført.

Reservationer hade avgivits:

A. i fråga om lagförslaget i dess helhet av herrar *Eskilsson* och *Nilsson* i Bästekille, vilka hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till det i motionerna I: 497 och II: 634 i första hand framställda yrkandet, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 187 med förslag till strandlag;

B. i fråga om särskilda delar av lagförslaget:

1) beträffande frågan om lagstiftningens lokala tillämpningsområde av herr *Åhman*, som ansett, att till utskottets motivering i denna del bort fogas ett av reservanten angivet tillägg;

2) beträffande undantagsstadgandet i 1 § tredje stycket andra punkten av herrar *Eskilsson* och *Nilsson* i Bästekille, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 497 och II: 634 i denna del, samt i enlighet härmed hemställt, att 1 § tredje stycket måtte erhålla följande lydelse:

Vad i denna lag stadgas skall icke avse område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan, ej heller område som ingår i godkänd avstyckningsplan med mindre förbud mot tätbebyggelse utfärdats för området. Förbud enligt första stycket skall icke utgöra hinder för bebyggelse som uteslutande avses för försvaret, jordbruket, fisket, skogsskötseln eller den allmänna samfärdseln;

3) beträffande frågan om dispens-

Strandlag.

prövningen i samband med avstyckning för bostadsändamål av herrar *Ivar Nilzon* och *Johansson* i Torp, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 465 och II: 611, samt i enlighet härmed hemställt, att till 1 § i lagförslaget måtte fogas ett nytt fjärde stycke av följande lydelse:

Har efter förbuds utfärdande fastställelse meddelats å avstyckning för bostadsändamål inom område, som beröres av förbudet, skall förbudet icke utgöra hinder för bebyggelse inom sådan del av det avstyckade området, som vid avstyckningen angivits såsom lämplig byggnadsplats;

4) beträffande principen om det tidigare värdet vid bestämmande av ersättning av herrar *Eskilsson* och *Nilsson* i Bästekille, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 497 och II: 634 i denna del, samt i enlighet härmed hemställt att 3 § måtte erhålla följande avfattning:

Har ansökan om tillstånd till bebyggelse av fastighet, som helt eller delvis omfattas av förordnande enligt 1 §, icke bifallits och kan till följd härav fastigheten, till den del dess utnyttjande inom eller utom området för förordnandet påverkas av att bebyggelserätten sålunda inskränkts, av ägaren användas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till värdet av nämnda del vid den tidpunkt, då ansökan om tillstånd till bebyggelse avslogs, är ägaren berättigad till ersättning av kronan för den skada han härigenom lider. Detsamma gäller om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten som upplåtits innan förordnandet meddelades.

Frågan huruvida — — — förordnandets meddelande;

5) beträffande frågan om ersättning för allmänhetens särskilt intensiva utnyttjande av område, som lagts under förbud enligt strandlagen, av herrar *Nils A. Larsson* och *Lindahl*, vilka ansett, att utskottets motivering i denna

del bort hava annan, av reservanterna angiven lydelse;

6) beträffande straffbestämmelsen i 8 § av herrar *Holmbäck*, *Lars Andersson*, *Eskilsson*, *Ivar Nilzon*, *Stjärne*, *Andersson* i Dunker, *Åhman* och *Nilsson* i Bästekille, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka det i motionerna I: 497 och II: 634 framställda yrkandet om utslutande av frihetsstraff ur straffbestämmelsen, samt i enlighet härmed hemställt, att andra punkten i 8 § måtte utgå.

Sedan utskottets hemställda föredragits, begärdes, beträffande föredragningssättet, ordet av

Herr ANDERSSON i Löbbo, som anförde: Herr talman! I avseende å föredragningen av tredje lagutskottets utlåtande nr 27 hemställs,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrka lagförslag paragrafvis, med iakttagande av att 1 § behandlas styckevis samt att slutstadganden, ingress och rubrik förekommer sist, varefter utskottets hemställda föredrages;

att vid behandlingen av den del av förslaget, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställda bifölls.

I enlighet med kammarens beslut beträffande föredragningssättet föredrogs till en början punkten A.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till strandlag.

1 § första och andra styckena.

Efter föredragning av dessa lagrum anförde:

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Även om vi nu kommit oväntat långt på dagens föredragningslista, skall

Strandlag.

jag dock min vana trogen inte hålla något längre anförande. Jag vill emellertid säga, att den anhopning av ärenden vi har i riksdagens slutskede icke är fördelaktig, eftersom vi ju inte hinner med någon mera omfattande detaljgranskning. Det skulle ha varit till stor fördel, om man hade kunnat ägna så stora frågor som den nu förevarande — jag anser nämligen att den är stor — en noggrannare behandling och om man hade haft litet längre tid på sig för behandlingen. Nu är det emellertid ingenting att göra åt den saken, eftersom vi har ärendet på föredragningslistan och kammaren snart skall fatta beslut i frågan.

Jag konstaterar först och främst, att det i dag råder en litet annorlunda inställning hos partierna inför beslutet om en definitiv strandlag än vad fallet var när vi på hösten 1950 fattade beslut om en provisorisk strandlag. Den gången var den socialdemokratiska regeringen ensam om att lägga fram ett förslag, som gick ut på att länsstyrelserna skulle få rättighet att lägga ett område upp till 300 meters bredd från stranden under byggnadsförbud. Från folkpartiets sida hävdade man den gången, att det kunde räcka med 100 meter från stranden. I övrigt var man med på förslaget som sådant. I dag är som sagt inställningen något annorlunda. Socialdemokraterna har nu fått med sig inte bara de egna partimedlemmarna i förslaget till strandlag utan också koalitionsbrodern bondeförbundet, och det är kanske inte så mycket att förvåna sig över. Även folkpartiet har emellertid nu anslutit sig till propositionen som sådan och endast uttalat en from önskan om att man inte skall tillämpa hela den föreslagna bredden av 300 meter.

Från högerens sida anser vi emellertid, att denna lag fortfarande är obehörlig. Jag tror för min del också, att vi även i fortsättningen kan klara oss

utan att stifta sådana förbudsagar, jag höll på att säga på löpande band, och alla med det gemensamma målet att åtminstone i viss mån inskränka rätten för människorna att disponera över sin egendom och ge den s. k. allemansrätten ökad tillämpning. Jag är säkert inte ensam om uppfattningen att strandlagen är onödigt.

Bland remissinstanser som yttrat sig över strandlagen är det särskilt en, som står jordbruksfolket mycket nära och som med skärpa framhållit, att någon lagstiftning på detta område icke bör förekomma. Det skulle säkerligen varit nyttigt, om först och främst utskottet men även kammaren hade tagit litet större hänsyn till vad den organisationen yttrat i sitt remissyttrande. Jag tror nämligen att den har haft så stora möjligheter att bedöma frågan, att vi kan tillmäta yttrandet därifrån vitsord. Den har tydligt sagt ifrån, att man därifrån redan förut med skärpa avstyrkt ett liknande förslag 1950 och att man nu inför den nya, definitiva lagen inte har ändrat ståndpunkt i frågan.

Jag anser också, att vi kan reda oss bra utan en lag av detta slag även i framtiden. Jag undrar om någon här kan tala om för mig vad som skulle inträffa, om vi inte har en definitiv strandlag. Innan vi fick den provisoriska strandlagen förelåg mig veterligt inga större svårigheter för människorna att bada och idka friluftsliv — möjligen med undantag för områdena vid de allra största städerna. Jag anser emellertid i likhet med många andra, att dessa storstäder på kommunal väg får sörja för sina invånare på det sättet, att de försäkras sig om vissa fritidsområden.

Vad beträffar mitt eget län skall det vara mycket små områden, för vilka strandlagen har någon betydelse. Det är ingen som där hindrar en människa från att bada och idka friluftsliv, om vederbörande bara uppför sig hyggligt — som man bör göra, när man är ute i

Strandlag.

markerna. Tyvärr förekommer det dock ibland att människor inte tar den hänsyn till andras egendom, som är önskvärd, och då kan det givetvis uppstå en del irritation och missnöje.

Det var inte så länge sedan jag i en stockholmstidning såg, att man ute i skärgården inte uttalade sig särskilt berömmande om den föreslagna strandlagen utan ansåg att den medförde en hel del nackdelar. Jag tror att denna synpunkt är riktig, och jag tror, som sagt, också att vi skulle reda oss ganska bra utan en strandlag i fortsättningen, om bara människorna toge litet ömsesidig hänsyn till varandra. Innan vi hade denna strandlag, hade inte allemansrätten fått den utsträckning den nu skall omfatta, och det gick mycket bra — det vill jag betona — med de små undantag som jag nyss nämnt och vilka kan skapa ett litet irritationsmoment.

Nu kan vi redan från början förutsetta, att lagen kommer att antas av kammaren med hänsyn till den betryggande majoritet, som finns bakom förslaget. När vi då kommer till de olika paragraferna, har jag särskilt stannat vid 8 § andra punkten, där man talar om att under vissa försvårade omständigheter strandägaren kan dömas till fängelse på högst sex månader. Nog tycker jag, herr talman, att det borde räcka med att man gör inskränkningar i dispositionsrätten för strandägaren utan att samtidigt hota denne med att »om du överträder denna lag under vissa försvårade förhållanden, kan du stoppas in i fängelse på sex månader». Jag tycker inte att det ser vidare vackert ut och uttalar min stora förvåning över att utskottsmajoriteten — som på denna punkt blev majoritet med lottens hjälp — inte kan visa så stor hänsyn, att den kan ta bort denna ur min synpunkt mycket anstötliga andra punkt i nämnda paragraf. Man säger visserligen, att det inte spelar någon roll att denna

punkt står i paragrafen, därför att det endast är den som bryter mot lagen som drabbas därav. De övriga lider ingen skada. Det är riktigt, men jag tycker inte att man skall behöva skriva in i alla våra lagar och övriga föreskrifter som skickas ut, att vederbörande straffas med böter eller fängelse i sex månader. Jag tycker att den tid borde vara inne, då vi tror så gott om det svenska folket, att vi inte varje gång vi skall stifta nya lagar skall behöva hota med sex månaders fängelse. För övrigt tror jag att med den utformning som lagen i övrigt har så bör det kunna räcka en god bit, när man kan döma vederbörande till dagsböter och när han vid vite kan få föreläggande att riva ned en eventuellt uppförd byggnad och kan få de exekutiva myndigheternas hjälp att ta bort den, om inte vederbörande själv gör det.

För min del anser jag nämligen, det vill jag än en gång betona, att vi bör komma bort ifrån den numera vanliga kutymen att vederbörande skall ha fängelsestraff, om han överträder ett förbud under försvårade förhållanden. Man säger kanske att detta är en förebyggande åtgärd och att den, som jag nyss sade, ju inte drabbar någon, som inte brutit mot förbudet. Jag kan inte hjälpa det, herr talman, men jag tycker, att utskottets ståndpunktstagande i denna fråga mycket påminner om en landsfiskals, som vi hade hemma i mitt härad. En dag när vi firade Kiviks marknad anhöll han en tattare klockan 9 på morgonen. Denne protesterade högljutt och sade, att han inte hade gjort sig skyldig till någon förseelse. »Nej, kanhända, men tar jag dig inte nu, så gör du något innan kvällen.» Och så finkade han vederbörande. Jag tycker att förfarings sättet i viss mån påminner om utskottets ståndpunktstagande, vari man för säkerhets skull sätter in denna punkt om fängelse, så att vederbörande inte förbryter sig.

Strandlag.

Herr talman! Jag yrkar för det första bifall till den reservation, som är avgiven av herr Eskilsson och mig under A, och när vi kommer till 8 § skall jag då ställa yrkande.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Jag vill redan från början deklarerera, att jag aldrig varit någon varm vän av strandlagen. Den utgör i varje fall ett ingrepp i jordägarens rätt att disponera över sin egendom på det sätt han finner lämpligt. Denna min inställning klargjorde jag tydligt, när vi 1950 behandlade förslaget om en provisorisk strandlag. Vad jag emellertid då särskilt reagerade mot var att jag tyckte att en provisorisk lag var ganska onödig för den korta tid det då faktiskt gällde. Man hade ju igångsatt en utredning, som skulle utröna behovet och föreslå utformningen av en definitiv strandlag. Man väntade att detta förslag skulle föreligga ganska snart. Jag var inte övertygad om att läget var sådant, att det förefanns några nämnvärda risker för att det skulle uppstå någon olämplig bebyggelse på våra stränder under den tid, som återstod tills man hade att ta ställning till frågan om en definitiv strandlag. Vi hade ju dock en del andra lagar som man därvidlag skulle kunna tillämpa, nämligen byggnadslagen och jordfördelningslagen. Dessutom hade vi stränga byggnadsrestriktioner, och det förelåg i varje fall inte då några risker för att dessa skulle bli snabbt upphävda. Det fanns därför enligt min mening inte någon anledning att stifta en provisorisk strandlag. Men vad som kanske mer än något annat bidrog till att jag vände mig emot den provisoriska lagen var, att det i förslaget inte fanns några som helst bestämmelser om ersättning till jordägarna för den skada och det intrång dessa kunde drabbas av vid en tillämpning av lagen. Det nu föreliggande förslaget har ju i det fallet fått en annan utformning.

För det första vill jag säga, att när jag fick läsa utredningens yttrande och tagit del av dess undersökningar i fråga om behovet av en strandlag och sedan jag också fått läsa myndigheternas tämligen enstämmiga uttalande om att ett sådant behov föreligger, då måste jag nog säga, att det finns ganska starka skäl för att ha en speciell lagstiftning på detta område. När man sedan i förslaget även tagit upp bestämmelser om ersättning för den skada och det intrång, som drabbar jordägarna, vilka fått förbud utfärdat för vissa av sina strandområden, har jag för min del ansett mig i huvudsak kunna ansluta mig till det föreliggande förslaget.

Det finns dock en punkt, där jag inte kunnat ansluta mig till utskottets förslag, och därom skall jag säga några ord senare. Innan jag gör detta vill jag emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på ett uttalande, som utskottet gör på s. 23 i utlåtande. Där finner man en redogörelse för den rätt, som nu gäller för allmänheten att beträda annans mark, och för de straffbestämmelser, som finns för den, som ändå olovligen tar väg över annans mark och gör det på ett sådant sätt, att skada uppstår, eller som genom att åstadkomma skada på växtligheten — gräs, träd och buskar och sådant som finns på marken — gör intrång till olägenhet för ägaren. I utlåtandet finns en uppräknning av sådan skadegörelse, som ingen har rätt att åstadkomma på annans mark. Samtidigt meddelas att allmänheten har rätt att vistas på annans mark, i varje fall sådan, som består av skogsmark, hagmark och liknande.

Utskottet framhåller att de bestämmelser, som redan finns beträffande allmänhetens rätt att utnyttja annans mark, också kommer att gälla för de områden, som blir belagda med byggnadsförbud enligt strandlagen, men man klargör också att någon ökad rättighet att beträda dessa områden inte

Strandlag.

kommer att skapas genom strandlagen. Genom denna lag förhindras endast att den rätt, som redan finns, blir illusorisk genom bebyggelse av stranden. Det befanns vara angeläget att klargöra för allmänheten att förhållandena inte har ändrats, ty genom den provisoriska strandlagens tillkomst och en del tidningsskrivier, som förekommit med anledning därav, hade folk fått den uppfattningen, att på de områden, på vilka byggnadsförbud på stranden råder, hade man praktiskt taget full frihet att bära sig åt ungefär hur man ville, där kunde man opåttalt skada träd och växtlighet i övrigt. Så är inte förhållandet, utan för dessa förbudsområden gäller som sagt samma bestämmelser som eljest i fråga om liknande mark.

Jag har därför, som jag nämnde, ansett mig kunna ansluta mig till utskottets ståndpunkt med undantag för 8 § i lagförslaget, i vilken paragraf det stadgas om straff för den som bryter emot strandlagens byggnadsförbud. Jag vänder mig särskilt emot att man där ansett sig böra ta in straffbestämmelser som inte bara går ut på dagsböter utan också stadgar intill sex månaders fängelse. För min del finner jag att denna bestämmelse är både obehövlig och olämplig för att inte säga, såsom fastighetsbildningsakkunniga gjort i sitt yttrande, att den är utmanande. Ty det är dock så, att man här förbjuder ägaren att utföra byggnadsarbete på ett område, som han faktiskt äger. Om någon ändå skulle uppföra en byggnad på sin mark, skulle han under särskilt försvårande omständigheter kunna bli dömd till sex månaders fängelse. Detta tycker man inte riktigt korresponderar med det brott, som han eventuellt skulle ha begått.

Denna bestämmelse är uppenbart onödig, ty om man läser 9 § och gör klart för sig vilka möjligheter det finns att på de vägar som där anvisas hålla efter den som bryter emot byggnads-

förbudet, måste man förstå att det vill till att bryta mot förbudet. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att länsstyrelserna kan utdöma vite för den som har satt i gång med eller utfört ett byggnadsarbete; det finns inte heller någon begränsning i fråga om storleken av detta vite, utan där kan länsstyrelserna klämma till ganska ordentligt, om man finner det erforderligt. Men om en person ändå trotsar och uppför en byggnad, kan överexekutor beordra folk dit för att riva bort vad vederbörande byggt och detta på dennes bekostnad. Dessutom kan han ju ådömas dagsböter.

Jag tycker verkligen att det finns tillräckliga möjligheter att förhindra lagöverträdelse, när man kan tillämpa dessa bestämmelser. Om det ändå finns någon, som skulle överträda förbudet och ta risken av högt vite från länsstyrelsens sida, ta risken av att få betala kostnaderna för att byggenheten bortrives, ta risken av dagsböter, då tror jag inte heller att sex månaders fängelse hjälper, ty då är det något fel med den människan, som säkert inte tar hänsyn till vare sig fängelse eller annat straff.

Jag anser att det inte bör finnas en sådan onödig straffbestämmelse i en lag av detta slag. Därför har jag, såsom framgår av utlåtandet, anslutit mig till den reservation, som är undertecknad av herr Holmbäck och en del andra ledamöter av utskottet. Jag vill vädja till kammaren att följa reservanterna på den punkten. Som den föregående talaren omnämnde var ställningen på den punkten i utskottet sådan, att det var lotten som fick avgöra, och jag blottar ingen hemlighet om jag säger, att flera av dem som röstade för den mening, som med lottens hjälp blev utskottets, var mycket tveksamma. Jag vill därför hoppas att kammaren på denna punkt följer reservationen.

Den möjligheten finns ju också, om det framdeles skulle visa sig att det

Strandlag.

i någon nämnvärd utsträckning skulle bli fråga om överträdelse av förbudet och att det inte hjälper med de övriga bestämmelser som finns, att senare införa en skärpt straffbestämmelse, eventuellt ett fängelsestraff.

Man har sagt att denna straffbestämmelse borde finnas för att denna lag skulle stå i överensstämmelse med byggnadslagen, där en bestämmelse om sex månaders fängelse är intagen. Men som vi framhåller i reservationen är detta intet skäl: byggnadslagen gäller ju helt andra värden än det här kan bli fråga om, och då kan ju tänkas att det i något fall kan vara bra att sex-månaders-straffet står i lagen. Men det är säkerligen ingen som helst mening med, och det föreligger heller intet behov av samma bestämmelse i fråga om denna lag.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för sista meningen i 8 §. I övrigt vill jag yrka bifall till reservation B 6) vid utskottets utlåtande, vilket innebär att bestämmelsen om sex månaders fängelsestraff skall utgå.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Jag hoppas att kammaren håller mig räkning för om jag nu kommer att hålla, jag skall inte säga ett kort men ett icke alltför långt anförande i föreliggande ärende.

Vid höstriksdagen 1950 antogs lagen om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden. Denna lag är av provisorisk karaktär, och den gäller t. o. m. den 31 december innevarande år. Det förutsattes vid tillkomsten av 1950 års lag, att frågan om skydd för stränderna såsom allmänna rekreationsplatser skulle vidare utredas och att definitiva bestämmelser skulle avlösa den provisoriska lagen. Vid denna utredning skulle även upptagas frågan

om ersättning för intrång under provisorietiden. Utredningen tillsattes under år 1950 och antog namnet strandutredningen. Den avgav redan året därpå — 1951 — förslag till ny strandlag. Den proposition, som i dag behandlas, bygger i alla väsentliga delar på strandutredningens förslag.

När 1950 års lag antogs rådde rätt delade meningar om lagens behövlighet. Även inom den majoritet, som i riksdagen då anslöt sig till principen om behovet av en provisorisk strandlag, rådde olika meningar om lagens räckvidd. Jag crinrar exempelvis om de olika meningarna om hur långt den maximigräns från öppet vatten skulle sättas, där förbud mot hindrande bebyggelse skulle kunna utfärdas. Det är glädjande att konstatera, att anslutningen till själva principen om behovet av en strandlag i dag är betydligt större än den var vid den provisoriska lagens tillkomst. Det kan också i dag konstateras att det föreliggande förslaget har fått en anmärkningsvärt stark anslutning från de hörda remissinstanserna.

Vid behandlingen i år i tredje lagutskottet är det endast högerens representanter, som ställt sig avvisande till att lagen nu göres definitiv. I anslutning till denna sin uppfattning har de yrkat avslag på lagförslaget i dess helhet och alternativt, om detta inte skulle vinna kammarens bifall, krävt förändringar i åtskilliga avseenden — den uppfattning alltså, som herr Nilsson i Bästekille redan talat för.

De övriga reservationerna gäller mera detaljsaker av inte alltför stor betydelse. Beträffande avslagsreservationen har såsom huvudmotiv gjorts gällande, att den bästa lösningen av fritidsproblemet vore att stat och kommun utnyttjade sina redan ägda fastigheter samt genom köp eller arrende förvärvade nya områden, som vore lämpliga för bad och friluftsliv. Det skulle enligt min mening öppna stora möjligheter till spekulationsaffärer med våra stränder, om man

Strandlag.

nöjde sig med en sådan rekommendation. Jag vågar nämligen säga att högerns ståndpunkt i denna fråga knappast är något annat än en rekommendation eller en from önskan.

Utskottsmajoriteten har anslutit sig till den numera närmast eniga uppfattningen, att ett effektivt skydd mot att stränderna monopoliseras genom okontrollerad enskild bebyggelse är behövt. Att detta skydd skulle kunna, som en reservant i strandutredningen föreslagit, åstadkommas genom tillämpning av 1947 års byggnadslag torde inte vara tillräckligt. Som utskottet vid behandlingen av den provisoriska strandlagen år 1950 anförde, är det icke praktiskt möjligt att på sådant sätt helt fylla behovet av rekreationsplatser. Samma mening har nästan samtliga remissinstanser givit uttryck åt.

Så går jag över till att säga några ord om de övriga reservationerna. Jag tar dem i tur och ordning som de är anförda här i utlåtandet, ty om det är någon reservation, till vilken det ännu icke yrkats bifall, tror jag mig veta att detta kommer att ske senare under debatten.

Herr Åhman, som har ordet efter mig, har instämt i den allmänna reservation, som hälften av utskottets ledamöter avgivit beträffande straffbestämmelserna. Dessutom har han avgivit en reservation under B 1), i vilken han yrkar på ett uttalande om att »förbudsområdena böra över huvud icke göras onödigt breda». Det torde väl i det avseendet kunna räcka med vad utskottet sagt, vilket också underströks vid behandlingen av den provisoriska lagen och som även nu betonats av såväl utredningen som departementschefen, nämligen att det icke är avsett att regeln om en 300-metersgräns skall tillämpas schablonmässigt, utan behovet skall i varje särskilt fall noggrant prövas med den angivna gränsen som maximum.

Detta innebär såvitt jag förstår precis vad herr Åhman vill. Om jag fattar

herr Åhman rätt kan jag inte finna annat än att han på denna punkt har reserverat sig bara för nöjet att få ha en särskild reservation — och det lilla nöjet tycker jag rent av det vore synd att försöka ta ifrån honom.

Jag övergår så till reservationen B 2) av herrar Eskilsson och Nilsson i Bästekille. Det föreslås där att i 1 § tredje stycket orden »icke utgöra hinder» skall utbytas mot uttrycket »uteslutande avses». I detta avseende har utskottet delat departementschefens uppfattning, att det torde vara erforderligt att använda en formulering, som innebär att behov av byggnaden för det avsedda ändamålet objektivt skall föreligga. Att utbyta den i propositionen föreslagna formuleringen mot en annan, som närmast är av subjektiv karaktär och blir mera svårbedömlig, kan knappast stå i överensstämmelse med lagens mening.

Jag kommer så till reservationen B 3) av herrar Ivar Nilzon och Johansson i Torp. De yrkar att dispensprövningen i samband med avstyckning för bostadsändamål skall överlätas på de fastighetsbildande myndigheterna och vill därför till 1 § foga ett nytt stycke, innehållande bestämmelser om att fastställelse å avstyckning för bostadsändamål, som skett efter förbudets utfärdande, skall gälla utan att behöva underställas länsstyrelsen. Utskottet har övervägt denna sak men har inte ansett sig kunna tillmötesgå reservanternas önskemål. Om den av departementschefen föreslagna ordningen tillämpas på ett smidigt sätt — och vi får väl inte bara hoppas utan även förutsätta att så sker — behöver den inte medföra nämnvärd tidsutdräkt och behöver inte heller vålla några andra påtagliga olägenheter. Det måste uppenbarligen vara till betydande fördel att dispensprövningen i *alla* fall handhas av samma myndighet. Härigenom vinnes en önskvärd enhetlig tillämpning i förfaringsättet.

I reservationen B 4) har högerreservanterna föreslagit en annan princip

Strandlag.

beträffande ersättning för det tidigare värdet. De vill att i 3 § vidtas en ändring i sådant syfte. Justitieministern har vid sitt ställningstagande till denna sak fäst avgörande vikt vid att inom den allmänna byggnadslagstiftningen tillämpas den grundsatsen, att värdestegring, som uppkommer efter tidpunkten för planläggningen, inte skall beaktas vid fastställandet av gottgörelse. Det kan ju inte vara rimligt att en markägare får räkna sig till godo värdestegring som beror på åtgärder, till vilka han själv inte medverkat. Då det i förevarande fall regelmässigt är fråga om värdestegring, som markägaren inte själv har åstadkommit utan som tillkommit på grund av den allmänna samhällsutvecklingen, har utskottet ansett den i propositionen föreslagna bestämmelsen vara välbefogad. Det kan tilläggas, att den av utskottet förordade principen om det tidigare värdet uppenbarligen bör kunna förhindra markägaren att spekulera i markvärdestegring genom att välja en ur spekulations synpunkt gynnsam tidpunkt för sin dispensansökan.

Slutligen skall jag beröra reservationen B 6), som biträdades av halva utskottet. Det är den reservation, där lotten fällde utslaget. I denna reservation yrkas att beträffande straffbestämmelserna förslaget om frihetsstraff skall uteslutas och att därför andra punkten i 8 § skall utgå. Jag skall be att få föredra paragrafen i den lydelse den har i såväl strandutredningens som departementschefens och utskottets förslag. Den är följande:

»Den som företager bebyggelse i strid mot förbud enligt 1 § straffes, där han insett eller inse att förbudet ägt tillämpning på åtgärden, med dagsböter. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas.»

Utskottet har övervägt, huruvida det är erforderligt med ådömande av frihetsstraff för en lagöverträdelse av

detta slag. Nu är det emellertid så, att i den allmänna byggnadslagen är intagen en straffbestämmelse av likartat innehåll, och då har utskottet ansett att det inte finns anledning att i strandlagen tillämpa en mildare straffskala. Det har sagts mig, att det sannolikt inte någon gång förekommit att frihetsstraff blivit utdömt för överträdelse av den allmänna byggnadslagens bestämmelser. Säkerligen har dock bestämmelsen om frihetsstraff genom sin blotta tillvaro haft en viss betydelse för förhindrande av lagöverträdelser av särskilt svårartad karaktär, och det tror jag att en liknande bestämmelse i strandlagen också kommer att ha. Jag hyser därför den uppfattningen, att kammaren med största lugn bör kunna godta utskotts-förslaget även i denna del.

Herr talman! Jag skall för tillfället nöja mig med detta och yrkar härmed bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr ANDERSSON i Dunker (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker att herr vice ordföranden i tredje lagutskottet kunde ha roat sig med att också läsa vad som står i 9 §. Där står det nämligen: »Länsstyrelsen äger vid vite förelägga den som företagit bebyggelse i strid mot förbud enligt 1 § att undanröja eller ändra det utförda. Överexekutor äger ock meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett» etc.

Det var detta som jag delvis uppehöll mig vid i mitt anförande, då jag talade om denna möjlighet för länsstyrelsen att förelägga ett nästan hur stort vite som helst och om möjligheten för överexekutor att om så behövs ingripa med särskilt anställd arbetskraft, som får betalas av vederbörande lagöverträdare. Med tanke på dessa möjligheter plus möjligheten till utdömande av dagsböter skulle jag vilja se den som överträder lagen, och jag är, som jag förut sade, alldeles övertygad om att den som ändå gör det måste det vara något fel

Strandlag.

med. Då hjälper inte heller bestämmelsen om sex månaders fängelse. Jag är därför förvissad om att det räcker med de andra möjligheter som finns att hindra lagöverträdelse, utan att vi dessutom tar in en bestämmelse om fängelsestraff i strandlagen.

Herr ANDERSSON i Löbbo (kort genmäle): Herr talman! Herr Andersson i Dunker påpekade att det jämväl finns en bestämmelse som stadgar, att länsstyrelsen äger rätt att utdöma vite, och det har jag mycket väl reda på. Jag har emellertid här inte föredragit lagen in extenso utan har bara talat om den beträffande vissa detaljer. Men nog har herr Andersson i Dunker klart för sig, att ådömandet av sådant vite inte brukar vid första resan belöpa sig till så värst stort belopp.

Jag undrar, om inte vad herr Andersson i Dunker sagt — något som även kommit till uttryck från de andra reservanternas sida och som dessutom anförts av någon remissmyndighet — att en lagstiftning med åläggande av frihetsstraff skulle vara utmanande mot landets jordägare, jag undrar, om inte detta i själva verket är en förolämpning mot landets jordägare. Jag har den uppfattningen att landets jordägare i största utsträckning är laglydiga medborgare. Om vi här inför en bestämmelse, som vid särskilt svårartade fall stadgar frihetsstraff, kan då detta verkligen vara utmanande mot den stora gruppen lojala och laglydiga jordbrukare?

Herr NILSSON i Bästekille (kort genmäle): Herr talman! Det är ett par punkter, där jag gärna skulle vilja replikera tredje lagutskottets vice ordförande. Han erinrade gentemot den reservation, som vi avgivit från högerhåll och där vi sagt att städer och större samhällen själva kunde sörja för att det blir fritidsområden tillgängliga vid stränderna, att detta inte skulle låta sig göra, därför att det skulle komma att

bli alltför stor spekulation i strandområdena. Jag undrar om städerna och de större samhällena så där utan vidare skulle falla till föga och betala hur högt pris som helst för att komma i besittning av strandområden. Jag tror det knappast. De skulle nog redan från början ha övertaget, och mera än skälig ersättning skulle nog ingen få för sina stränder.

Vad 8 § beträffar sade herr vice ordföranden i tredje lagutskottet, att då bestämmelse om fängelsestraff finns intagen i byggnadslagen, så bör det finnas en sådan bestämmelse även i strandlagen. Jag tror inte att detta är nödvändigt. Herr vice ordföranden sade ju också, att såvitt han hade sig bekant hade fängelsestraff aldrig utdömts enligt byggnadslagen. Därför säger jag än en gång till kammaren: Varför skall vi ha en sådan bestämmelse i strandlagen? När den troligen inte alls behöver tillämpas, kan den utan vidare tas bort.

Herr Andersson i Dunker och herr Andersson i Löbbo diskuterade, huruvida 8 § kunde anses vara utmanande mot landets jordägare. Jag måste säga, att för min del står jag betydligt närmare den ståndpunkt, som herr Andersson i Dunker företräder, än den, som herr Andersson i Löbbo hävdar. Jag tror inte att det psykologiskt sett är riktigt att man på samma gång som man fråntar strandägarna dispositionen till deras egen mark hotar dem med fängelsestraff, visserligen endast om de skulle förbryta sig under försvärande omständigheter.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Det förslag till definitiv strandlag, som här föreligger, bygger i huvudsak på strandutredningens förslag. Det innehåller betydande förbättringar i jämförelse med den provisoriska lag, som infördes 1950, icke endast ur allmänhetens synpunkt utan i synnerhet ur de berörda strandägarnas.

Strandlag.

Jag vill understryka att alla ledamöter av strandutredningen var ense om själva behovet av strandlagen. Även högerrepresentanten i utredningen instämde med vissa ändringar och reservationer på mindre väsentliga punkter. Om kammaren skulle gå med på det förslag, som framförts i reservationen B 6), torde det från högerhåll inte finnas någon anledning att opponera mot att strandlagen blir antagen.

Den viktigaste förbättringen för allmänheten är bestämmelsen om att den som uppfört eller uppför stängsel, som hindrar eller avsevärt försvårar tillträdet till område, där allmänheten eljest skulle ägt att fritt färdas, är skyldig att mot ersättning av det allmänna anordna grind eller annan genomgång. Med genomgång, säger strandutredningen och utskottet, bör jämföras anordning för att möjliggöra passage över stängsel.

Tidigare har det varit möjligt att förhindra allemansrättens utövande genom att anordna stängsel, grind, dike eller dylikt, som uppenbarligen endast haft till syfte att utestänga allmänheten från området. Enligt lagförslaget må föreläggande meddelas om borttagande av sådana hinder inom förbudsområdet.

Vad strandägarnas intressen beträffar är införandet av bestämmelsen om ersättning från kronan för genom förordnandet enligt strandlagen förorsakad ekonomisk skada eller förlust en stor fördel. Det är den största förbättringen för strandägarna, och den har genomförts i enlighet med vad vi yrkade vid antagandet av den provisoriska strandlagen. När bland annat herr Andersson i Dunker uttalade, att argumenten från bondeförbundets sida mot strandlagen vid den provisoriska lagens antagande var, att den inte innehöll ersättningsbestämmelser, är jag nödsakad att något erinra om vad som förekom vid omröstningen om den provisoriska strandlagen. Såväl högerens som bondeförbundets representanter hade ju här använt den av herr Andersson i Dunker omta-

lade motiveringen för avslag. Men vid omröstningen om den särskilda tilläggsparagraf, som vi föreslog från folkparti-håll och som innefattade en ersättningsbestämmelse, avstod en stor del av bondeförbundets representanter från att rösta för denna ersättningsbestämmelse, och de flesta högermännen lade ned sina röster. En ledamot av det sistnämnda partiet röstade med socialdemokraterna för avslag på ersättningsbestämmelsen. Jag anser att det med anledning av vad herr Andersson i Dunker sade är nödvändigt att erinra om vad som då förekom.

Givetvis kan det råda delade meningar om reglerna för beräkning av ersättning, och för egen del har jag önskat för strandägarna mera förmånliga regler än som nu kommit att föreslås, men med tillämpande av gällande regler på liknande områden har detta icke varit möjligt.

En annan förbättring ur markägarnas synpunkt är förbudet mot nedskräpning och stadgandet om straff för sådana förseelser; det förslag som strandutredningen har väckt härom har av departementschefen medtagits i förslaget till naturskyddslag. Det måste givetvis vara en stor fördel för markägarna att man kan hålla efter dem, som ställer till otrevnad, skräpar ner och åstadkommer skada inom förbudsområdena. Härigenom skapas det en möjlighet att se till att ingen kan uppträda så, som en hel del av de mindre hyggliga friluftsfirarna tidigare har gjort.

Vårt andra yrkande i samband med den provisoriska lagens antagande var att man skulle begränsa avståndet från stranden till 100 meter. Detta krav har dock icke tillmötesgåts av departementschefen. Däremot har strandutredningen gjort vissa uttalanden beträffande tillämpningen av lagen, som i viss mån tillmötesgår dessa önskemål. Vid utskottsbehandlingen uttalades den meningen, att utskottets motivering även avser att följa utredningens uttalande

Strandlag.

i berörda avseende, men då jag icke anser att detta klart framgår av utskottets formulering, har jag i en reservation yrkat ett tillägg av följande lydelse:

»Utskottet anser att strandutredningens uttalanden i berörda avseende böra vara vägledande vid tillämpningen. Utredningen har — efter att ha hänvisat bl. a. till att vid tillämpningen av den provisoriska lagen medelbredderna i regel hållit sig långt under tillåtna maximum och att medelbredden inom flera län ligger långt under 100 meter — förklarat sig utgå från att tillvaron av en regel om största bredd icke heller i fortsättningen skall medföra att hela denna bredd tages till utan närmare undersökning. Utredningen har tillfogat att 'förbudsområdena böra över huvud icke göras onödigt breda'».

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen B 1).

Utredningens uttalande förutsätter en betydligt restriktivare tillämpning beträffande bestämmande av bredden av förbudsområdena än utskottets formulering. Man säger att det icke är avsett att regeln om en 300-metersgräns skall tillämpas schablonmässigt, utan behovet skall i varje särskilt fall noggrant prövas med den angivna gränsen såsom maximiram. Jag tror nog, herr Andersson i Löbbo, att om man har något sinne för ordens valör måste man säga, att utredningens uttalande innebär en mycket restriktivare anvisning till länsstyrelserna om tillämpningen av strandlagen. Och när herr Andersson i Löbbo försöker göra sig rolig genom att undra om det är för mitt nöjes skull jag har gjort denna enligt hans uppfattning onödiga reservation, tror jag att kammarledamöterna kan intyga, att jag inte i denna kammare brukar hålla långa och onödiga anföranden eller besvara kammaren eller utskottet med onödiga saker. Jag har anfört min reservation på grund av min inställning, att markägarens rätt inte i onödan skall trädas för

nära och att man inte i onödan skall ta till större markområden än som erfordras för det enligt lagens mening nödvändiga ändamålet.

Jag tror icke, herr talman, att strandlagen kommer att få den stora betydelse som man velat göra gällande, vare sig för allmänheten eller för strandägarna. Allemansrätten utvidgas icke genom ett byggnadsförbud enligt strandlagen. Detta framgår av fritidsutredningens uttalande och likaså av strandutredningens uttalande. Fritidsutredningen säger exempelvis beträffande permanent camping, att sådan inte kan få tillämpas med allemansrättens stöd, och den säger vidare: »Den tillfälliga campingen, som utövas av turistande av olika slag — vandrare, cykelåkare, bilister, kanotande etc. — torde däremot i och för sig icke vara oförenlig med de för allemansrätten gällande allmänna rättsgrundsatserna. Även tillfällig camping kan emellertid förorsaka skada å vissa marker och andra mera påtagliga olägenheter för markägaren.» Här finns det enligt nu gällande regler, vill jag påpeka, många omständigheter som av markägarna kan åberopas för att de inte behöver tillåta det intrång som tillfällig camping innebär. Vidare säger fritidsutredningen: »I de fall, då så är förhållandet, är markägaren uppenbarligen icke skyldig att tåla denna form av vistelse på sin fastighet. Givetvis äro campande skyldiga att noggrant iakttaga t. ex. bestämmelserna i lagen om förekommande och släckning av skogseld.» Där kommer de olika skogsbrandordningsbestämmelserna i tillämpning.

Strandutredningen har inte ansett att dess direktiv innebär att utredningen skall göra någon närmare precisering av allemansrätten, men man anser att fritidsutredningens anvisningar i detta hänseende bör vara vägledande.

Men strandutredningen säger på s. 68 i sitt betänkande: »Strandlagstiftningen avser alltså väsentligen att bevara nu rådande förhållanden i fråga

Strandlag.

om allmänhetens tillgång till stränderna. Den syftar däremot icke till att öppna nya möjligheter för allmänhetens friluftsliv. Det är därför i detta sammanhang icke nödvändigt att reglera och eventuellt utvidga allemansrätten.»

Detta utgör även ett skydd för markägarna.

Det väsentliga för markägarna måste väl emellertid vara att erhålla skälig ersättning.

Invändningarna beträffande behovet av lagens tillkomst har jag inte särskild anledning upptaga till behandling, då lagförslaget har tillkommit på regeringens förslag och dess utformning i många detaljer inte helt överensstämmer med de åsikter vi i folkpartiet har.

Då alla partier, enligt vad som framgår av partimotionerna, syns vara ense om ändamålet med lagen, nämligen att allmänhetens behov av bad och rekreation bör tillgodoses, torde det däremot möjligen vara nödvändigt att något syssla med det alternativ som framföres.

Man vill göra gällande att det är möjligt att man med byggnadslagens bestämmelser kan komma så långt, att strandlagen är helt onödig. Jag har sökt finna belägg för detta påstående i byggnadslagen, och vid antagandet av den provisoriska lagen lyssnade jag med spännt intresse till om man från det håll, där man gjorde dessa påståenden, kunde bevisa att det var möjligt. Det skedde emellertid inte, och det har heller inte skett i dag. Och jag tror inte att det är möjligt att med byggnadslagens hjälp åstadkomma det man vill ernå med strandlagen. I varje fall har jag under mitt arbete med denna lagstiftning, såväl i utredningen som i utskottet, inte kunnat finna att man ur byggnadslagen skulle kunna hämta några bestämmelser, som skulle kunna ersätta strandlagen och som skulle vara för strandägarna mera fördelaktiga än den definitiva strandlag vi nu ifrån majoritetens sida föreslår till antagande.

Det framgår av utskottsutlåtandet, att

det föreligger delade meningar om ett flertal detaljer. Likaså förstår vem som helst, att standardutredningens ledamöter inte hundraprocentigt gillar alla detaljer i utredningens betänkande. En detalj som jag för min del hyste principiella betänkligheter emot var frihetsstraffet, och dessa betänkligheter har stegrats av remissvaren.

När jag det oaktat gick med på detta i strandutredningen, skedde det såsom en kompromiss för att jag skulle få andra detaljer utformade i motiveringen enligt mina önskemål. Ett av dessa önskemål har jag ju här framfört i den särskilda reservation, som jag tidigare behandlat. Det är ganska klart att detta straff knappast kan komma att tillämpas, eftersom böter och vite torde vara tillräckliga för att nå det mål man vill nå med straffbestämmelserna. Remissinstanserna har ju också haft starka invändningar mot frihetsstraffet och påpekat att det icke torde erfordras för lagens efterlevnad, och detta har som sagt ytterligare stegrat mina betänkligheter mot frihetsstraffet. Den omständigheten, att motsvarande straffbestämmelse finns i byggnadslagen, är icke tillräcklig motivering för att den skall förekomma i strandlagen. Det torde vara fråga om en helt annan storleksordning beträffande den ekonomiska betydelsen av de förhållanden, som regleras genom byggnadslagen.

Detta är orsaken till att jag har undertecknat reservationen B 6), till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr ANDERSSON i Dunker (kort genmäle): Herr talman! Herr Ahman beklagade sig över att inte bondeförbundet och högern röstade för folkpartiets reservation, när vi år 1950 hade att ta ställning till förslaget om provisorisk lagstiftning, helst som folkpartiet i sin reservation hade tagit in en särskild paragraf om ersättning. Jag

Strandlag.

skall för kammaren läsa upp de rader i folkpartiets förslag som handlade om ersättningen, så får de närvarande se om de verkligen tycker att det var någonting som man skulle kunna godta. Där stod nämligen, att för men som tillskyndas strandägaren genom byggnadsförbud enligt denna lag skall ersättning givas i enlighet med vad där-om framdeles kommer att i lag bestämmas. Ja, herr talman, jag får nog säga att vi från bondeförbundet inte kände oss så särskilt övertygade om att detta var en bestämmelse, som vi kunde ansluta oss till, och jag föreställer mig att detsamma gällde högerns representanter. Vi handlade säkert riktigt, när vi inte nappade på detta diffust utformade folkpartistiska lockbete.

Herr ANDERSSON i Löbbo (kort gennmäle): Herr talman! Beträffande herr Åhmans förslag angående motiveringen när det gäller maximiramen för ett förbudsområde, har herr Åhman gjort gällande, att det föreligger en stor skillnad mellan herr Åhmans uppfattning och utskottets förslag. Ja, tyvärr har utskottet för sin del inte kunnat begripa denna stora skillnad, och då får det väl, herr Åhman, till utskottets ursäkt anföras, att inte ens herr Åhmans egna partivänner kunnat begripa skillnaden mellan herr Åhmans ståndpunkt och utskottets.

Och så var det en annan punkt, där jag ber att få ställa en direkt fråga till herr Åhman. Herr Åhman har ju varit ledamot av strandutredningen. Han har varit med om att utarbeta förslaget, och enligt det föreliggande betänkan- det från strandutredningen har herr Åhman biträtt det förslag till straffbestämmelser, som föreslagits i den kungl. propositionen och som utskottet tillstyrkt. Är det verkligen på det sättet att herr Åhman varit med om att i utredningen tillstyrka straffbestämmelser, som han i dag finner vara utmanande för landets jordägare?

Herr ÅHMAN (kort gennmäle): Herr talman! När herr Andersson i Dunker vill protestera mot mitt påpekande beträffande röstningen vid antagandet av den provisoriska lagen och vänder sig mot det förslag vi då framförde till ersättningsbestämmelser beträffande skada och intrång för markägarna genom denna provisoriska lag, ber jag att få erinra om att formuleringen var i huvudsak densamma som lagrådet föreslog skulle införas. Och även om man inte skall alltför mycket haka sig fast vid auktoriteter, tror jag ändå att den, som vill studera vår formulering, som inebar att man så långt det var möjligt skulle försöka få in utfästelse om ersättning, måste säga sig, att detta måste vara fördelaktigare för markägarna än att göra som herr Andersson i Dunker och andra bondeförbundare och högermän, dvs. lägga ner sina röster och anse det värdelöst för markägarna att få in denna bestämmelse.

När herr Andersson i Löbbo polemiserar mot mig och säger, att mina egna partivänner inte är med på reservationen, vill jag erinra om det faktum, som inte torde vara främmande för herr Andersson i Löbbo, att vid utskottsbehandlingen av mitt yrkande, förutsattes att ordföranden och vice ordföranden skulle söka komma överens om en formulering, som tillfredsställde mina önskemål. Men det blev ingen ändring. När det sedan gällde att avge reservationen, hade jag inte tillfälle att komma i kontakt med herr Holmbäck och få honom med på denna reservation.

Vad beträffar anmärkningen mot att jag står bakom strandutredningens förslag om straffbestämmelser med frihetsstraff, så har jag enligt min uppfattning tillräckligt klart motiverat, varför jag nu har förenat mig med dem, som har reserverat sig för avslag på bestämmelsen om frihetsstraff. En av orsakerna därtill var att man, som jag redan påpekat, får lov att söka

Strandlag.

kompromissa i en utredning. Men när jag inte i utskottet vann gehör för de kompromissyrkanden, som jag framställde i strandutredningen, ansåg jag det nödigt att intaga den ståndpunkt jag nu har gjort.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Jag tror att vi allesammans kan vara överens om att hela vårt samhällsliv bygger på att man visar ömsesidigt hänsynstagande till varandra. Om det skall vara möjligt att komma fram till ett harmoniskt samliv i ett samhälle, får man ibland ge avkall på sådana krav, som man skulle vilja driva till en viss gräns, just därför att man måste ta hänsyn till alla grupper.

När herr Nilsson i Bästekille öppnade debatten gjorde han det bl. a. med ett angrepp på bondeförbundet. Sådana är vi ganska vana vid nu, och det är inte ägnat att förvåna att herr Nilsson delade upp partierna efter hur de var grupperade 1950 och deras ställningstagande i dag. Han inrangerade då givetvis bondeförbundet bland dem, som 1950 gick på avslagslinjen men som i dag är för bifall till detta lagförslag. Men det finns en skillnad mellan det lagförslag, som i dag föreligger, och det, som vi behandlade 1950. 1950 års lag inrymde inga ersättningsbestämmelser, men det nu föreliggande lagförslaget innefattar ersättningsbestämmelser för jordägarna. Bondeförbundet yrkade 1950, att man skulle använda expropriationslagen för att på det sättet kunna ta dessa strandområden i anspråk. Orsaken därtill var, att vi enligt expropriationslagen skulle ha möjligheter att få ersättning för marken.

Sedan nämnde herr Nilsson, att det finns en organisation som står jordbrukarna nära och som har gått mot denna lag. Herr Nilsson talade i gåtor, och nämnde inte namnet på denna organisation. Jag hoppas att det så småningom kommer fram vad det var för organisation.

Jag anser för min del — och jag tror att vi är överens om det allesammans — att just möjligheterna att få idka friluftsliv och ha tillgång till bad i öppet vatten numera med dels förbättrade kommunikationer och dels ökad ledighet är en tillgång, som vi människor skattar synnerligen högt. Det är möjligheter som man allt mer och mer tar i anspråk. Om man vill undanhålla människorna denna möjlighet genom att tillåta att vissa personer köper upp de bästa badstränderna och därigenom förhindrar andra att använda desamma, är jag rädd för att vi snart skulle komma in i ett tillstånd, där man skulle känna sig nödsakad att vidta åtgärder, som allvarligt skulle kunna tangera äganderätten. Vi är på väg mot en sådan utveckling. När högern tycker att det är bra som det nu är, så förmodar jag att man på det hållet välsignar ett sådant tillstånd.

Det finns ju nu, som alla känner till, en inte obetydlig skillnad mellan olika kustremsor. Somliga stränder är ju ganska bra badställen, andra är det däremot inte. Nu söker sig, som vi alla vet, allmänheten spontant till de bästa platserna. Det gör även landsbygdsfolket, när de vill idka bad i öppet vatten och vill ha friluftsliv i skog och natur, men det gör också de människor som köper tomter för bebyggelse. De söker sig också till de bästa platserna, och såsom jag nämnde, om detta får fortgå ostört är dessa platser snart upptagna av bebyggelse, och därmed är allemansrätten satt ur funktion.

Det finns i högerns motion en passus som tyder på detta. Det heter nämligen i denna motion, att bebyggelseförbuden enligt strandlagen regelmässigt torde komma att läggas på redan nu ganska eftersökta stränder och att andra stränder efter hand blir svårtillgängliga på grund av att strandbebyggelsen hänvisas dit. Vad ligger i det uttalandet? Jo, ett erkännande av att allmänheten, såsom det nu är, söker

Strandlag.

sig till de bästa platserna, att dessa alltså blir upptagna också av dem som köper tomter och att sedan, när detta har skett, allmänheten i stället blir hänvisad till de mera svårtillgängliga ställena.

Jag skulle för min del anse det riktigare att man låter den allmänhet, som vill utnyttja stränderna, få använda de bästa platserna, medan bebyggelsen hänvisas till de mera svårtillgängliga platserna. Jag kan inte tro att man vill, att vårt folks fritidsproblem skall lösas på det sätt som högern tycks vilja.

Man säger också i högerns reservation, att kommunerna och allmänheten kan köpa upp lämpliga områden och att man, som det är sagt, kan använda byggnadslagen. Ja, de möjligheterna har ju funnits tidigare också, men detta har inte kunnat förhindra den utveckling som nu pågår.

Det har heller inte hänt i någon vidare utsträckning, att byggnadslagen har kommit till användning för de ändamål det här är fråga om.

Jag undrar om man har tänkt igenom problemen riktigt ifrån motionärernas och reservanternas sida. Hur skulle det gå till, herr Nilsson i Bästekille? Om en kommun köper en sådan strandremsa köper den givetvis den bästa strandremsan som finns. Skulle denna kommun sedan ha ensamrätt till det stället, eller skulle man tillåta en närliggande tätort att översvämma området? Skulle man inhägnas det, eller hur skulle man gå till väga? Såvitt jag förstår kan ingen kommun upphäva allemansrätten, även om den köper strandområdet.

Jag tror att man illa har tänkt igenom de konsekvenser, som skulle uppkomma därest man följer reservationen.

Det har tidigare sagts här, att det inte kan vara lämpligt att använda byggnadslagen för dessa ändamål. Detta har även framgått av många remissuttalanden. Det övervägande antalet remiss-

instanser har meddelat, att byggnadslagen är ett alldeles för vidlyftigt instrument och för dyrbart och tillkrånglat för att användas i detta sammanhang. Vidare är det en mycket väsentlig sak när det gäller byggnadslagen gentemot strandlagen, att byggnadslagen har mycket sämre ersättningsregler än strandlagen har. När man sätter värde på denna ersättningsmöjlighet tycker jag att man även skulle ha observerat, att man enligt byggnadslagen har mindre möjligheter att få skälig ersättning för den jord, som här tas i anspråk. När man rekommenderar dels byggnadslagen och dels att kommunerna kan använda sin rätt att köpa, förefaller det mig i alla fall vara rena undanflykten från att erkänna att det här rör sig om ett rent avslag.

Jag skall inte här gå in så mycket på resonemanget om huruvida ersättningen skall gå ut efter det s. k. »tidigare värdet» eller inte. Jag vill bara erinra reservanterna om att i alla lagar hittills, där en ersättningsbestämmelse finns, har man använt regeln om det »tidigare värdet». När byggnadslagen på sin tid infördes och bestämmelse om ersättning enligt det »tidigare värdet» sattes in i byggnadslagen, motsatte sig inte högern denna bestämmelse. Jag vet inte varför man nu gör det i fråga om denna lag. Jag har ju för min del den uppfattningen, att jobberiet med tomter skall förhindras så långt det är möjligt, i varje fall i de sammanhang där allmänheten skall betala ersättningen. Jag skulle inte tro att högern heller vill slå vakt om tomtjobberiet, samtidigt som man klandrar de höga byggnadskostnaderna. Det finns, som jag nämnde, i strandlagen en relativt god ersättningsregel. Jag tror att man får betrakta det som ett plus för denna lag.

Vad sedan gäller den här omdiskuterade 8 § om fängelsestraff vill jag säga, att jag för min del liksom herr Ahman inte är glad över denna passus.

Strandlag.

Vi motsatte oss den så länge det gick, men som herr Åhman tidigare sagt blev det en kompromiss, så att man i utredningen till sist gick in för den saken. Jag förstår därför mycket väl alla reservanterna på denna punkt, alla utom reservanterna från högern, ty högern vill att vi skall ha byggnadslagen i stället, och i byggnadslagen finns ju denna straffbestämmelse. Det är inkonsekvent att då inte samtidigt skriva att bestämmelsen i byggnadslagen också bör kunna utgå.

Herr talman! Jag vill till sist säga att det förslag, som här föreligger till definitivt strandlag, är en kompromiss mellan jordägarintressena och företrädarna för den allmänhet, som frekventerar fritidsområdena. Det har här gällt att dels beakta de krav på tillgång till platser på friluftsliv och bad i öppet vatten, som de icke jordägande människorna kan ha rätt att ställa, och dels att så långt som möjligt tillvarata jordägarnas berättigade anspråk på respekt för äganderätten.

Det går nu inte att bortse ifrån att ägandet av sådan mark som här är i fråga medför ett visst ansvarskännande mot samhället. Därför är frågan: Vill man föra realpolitik eller vill man föra demonstrationspolitik? Här har såvitt jag förstår förts realpolitik. Man kan därför ifrågasätta vem det är som har gjort jordägarna den största tjäns-ten. Är det de som velat kompromissa och få fram ersättningsregler, som ger jordägarna bästa möjliga ersättning, eller är det de som tycker, att det är bra som det är, och som vill att jordägarintresset vid utformandet av denna lag inte skall ha sin plats i resone-mang? Jag vill till den som motsätter sig vår inställning säga, att vi i alla fall skall komma ihåg, att det finns andra tillfällen där intressena är omvända och där man på jordägarhåll gärna önskar vinna förståelse från övriga samhällsgrupper. Det kan man inte påräkna om man själv inte visar för-

ståelse då det gäller andra sammanhang.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, utom i vad gäller 8 §, där jag inte har något yrkande.

Herr NILSSON i Bästekille (kort genmäle): Herr talman! Herr Hansson i Skegrie riktade en fråga till mig, och jag skall försöka besvara densamma. Huruvida han sedan blir nöjd med svaret vågar jag inte uttala mig om.

Herr Hansson började sitt anförande med att konstatera, att vi behöver ömsesidigt hänsynstagande. Ja, om han hade lyssnat till mitt första anförande skulle han ha märkt, att det var just detta jag tryckte på, att om vi människor toge litet ömsesidig hänsyn till varandra, skulle vi säkerligen kunna avstå från en hel del tvångslagar.

Herr Hansson konstaterar sedan, att jag angripit bondeförbundet. Jag hade nämligen relaterat bondeförbundets inställning 1950 och dess inställning i dag, 1952. Jag kan inte kalla det för något angrepp på bondeförbundet, när man relaterar fakta. Jag skulle dock inte tro att det föreligger något förbud för någon i denna kammare att nämna ett partis namn, även om partiet i fråga intar en annan ståndpunkt i dag än för snart två år sedan.

Sedan talade herr Hansson i Skegrie varmt och innerligt om att det är skillnad på att driva realpolitik och demonstrationspolitik. Ja, det kan hända, det vet jag inte. Då var det således demonstrationspolitik man drev 1950 och realpolitik man driver 1952. Det kan hända att jag tar fel, men det klarar väl herr Hansson i Skegrie så småningom upp.

Herr Hansson i Skegrie är den ende som varit uppe och luftat tomtjobbarna. Varken utskottets talesman eller någon annan har nämnt dem, men för att få något skräckinjagande för kammarens

Strandlag.

ledamöter plockade herr Hansson fram även dem. Jag tror vi kan låta dem vara i fred, ty de har nog inte så stora möjligheter nu.

Sedan var herr Hansson nyfiken beträffande vilken organisation jag hännyttade på. Jag skall gå honom till mötes och tala om att den organisation, jag syftade på, var RLF. Förbundet erinrar i sitt remissyttrande om att det med skärpa avstyrkt detta förslag 1950 och tillfogar: »Förbundet intager samma ståndpunkt gentemot det nu framlagda definitiva lagförslaget och anser sålunda, att lagstiftning i ämnet icke bör förekomma.» Om herr Hansson nu vill göra gällande, att det är vi på högersidan som har en så felaktig inställning, tror jag att han skall gå och ta en lektion hos RLF — då får han kanske en bättre synpunkt på denna fråga.

Vidare säger nämnda förbund: »Ehuru förbundet i princip kan dela utredningens inställning till denna fråga, kan emellertid förbundet icke inse, att det angivna syftet bör genomföras med hjälp av tvångslagstiftning med den inskränkning i äganderätten, som därav följer.» Vidare säger samma förbund längre fram: »Emellertid äro de ersättningsregler, som nu föreslagits, enligt förbundets mening icke lämpliga.»

Herr talman! Jag nöjer mig med detta för tillfället.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag ber få säga till herr Nilsson i Bästekille att det inte gagnar att komma och säga, att han bara relaterade fakta när han nämnde bondeförbundet. Vi är alltför vana i denna kammare nu för att inte begripa sammanhanget i de jämförelser, som görs beträffande bondeförbundet tidigare och nu när vi sitta i en annan ställning i politiskt avseende.

Vad gäller RLF skall jag be att få säga till herr Nilsson i Bästekille, att RLF sannerligen inte är vidare intres-

serat av att användas som slagträ i den politiska debatten. Här använder högern RLF:s uttalanden när det passar, och när det inte passar använder man dem inte. Men när vi för en tid sedan debatterade förköpsrätten, som högern också gick emot, hade RLF klart sagt ifrån att förbundet slår vakt om förköpsrätten, och då nämndes inte RLF i det sammanhanget. När man här diskuterade jordförvärvslagen ställde sig RLF bakom densamma, men då relaterade högern ingalunda dess uttalande.

Jag har en tidning med mig, som herr Nilsson kanske vill läsa, där RLF protesterar mot att användas som slagträ i det politiska livet.

Herr NILSSON i Bästekille (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte försökt använda RLF som slagträ i den politiska debatten. Jag har bara relaterat vad RLF sagt i denna fråga. Att försöka få det dithän, att vi inte skulle ha lov att relatera vad RLF skrivit när det passar oss, utan att det skulle vara förbehållet bondeförbundet, tycker jag är att ställa litet väl stora anspråk.

Jag har inte relaterat något annat än vad RLF sagt, och jag vill ännu en gång säga, att om herr Hansson i Skegrie sedan går dit och får en lektion i detta ämne, skadar det inte. Jag beklagar bara, att så vitt jag kan se ingen av de riksdagsmän från bondeförbundet, som tillhör RLF:s styrelse, nu finns här i kammaren. I annat fall skulle jag till någon av dem ställa frågan: Är det yttrande sanning, som företräds av RLF, eller den ståndpunkt man nu företräder i kammaren?

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att på stående fot få ge herr Nilsson i Bästekille en lektion. RLF behöver inte bekymra sig om det politiskt genomförbara, den har endast att yttra sig om

Strandlag.

det rent fackliga. Jag sade här, att man har att välja mellan realpolitik och demonstrationspolitik. Antingen kan man hävda äganderätten till dess yttersta gräns med risk att andra människor kommer att bestämma över jordägarna, eller också visar man hänsyn, så att dessa får vara med om att utforma de lagbestämmelser, som skall gälla beträffande äganderätten. Sådant måste vi ta hänsyn till när det gäller det politiska, men det behöver man inte göra i en facklig organisation. Sedan värderar jag givetvis yttranden från en facklig organisation lika högt.

Jag tycker dock att högern skall vara konsekvent när det gäller RLF och inte använda dess uttalanden, när det passar, och underlåta att använda dess uttalanden, när det inte passar. När vi häromdagen diskuterade förköpsrätten tänkte jag använda ett RLF-uttalande, men jag vill säga till herr Nilsson i Bästekille att jag tycker, att vi inte i denna kammare skall använda sådana motiv.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Man skulle möjligen kunnat tro att högerpartiet skulle ha velat ta hänsyn till att det förekommit ganska ringa missnöje med anledning av de byggnadsförbud som meddelats enligt den provisoriska strandlagen. Man står dock på högerns sida allttjämt kvar på den negativa och isolerade linjen, och liksom i fjol yrkar man avslag på propositionen om den definitiva strandlagen. Såsom exempel på vad som förekommit på detta område kan jag nämna, att det i mitt län förekommit byggnadsförbud, som till stor del meddelats på förslag av kommunalnämnderna och drätselkamrarna. I dessa kommunalnämnder och drätselkamrar har också suttit en del högermän, som i likhet med de andra ledamöterna varit med om att rekommendera åtgärders vidtagande. Jag vill också nämna, att det i mitt län ännu inte förekommit ett enda

överklagande av de av länsstyrelsen meddelade byggnadsförbuden.

Jag har begärt ordet för att säga några ord beträffande den punkt i förslaget, som varit mest omdiskuterad. Det gäller frågan om bibehållande av den bestämmelse som stadgar, att det i svåra fall skall meddelas fängelsestraff. Det har här sagts, att förekomsten av bestämmelsen om fängelsestraff verkar irriterande och utmanande. För min del förstår jag inte hur man kan resonera på det viset. Kan det över huvud taget vara möjligt att förekomsten av en straffbestämmelse, vilken som yttersta konsekvens medför fängelse under högst 6 månader, kan verka irriterande på hederliga svenska medborgare? Där emot är jag fullkomligt förvissad om att varje sort av straff verkar irriterande och utmanande på sådana medborgare, som har ganska lätt att hålla sig på gränsen till det legitima och även har lätt för att överskrida lagens gränser. Jag kan således inte förstå resonemang, att just förekomsten av denna bestämmelse skulle verka som en utmaning, ty den finns också i andra lagar, däribland byggnadslagen.

Nu säger man här att det finns möjlighet för länsstyrelserna att ålägga vederbörande markägare att borttaga olovligt uppförda byggnader. Man menar då att de kostnader, som uppstår genom borttagandet, tillsammans med de böter man givetvis också får erlagga, bör anses vara tillräckligt straff. För egen del undrar jag emellertid om man inte kan se den saken även ur en annan synpunkt. Kan det inte ligga till på det sättet, att utsikterna till att erhålla ett fängelsestraff kan verka i uppfostrande riktning på vederbörande markägare? Man kan ju alltså tänka sig att förekomsten av just denna bestämmelse om fängelsestraff skall verka hindrande på markägaren att gå i författning om olovligt uppförande av sådan anläggning på med byggnadsförbud belagt strandområde. Man skulle måhända kunna

Strandlag.

räkna med åtminstone i vissa fall, att dylika kostnader inte skall behöva nedläggas, kostnader som både ur allmän och enskild synpunkt måste betraktas såsom alldeles onödiga.

Jag lade märke till ett referat i en tidning för några veckor sedan. Det handlade om en konferens, som folkpartiet hade hållit ute i skärgården. Riksdagsman Hjalmar Åhman hade bland andra varit närvarande vid mötet, och han hade där lämnat en redogörelse för strandlagens tillkomst. På detta möte hävdade han, att folkpartiet hade gjort det bästa möjliga för att mildra verkningarna av lagen. För min del tycker jag nog att det verkar något egendomligt att man menar, att folkpartiets representanter här i kammaren mer än några andra arbetat för att mildra verkningarna av denna lag. Då kunde man lika gärna säga att det är högerpartiet, som arbetat mest för att mildra dessa verkningar. Högern har ju nämligen yrkat avslag på lagen. För min del kan jag inte godkänna den synpunkten, att folkpartiet i detta fall skulle ha gjort mera än de andra partierna.

Beträffande de i lagförslaget upptagna straffbestämmelserna vill jag påpeka att riksdagsman Hjalmar Åhman varit med om att tillstyrka, att man i försvårande fall skall ådöma fängelsestraff upp till 6 månader. I utskottet manövrerar han sig emellertid faktiskt in på avslagslinjen, och jag tyckte att han nämnde någonting om att det var nödvändigt att åstadkomma en kompromiss. Alldenstund herr Åhman inte avgivit någon reservation till strandutredningens betänkande i denna sak, tycker jag för min del att det verkar ganska svagt, att han nu befinner sig på avslagslinjen. Enligt min mening borde han i rimlighetens namn ha hållit fast vid det förslag han tillstyrkt i egenskap av utredningsman.

Med de få ord jag här sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr PERSSON i Appuna: Herr talman! När utskottets ärade vice ordförande här redogjorde för utskottets förslag och gjorde kommentarer till reservationerna, anförde han, att han skulle ta dem i nummerordning. Jag konstaterade dock att han gick förbi reservationen nr 5, som är avgiven av herrar Nils A. Larsson och Lindahl. Detta kan ju ha sin förklaring. Tittar man på denna reservation och på det som utskottet skrivit, kan man vara beredd att vid första påseende säga, att det här är en tvist om ord. Jag tror dock inte att frågan riktigt ligger till på det sättet.

Högern har i en motion sagt, att eftersom vissa stränder kommer att bli särskilt begärliga för allmänheten, så kommer också dessa att utnyttjas mera intensivt än andra. På grund härav skulle vissa markägare få vidkännas större skador än andra. Därför har högern föreslagit, att staten här skulle ge en ersättning för den ökade skadegörelsen av dessa områden.

Utskottet har i sin motivering räknat upp vilka möjligheter en markägare redan nu har att komma åt sådana, som på ett eller annat sätt förorsakar skada. Man kan därför inte tillstyrka motionen. Utskottet har dock sagt att det förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Skall man tolka detta skrivsätt extremt, tror jag att man vågar ha den uppfattningen, att man från utskottsmajoritetens sida menar, att det skall finnas möjligheter att ge ersättning i vissa fall. Om man på detta område skulle ge avkall på allemansrätten är det fara värt att den så småningom kommer att bli ganska kringskuren. Då kanske man så småningom får instämma i det som min ärade vän herr Lundberg för något år sedan sade. Då framhöll han att det till slut kanske endast blir landsvägarna kvar för de egendomslösa att vistas på. Jag kommer därför här att yrka bifall till reservationen av herrar Larsson och Lindahl.

Strandlag.

Jag skall till sist bara säga ett par ord angående själva strandlagen. Man kan väl i dag konstatera, att det råder ganska stor enighet om att lagen är behövlig. Högern har ju en annan mening, men deras motivering är nu klar och dess skäl för att lagen inte skall antagas är ju också tämligen klar. Man märker ju här en rädsla — vilket också framgår av en del tidningar — för smysocialisering. Det är klart att högern på dessa grunder gått emot detta förslag.

Den enda punkt där man inte varit fullkomligt enig är den om straffbestämmelsen. Herr Åhman som tillhört strandutredningen har ju anslutit sig till reservanterna, och herr Ericsson i Sörsjön har kommenterat detta. Även herr Andersson i Löbbo har frågat vad herr Åhman menat då han i utredningen anslutit sig till bestämmelsen om fängelsestraff. Det brukar sägas i debatterna här, att när tre folkpartister diskuterar, så finns det också tre olika uppfattningar. I dagens protokoll har väl herr Åhman skrivit in, att en folkpartist inom en ganska kort tidrymd kan ha två olika uppfattningar. Han tillstyrker således i en utredning ett förslag för att därefter gå emot förslaget, när frågan kommer upp i utskottet och kammaren.

Jag har intet mer att tillägga i denna sak, utan ber att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herrar Nils A. Larsson och Lindahl.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Jag kan, herr talman, i allt väsentligt ansluta mig till de synpunkter som här framförts av herr Hansson i Skegrie. Jag har närmast begärt ordet för att framställa ett yrkande om bifall till reservation nr 3 av herrar Ivar Nilzon och Johansson i Torp, men innan jag gör det skall jag be att helt allmänt få säga några ord om det föreliggande lagförslaget.

Det är självklart att en lag som denna kan tagas emot med blandade känslor. Men när herr Nilsson i Bästekille säger att bondeförbundet har ändrat inställning till saken, vill jag erinra om att det ju har hänt något sedan år 1950; det är ett helt annat förslag som vi nu behandlar. Personligen har jag hela tiden varit av den uppfattningen, att det behöver göras något, så att det inte kan bli en väldig invasion av folk från andra håll, som fullständigt tränger ut den bofasta befolkningen i resp. ort från strandområdena.

Den del av lagen, som jag här alltså ville beröra, gäller det s. k. dispensförfarandet vid fastighetsbildning. Överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län har ju framfört tanken på en sådan förenkling — och lantmäteristyrelsen har för sin del ansett att saken är värd allt beaktande — att dessa ärenden inte skulle behöva underställas länsstyrelsen. Det är ju med all tydlighet utsagt att jordfördelningsförrättningsmannen kan, om han anser att det finns anledning till tveksamhet, samråda med olika myndigheter, länsarkitekten, länsstyrelsen och andra, för att få fastslaget huruvida en viss fastighetsbildning kan anses lämplig eller inte med hänsyn till denna nya lag. Under sådana förhållanden anser jag att det bör kunna ske en sådan förenkling av prövningsförfarandet att man slipper att behandla saken på nytt.

Vice ordföranden i tredje lagutskottet har här framhållit att om tillämpningen blir smidig, behöver inte det av utskottet föreslagna dispensförfarandet föranleda någon egentlig tidsutdräkt. Ja, men ingen vet ju hur ärendena kommer att handläggas, och tyvärr besitter inte alltid våra myndigheter den smidighet som man skulle önska. Vi vill ju alla att lagtillämpningen skall bli så enkel som möjligt och medföra så små kostnader som möjligt för berörda parter, och det vore väl då fördelaktigt om dispensförfarandet på förhand kunde

Strandlag.

klaras upp av förrättningsmannen, något som ju också reservanterna ansett vara möjligt.

Jag tillåter mig med det anförda, herr talman, att yrka bifall till reservation nr 3, vilken med bifall till § 1 första, andra och tredje stycket skulle även innefatta ett förslag om att till § 1 måtte tilläggas ett fjärde stycke av följande lydelse: »Har efter förbuds utfärdande fastställelse meddelats å avstyckning för bostadsändamål inom område, som beröres av förbudet, skall förbudet icke utgöra hinder för bebyggelse inom sådan del av det avstyckade området, som vid avstyckningen angivits såsom lämplig byggnadsplats.»

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag vill börja med att klart säga ifrån, att jag tillhör dem som anser att det förr eller senare måste vara ofrånkomligt med en lagstiftning av här ifrågavarande slag. Det måste vara ett samfällt intresse att i vårt land, solfattigt som det är, de många fagra stränderna kan bli föremål för ett så livligt friluftsliv som möjligt. Det har också för mig framstått som en av de angenämaste uppgifter som kommit på en politikers lott, när jag som ledamot i statens fritidsnämnd i någon mån har kunnat medverka till en utökning av reservat för ett sådant friluftsliv. Det kan alltså inte råda någon tveksamhet om min principiella inställning till denna fråga.

Däremot vill jag bekänna att jag ställer mig tveksam till den allmänna utformning som det föreliggande lagförslaget har fått. Detta har ju helt och hållet grundats på allemansrätten. Jag kan förstå att man i stor utsträckning kan göra detta. Om det är så, att de områden, som här skall utpekas såsom fritidsområden och fritagas från bebyggelse, inte blir mycket mer frekventerade än förut, föreligger enligt mitt förmenande ingen förutsättning för en extra ersättning till jord-

ägaren, och så långt kan lagstiftningen sägas vara utformad på ett acceptabelt sätt. Men om dessa områden i fortsättningen skulle bli föremål för ett utnyttjande, som vida överskrider vad man kan kalla för ett normalt utnyttjande enligt allemansrätten och som innebär uppenbart intrång för jordägaren, hur skall då frågan lösas? Är i så fall allemansrätten tillräcklig?

Det synes mig att i ett dylikt läge den naturliga utvägen är — såsom också framhållits såväl av många myndigheter som av regeringen och utskottet — att vederbörande samfälligheter köper marken och ger tillstånd för allmänheten att där bedriva det mest intensiva friluftsliv. Det är emellertid inte säkert att denna utväg alltid står öppen. Det kan hända att en kommun inte har råd att köpa området eller inte har kunnat göra detta, innan marken förvärvat av någon annan; det kan också föreligga andra omständigheter som omöjliggör ett sådant köp. Om strandområden enligt denna lag i sådant fall reserveras kan de alltså komma att bli föremål för ett utnyttjande som innebär ett avsevärt extenderande av allemansrätten till förfång för jordägaren. Själva syftet med lagen är väl för övrigt att få till stånd ett så intensivt utnyttjande av marken som möjligt, och det behöver alltså inte i och för sig ligga något felaktigt däri, att det kanske från en storstad strömmar ut människor till ett strandområde, beläget i en trakt där det är ont om stränder, vilket område har blivit reserverat enligt den nu föreslagna lagen. Det är med tanke på ett sådant fall, som det i flera yttranden gjorts gällande att ersättningsreglerna är otillräckliga — jag har själv inom statens fritidsnämnd i ett särskilt yttrande givit uttryck för denna uppfattning.

Nu säges det att allemansrätten i detta fall fortfarande gäller. Jag skulle i anledning därav vilja ställa en fråga till i första hand statsrådet och chefen för

Strandlag.

justitiedepartementet. Låt oss antaga att ett sådant område som det jag nu talar om blir föremål, inte för permanent camping — något sådant lär enligt propositionen inte ingå i allemansrätten — men för en tillfällig camping som dock sträcker sig över veckotal därför att det vid varje veckoslut kommer ut nya personer som bedriver camping. Ingår det i allemansrätten att vederbörande jordägare på detta sätt genom länsstyrelsens beslut om reserverande av området skall ha fått en permanent tältstad utanför knutarna och kanske tillfogas en rätt avsevärd skadegörelse?

När man i utskottet diskuterade den av högern väckta motionen om ersättningsrätt för vederbörande jordägare i dylikt fall, framhölls det att jordägaren redan är berättigad att erhålla ersättning från de skadevällande därest han lider skada, och så räknade man upp de lagbestämmelser som ger jordägaren en sådan rätt. Men är det — för att gå till sakens kärna — någon som tror att ett skadestånd för på detta sätt liden förlust eller åstadkommen åverkan verkligen kan indrivas? Vilka möjligheter har jordägaren att utpeka den som är ansvarig, om nu utnyttjandet av området i fråga är mycket intensivt? Är det verkligen önskligt att göra jordägaren till polis gentemot dem som idkar friluftsliv på området? Förtjänar jordägaren att försättas i denna för honom ytterst obehagliga position?

Vad utskottet skriver må vara juridiskt riktigt — från mina utgångspunkter har jag självfallet ingen invändning att göra i detta avseende — men det är psykologiskt sett inte några realiteter, ty ersättning för en sådan skada, som här åsyftas, kan endast i undantagsfall indrivas.

Jag har därför inte kunnat komma till annat resultat än att lagen borde ha utrustats med en tilläggsbestämmelse, enligt vilken ett avsevärt intrång för jordägaren skulle kunna ge honom möj-

lighet att erhålla ersättning. Och denna ersättning skulle, märk väl, utdömas av domstol på samma sätt som ersättning enligt denna lag i övrigt med allt det inflytande för lekmannelement och alla de garantier mot något slags uppskörtande från jordägarens sida som därav följer.

Med all tacksamhet för att utskottet har fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna fråga måste jag alltså konstatera att lagen i detta hänseende alls inte är idealisk.

Utskottet vill göra gällande, att en regel om allmän ersättning för lidet intrång på grund av ett intensivt utnyttjande, som överstiger allemansrätten, inte skulle höra hemma i denna lag. Jag har svårt att förstå detta juridiska resonemang. Det är väl just i denna lagstiftning man skall draga upp riktlinjerna för en avvägning av motstående intressen, det må gälla hinder för bebyggelse eller ersättning för lidet intrång. Enligt min uppfattning skulle det ha varit en stor fördel inte bara för denna lagstiftning utan för alla de strävanden, som har lett till densamma, om det i lagen hade skett en principiell lösning av alla dessa äganderätts- och ersättningsproblem. Även om det kanske mycket sällan kommer att inträffa, att ett område blir föremål för ett intensivt utnyttjande av det slag jag här talat om, har ju ingen skada skett för det allmänna, om man infört en bestämmelse om ersättning, men å andra sidan har jordägaren genom införandet av en dylik ersättningsbestämmelse fått något att peka på, därest han skulle bli utsatt för ett intrång som han betraktar såsom otillbörligt.

Jag vill tillägga — och jag riktar mig då särskilt till herr Persson i Appuna — att jag här inte talar i namnet av några renodlade jordägarintressen. Jag tror att den sak som jag har förfäktat är mest brännande för fritidsrörelsen själv, för vilken det bör vara av betydelse att kunna undvika konflikter med

Strandlag.

jordägarna och den irritation som därigenom skapas. Jag har samma uppfattning som den herr Hansson i Skegrie för någon halvtimme sedan gav uttryck åt, nämligen att vi är skyldiga visa hänsyn mot varandra och att försöka lösa denna fråga i samförståndets tecken. Just därför anser jag, att det juridiskt sett borde ha visats en viss generositet från riksdagens och regeringens sida mot jordäganderätten.

Hela detta problem kom in på fel spår 1938 eller 1939, när fritidsutredningen lade fram ett förslag till lösning av detsamma och därvid alldeles utslöt ersättningsfrågan. Därigenom kom denna fråga att bli föremål för en politisk diskussion, i stället för, som den förtjänade, en rent saklig. Hela denna lagstiftning kom från början att mötas med ett misstroende. Detta borde ha kunnat undvikas. Jag är säker på att denna misstro fortfarande inte är bragt ur världen.

Nu har man i debatten sagt, att vi har liten erfarenhet av denna lags verkningar. Dessa har som det sagts varit gynnsamma. Men märk väl, mina damer och herrar, denna lagstiftning har ju endast varit i kraft ungefär ett år, och ingen kan väl uttala sig om framtiden eller veta i vilken utsträckning folk kommer att strömma till det ena eller det andra strandreservatet.

Det är just samförståndet mellan och hänsynsfullheten mot olika intressen som är fritidsrörelsens stora kungsväg. Därför vill jag än en gång uttala mitt beklagande av att man inte har visat respekt för jordäganderätten i de fall då det uppenbart inte kan vara tal om en tillämpning av allemans rätt, sådan som folk har uppfattat den under årtionden. Från samma utgångspunkt är det ju självklart att jag motsätter mig, att man kriminaliserar brott mot denna lagstiftning genom att i försvärande fall bestraffa dem med fängelse. Den lagstiftning som det här är tal om är en social lagstiftning. Det gäller ju

att avväga olika rättmätiga sociala intressen. Från den tid, då jag hade min verksamhet i andra lagutskottet, minns jag, som en genomgående regel att så vitt möjligt undvika fängelsestraff i den sociala lagstiftningen. Ännu så länge kan vi inte säga att det föreligger något behov av sådana straff, ännu så länge har vi all anledning att tro, att de allra flesta jordägare kommer att visa lojalitet mot den nya lagstiftningen. Först om det verkligen skulle visa sig nödvändigt att förstärka denna lagstiftning med dessa kriminaliserande regler, synes mig tiden vara inne att acceptera ett lagförslag i denna väg så som majoriteten har utformat det. Även här gör man sig enligt min mening skyldig till större våld än nöden kräver. Dessa straffbestämmelser kommer inte att visa sig nödvändiga för att få effektivitet i denna lagstiftning. Men de kommer att skapa irritation, en mytbildning kanske kring denna lagstiftning. De kommer att försvåra samförståndet mellan de grupper, som behöver våra stränder, och jordägarna, som många gånger, herr Persson i Appuna, inte är rika jordägare utan fiskare, jordbrukare och andra. Det är med hänsyn till risken för denna utveckling som jag beklagar, att det inte finns ett utarbetat tillägg till 3 §, enligt vilket ersättning skulle ha kunnat utgå, därest verkligt intrång gjordes i jordägarens rätt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Med stor glädje har jag följt förändringen i den allmänna opinionen i förhållande till strandlagstiftningen under de två sista åren. För två år sedan försökte man i pressen och på folkmöten, gärna vid stränderna, att få fram en konstlad opinionsstorm mot denna lagstiftning. Det myntades ord som »strandrövarlag», man använde den vackra boktiteln »Strändernas svall» o. s. v. Nu när man har kunnat se vad

Strandlag.

det rörde sig om och att det inte längre går att föra en sådan agitation och då dessutom den provisoriska lagen under, låt vara en kort tid har kunnat visa sina verkningar, är opinionen nästan enhällig om att denna lag, såsom det sades i en utpräglat liberal tidning, »innebär ett stort mänskligt framsteg». Även den senaste ärade talaren, som ju företrädde högern, har framhållit att han delar de allmänna tankegångar som ligger bakom lagstiftningen, och det vill jag med särskild glädje notera.

Annars är det ju så att medan övriga partier i det stora hela är eniga om lagen — detaljskiljaktigheterna skall jag komma till sedan — har högern i motioner och reservationer yrkat avslag på lagstiftningen och har då som huvudskäl framhållit, att lagen skulle vara onödig. Det har därvid argumenterats på två olika sätt. Dels har man sagt, att det behov, som man tror finns för människor i mera tätbebyggda samhällen eller för sådana som bor på landet men inte bor nära stränderna, bör tillgodoses på andra sätt, framför allt genom att större samhällen och städer köper upp fritidsreservat. Den andra argumenteringen är, att det redan förut finns en lagstiftning som möjliggör tillräckliga ingripanden på detta område, om fritidsreservaten inte skulle räcka.

Om jag först skall nämna några ord om den senare, mera juridiskt betonade invändningen, kan jag i stort sett hänvisa till de noggranna utredningar som är gjorda både i betänkan- det och i propositionen och som ganska klart visar att de möjligheter, som föreligger i byggnadslagens planbestäm- melser och dess regler om särskilt skydd för natursköna platser, inte alls kan användas för det syfte som det här gäller att främja. Denna stånd- punkt har också efter prövning god- tagits av lagrådet, som naturligtvis där haft en särskild funktion att fylla ge-

nom att tekniskt undersöka om lag- stiftningen inte behövs, därför att be- hovet redan är täckt på annat sätt.

Vad så angår det andra skälet, näm- ligen att det skulle vara tillräckligt med inköp av fritidsreservat, vill jag gärna betona angelägenheten av att större samhällen lägger sig till med platser, där mera intensiv fritidsverk- samhet kan bedrivas och stranden mera samlat utnyttjas. Det är klart att det är synnerligen önskvärt, att särskilt storstäderna på det viset kan hjälpa sin befolkning. Men lika klart är att detta på intet sätt kan täcka det myc- ket stora behovet över hela Sveriges land av platser för rekreation, i syn- nerhet då på de bästa rekreativställen vi har, de som ligger vid våra stränder och kuster.

Om det skulle råda någon tvekan på den punkten kan jag bara nämna, att behovet av lagstiftning för att till- gödosa dessa intressen i remissyttran- den har vitsordats av alla länsstyrelser utom två, av byggnadsstyrelsen, av lantmäteriföreningen, av praktiskt ta- get alla överlantmätare, av samtliga länsarkitekter, statens fritidsnämnd och Svenska turistföreningen, alltså av praktiskt taget alla på detta område särskilt intresserade eller lokalt sak- kunniga myndigheter i hela Sverige. Jag har nästan aldrig sett en så kom- pakt remissopinion för behovet av en lagstiftning.

Om jag sedan skall gå in på några av de punkter, där erinringar mera i detalj har riktats mot lagstiftningen, kanske jag först kunde få svara på herr Håstads fråga. Det är lätt gjort. Han talade om det fallet, att det skulle uppstå en mer eller mindre permanent tältstad på ett område, inte därför att samma personer bor där hela somma- ren utan därför att det ständigt kom nya, som slog upp tält på samma stäl- len och att denna tältstad medförde stor skadegörelse. Han undrade då om

Strandlag.

detta ingår i allemansrätten. Det kan jag klart svara på. Det gör det inte.

Vad beträffar det som herr Håstad sade om ersättningsreglerna, vill jag endast hänvisa till vad som står i både propositionen och utskottsutlåtandet, nämligen att problemet om ersättning för nedskräpning och förbud mot nedskräpning ingalunda bara berör stränderna. Detta problem har större räckvidd och får vid behov behandlas i ett större sammanhang. Efter som strandlagen inte på någon punkt ger större allemansrätt, inte ger allmänheten större möjligheter än som före lagens tillkomst var för handen, är man i detta avseende inte annorlunda ställd än förut.

Jag skall fortsätta med att nämna några ord om ett par av de mindre frågor som tagits upp i reservationerna.

Först frågan om de 300 meter som är den största bredd av strandsremsan som lagen medger. Herr Åhman har sagt att man i motiveringen särskilt borde ha talat om, att denna gräns är en maximigräns och att bredden skall anpassas allt efter omständigheterna. Jag förstår inte vad han menar med detta. Denna sak är ju alla ense om och den har i olika sammanhang framhållits.

Det har varit mycket diskussion om en annan mindre detalj, nämligen reglerna om jordbrukets byggnader. Reglerna avser för resten också andra byggnader, som är avsedda för den bofasta befolkningen, nämligen byggnader för jordbruk, fiske o. s. v. Sådana byggnader skall inte alls innefattas i lagens byggnadsförbud utan vara alldeles fria. Nu innehåller propositionen den regeln, att det skall vara fråga om sådan »bebyggelse som *erfordras* för försvaret, jordbruket, fisket» o. s. v. I en reservation har det yrkats på att bestämmelsen skall avfattas så, att den avser byggnader »som *uteslutande avses* för försvaret, jordbruket»

o. s. v. I fråga om den distinktionen vill jag framhålla, att formuleringen »erfordras» är vald därför att sådana hus avses, som objektivt kan prövas vara behövliga för jordbruket o. s. v. En jordbrukare skall inte kunna påstå om ett hus, som i själva verket är ett sommarnöje och som han hyr ut, att det är avsett för jordbruket. Då skulle det vara alldeles för lätt att kringgå lagen.

En sak, som är mera tveksam och som övervägdes ganska mycket i justitiedepartementet under förarbetena till lagen, är om lantmätaren skall kunna ge dispens från lagen och man inte skulle behöva gå till länsstyrelserna i sådana fall, då ärendet ändå skulle gå till lantmätaren, som ofta är fallet när en tilltänkt tomt skall avstyckas. Det kan då tyckas, vilket också har framhållits i något remissyttrande och i en reservation, att det blir fråga om en dubbel prövning. Det vore enklare och mindre krångligt att inte låta både lantmätaren och länsstyrelsen handlägga frågan. Man kunde ju i stället låta lantmätaren, som ju ändå skall ha befattning med ärendet, också avgöra om tomten i fråga är sådan att han skulle kunna ge dispens från byggnadsförbudet enligt strandlagen. Det kan tyckas som om praktiska skäl talar för en sådan lösning. Men när vi har stannat för att ändå hålla fast vid att dispensprövning från lagen alltid måste ske hos länsstyrelsen, beror det på att en lantmätare, som har kanske blott ett enstaka avstyckningsärende om hand, inte kan ha den överblick som erfordras för att se om han kan ge dispens.

När länsstyrelserna har gått igenom sina län och utfärdat byggnadsförbud efter stränderna, har det visat sig att länsstyrelserna på vissa ställen fått utförda förbud för rätt stora områden och på andra mycket små. Om det då på ett ställe kan lämnas dispens, måste den myndighet, som alltså upphäver

Strandlag.

strandbyggnadsförbudet, ha överblick över hela området och se hur det ligger till. En dispens, ett medgivande att bygga på ett ställe, kan ju få inverkan på i vad mån man skall tillåta bebyggelse på andra ställen — det är ju tänkt så att befolkningen skall ha vissa områden för fritidsändamål. En sådan överblick som jag talade om kan inte den enskilde lantmätaren ha i ett enstaka ärende. Därför har jag ansett det vara nödvändigt att låta länsstyrelsen handlägga dispensärendena. Men jag hoppas och tror att det skall kunna ske i ett smidigt samarbete mellan myndigheterna, så att det inte skall behöva uppstå något onödigt krångel.

När den provisoriska lagen var uppe till behandling var — jag bortser från de propagandamässiga utfallen — den sakligt sett viktigaste tvistefrågan den om ersättningsreglerna. Den provisoriska lagen innehöll inga ersättningsregler. Jag vitsordade att detta i och för sig var en brist i lagen. Jag hänvisade emellertid till att provisoriska byggnadsförbud enligt annan lagstiftning inte brukade kunna ge någon ersättning alls, och vidare till att denna fråga var så invecklad, att den inte kunde lösas i den hastiga takt som man måste handla i, när man ville genom ett provisorium skapa ett omedelbart skydd mot jobberier i strandtomter.

Frågan var verkligen svår, och därför är det med så mycket större tillfredsställelse jag har funnit att den lösning som utredningen under min nye kollegas, statsrådet Nordenstams skickliga ledning har funnit, i princip inte har mött gensaga från något håll. Här föreligger diskussion på en detaljpunkt — en ganska viktig sådan — men själva principen för ersättningsbestämmande har över huvud taget inte kritiserats från något håll.

Den fråga av mera detaljmässig beskaffenhet som det däremot alltjämt råder delade meningar om och som

nu är föremål för en reservation, är frågan om vilket tidigare värde, som man skall göra jämförelsen med vid bestämmande av den ersättning som skall utgå. Situationen är ju den, att det på ett strandområde råder byggnadsförbud; en jordägare som vill uppföra en byggnad har sökt dispens och fått avslag. Han kan alltså inte utnyttja sin mark såsom han velat, och han söker ersättning härför. När man skall konstatera om han har lidit någon skada och hur stor den har varit, uppkommer frågan vilket tidigare värde man skall göra jämförelser med. Enligt utskottsförslaget skall jämförelsen avse den tidpunkt då generellt byggnadsförbud utfärdades för den strandremsa som det är fråga om. Enligt reservationens förslag däremot skall ersättning beräknas efter den tidpunkt då dispensansökningen avslogs.

Det finns flera synpunkter att lägga på detta problem. Jag kanske får återkomma till frågan om så behövs. Jag skall nu bara redogöra för de väsentligaste synpunkterna.

Att propositionen här valde den tidigare tidpunkten, d. v. s. att låta jämförelsen avse den tidpunkt då byggnadsförbudet bestämdes, står i fullständig överensstämmelse med de regler som gäller vid planläggningar enligt byggnadslagen. Det har över huvud taget aldrig ifrågasatts att i sådana ärenden inte skulle gälla den tidpunkt då en plan kom till, vilket alltså motsvarar inskränkningar eller fullständigt förbud mot bebyggelse på ett visst område enligt strandlagen.

Det har däremot invänts att här föreligger en viss skillnad, därför att en plan enligt byggnadslagen innebär något positivt; där regleras det hur byggnader etc. skall utformas. Där gäller det ett samhälle som växer. Byggnadsförbud enligt strandlagen är däremot någonting negativt; det innehåller bara att man över huvud taget inte får bygga. Emot detta resonemang vill jag

Strandlag.

först framhålla, att också enligt byggnadslagen kan det genom planläggning ges ett fullständigt förbud mot bebyggelse. I detta fall är förhållandena alldeles likartade.

Går man sedan ännu djupare kan man konstatera, att vad som över huvud taget gör att det är riktigt att välja den tidigare tidpunkten, den som propositionen föreslår, är att värdet under mellantiden har stigit. Varför har det gjort så? Jo, naturligtvis därför att det skett en utveckling i samhället. Då kan någon kanske säga att skillnaden är den, att enligt byggnadslagen med dess planläggningsbestämmelser sker en värdeökning med anledning av att just det samhälle, som det är fråga om, har utvecklats. Härigenom har tomtmarken stigit i värde. När det gäller strandområden stiger marken ofta i värde, därför att *andra* samhällen utvecklas, som kanske ligger långt från det berörda området; dess invånare söker sig till stränderna. Men detta kan, enligt mitt sätt att se på saken, inte innebära någon egentlig skillnad. I båda fallen har det ju skett en värdeökning till följd av samhällets tillväxt, inte på grund av något nyttigt, värdeskapande arbete från markägarens sida. Jag kan inte se att det finns någon som helst anledning att låta värdestegringen komma den enskilde markägaren till godo.

Slutligen skall jag uppehålla mig något vid straffbestämmelsen. Jag vill då gärna börja med att säga, att jag med stor förvåning har sett hur man har försökt göra denna sak till någon viktig, nästan patetisk fråga. Det är för mig ganska obegripligt. Straffbestämmelsen innebär att den som överträder byggnadsförbudet enligt den föreslagna lagen skall straffas med böter, alltså dagsböter eller, ifall omständigheterna är synnerligen försvårande, med fängelse. Här om vill jag först framhålla, att denna straffbestämmelse är ordagrant densamma som i byggnadslagen, där det ju finns byggnadsförbud av

precis samma innehåll. Det är för mig alldeles klart att man inte kan ha en straffbestämmelse av ett innehåll i det ena läget och en annan av ett annat innehåll i det andra; härför är dessa båda lagar alltför lika. När byggnadslagen kom till var det ingen diskussion om att en överträdelse av byggnadsförbud i städerna skulle kunna medföra fängelsestraff. Det togs inte på något sätt som någon utmaning mot befolkningen. Men det kanske är reservanternas mening, att det inte är så noga om man utmanar befolkningen i städerna bara man inte göra det med jordägarna på landet. Jag kan faktiskt inte förstå den skillnaden.

Vid avfattningen av denna straffbestämmelse gjorde vi från departementet en särskild remiss till den mest sakkunniga lagstiftningsinstans som finns på just detta område, nämligen straffrättskommittén, som för närvarande med utomordentligt kvalificerad besättning är sysselsatt med att gå igenom alla strafflagsbestämmelser, med avseende på straffens innehåll, d. v. s. om det skall vara straffarbete, fängelse eller böter o. s. v. Denna kommitté föreslog en ännu skarpare bestämmelse, nämligen *böter eller fängelse*, medan propositionen, som jag sade, föreslår fängelse endast under synnerligen försvårande omständigheter. Detta innebär ju att det i normala fall bara kommer att bli fråga om bötesstraff.

Om man nu går ifrån detta mera juridiska resonemang och håller sig till realiteterna finns det, menar jag, ett påtagligt behov av att kunna eftertryckligt reagera i vissa undantagsfall. Man svarar kanske att det finns andra påföljder om inte böterna skulle räcka. Huset blir ju föremål för beslag, det skall bortföras. Det skulle kanske vara nog, tycker man. Men så enkelt ligger saken inte till i de försvårande fall för vilka fängelsestraff är avsett.

Låt oss tänka oss den situationen att en tomlägare, som äger ett stort område

Strandlag.

eller flera mindre fastigheter, bebygger dem allesammans olagligt och hinner sälja dem till olika köpare innan det upptäcks. I detta fall är det dessa, som blir av med sina hus. Om man inte har med fängelsestraffet löper han ingen annan risk än att få dagsböter, som han tar med i sin kalkyl bland omkostnaderna. Visserligen gäller detta ett extremt fall, men det är bara under synnerligen försvårade omständigheter som fängelsestraff skall tillämpas.

Jag skall inte uppehålla mig mera vid de olika detaljerna i lagen. Jag vill bara ännu en gång uttala min glädje över att, som jag hoppas, denna lagstiftning i dag skall bli verklighet. Man kan inte blunda för riskerna av att inte ha något skydd för stränderna. Det finns skrämmande erfarenheter från andra länder, där man infört motsvarande lagstiftning, fast för sent, d. v. s. då alla de stränder, som låg nära större samhällen och som bäst behövdes för befolkningens rekreation, redan var upptagna.

Här i landet råder nu en mycket snabb utveckling av städer och tätorter. Helt nyligen har ju regeringen glädjande nog i viss utsträckning kunnat släppa lös sportstugebyggandet. Det är ett önskemål att så många människor som möjligt skall kunna skaffa sig sportstugor, men de bör och måste placeras så att den ene inte hindrar den andre. Lagen innebär intet annat än en planering till allas bästa av bebyggelsen vid stränderna. Lagen skapar den grundläggande förutsättningen för att också i kommande generationer hela vårt folk, och alldeles särskilt alla svenska barn och all uppväxande ungdom, skall kunna hämta hälsa och krafter vid den ljuvligaste av våra naturtillgångar, vid våra stränder och vår skärgård.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag ställde den frågan till herr statsrådet, om ett veckoslutscampande

på ett område, som utpekats enligt denna lag av tillfälliga besökare var att betrakta såsom ingående i allemansrätten eller inte. Jag uppfattade statsrådets svar så, att detta tillfälliga tältande just därför att det var så intensivt inte föll inom allemansrätten. Jag vill därför här blott hänvisa till vad utskottet säger: »Skulle i framtiden allmänheten i stor omfattning söka sig till viss del av jordägarnas marker t. ex. för att begagna den till bad eller till campingplats, kan detta medföra att ett helt område, som varit betesmark, trampas ned, att lövskog, särskilt unga plantor, i stor utsträckning skadas o. s. v. Jordägarna tillfogas då faktiskt genom allemansrättens utövning skador, vilka lagstiftningen icke ålägger honom skyldighet att bära men som han fortfarande icke har möjlighet att få ersatta trots att de kunna vara av betydande art.»

Jag kan inte finna annat än att det råder delade meningar mellan statsrådet och utskottet, och det skänker belysning nog över den oklarhet, som råder rörande innebörden av begreppet allemansrätt. När innebörden är så oklar som den faktiskt är, ligger det ändå ganska stor realitet bakom de farhågor, som jag hyste för att det här i vissa fall, kanske bara i några få fall, kan uppstå en mycket begriplig konflikt emellan jordägareintresset och fritidsintresset.

Jag har fortfarande den uppfattningen, att statsrådet har tagit med alltför lätt hand på frågan om ersättningen. Jag hoppas att jag inte blir sannspådd, men jag befarar att vi inom några år här kan få att göra med friktioner, som vi hade kunnat undvika om vi verkligen hade velat lösa denna fråga i en anda av större generositet och ömsesidigt hänsynstagande.

Herr ANDERSSON i Dunker (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet tycks ha förbisett eller i varje fall undervärderat de bestämmelser, som finns

Strandlag.

i 9 § och vad de betyder för möjligheterna att hindra överträdelser av denna lag. Där säges det ju att länsstyrelsen kan ålägga vite. Det finns ingen bestämmelse för hur högt detta vite skall vara, men tydligen kan det vara nästan hur högt som helst. Dessutom kan överexekutorn, om vederbörande själv inte river bort huset, beordra folk att gå dit och riva ned byggnaden. Dessutom finns det möjligheter att ådöma vederbörande dagsböter. Tror verkligen herr statsrådet att det finns någon, som inför detta hot skulle göra sig skyldig till överträdelser av lagen? Vederbörande har ju ingen som helst möjlighet att göra några vinster på detta utan riskerar bara att förlora en massa pengar. Det är således alldeles säkert att fängelsestraffet här är någonting fullständigt onödigt.

Jag hade nöjet att höra överdirektör Hardy Göransson i första kammaren i denna debatt. Det var verkligen intressant att höra hans skäl i denna fråga. Enligt hans mening var det fullständigt onödigt att använda sig av bestämmelsen om fängelsestraff. Detta vore inte att tillämpa moderna bestämmelser om straff för överträdelse. Straffet bör stå i rimlig proportion till gärningen. Den man som trots lagbestämmelser som redan finns ändå överträder lagen är det — som jag redan tidigare i debatten sagt — säkert något fel på. Här skulle det inte heller hjälpa med fängelsestraff.

Herr von SETH: Herr talman! I första delen av justitieministerns anförande framgick det, att han ansåg att högern gått emot lagen. Justitieministern ägnade åtskilliga minuter åt detta. I detta sammanhang vill jag bara göra det påpekandet, herr statsrådet, att vårt motstånd gällde den provisoriska lagen, där det icke talades om någon ersättning. Detta ansåg vi från högerhåll vara en svår brist, och det var därför

vi med sådan frenesi gick emot en lagstiftning, där man ingenting visste om denna ersättningsfråga. Sedermera var herr statsrådet i sitt anförande inne på ersättningsfrågan. Jag vill först och främst göra den bekännelsen, att jag har mycken liten juridisk kunskap. Jag har dock en viss praktisk erfarenhet under ganska många år vid jordbruk och vid rörelse, och jag måste säga, att jag inte blivit övertygad av de skäl, som herr statsrådet framlagt angående fastställandet av värdet. Här har också utskottets ärade vice ordförande, herr Andersson i Löbbo, efterlyst högerreservanternas ställning. Han har sagt, att vi vill ha en annan princip för ersättningen.

Man kan ju aldrig skapa någon millimeterrättvisa. Å andra sidan skapas det enligt min mening en stor orättvisa om länsstyrelsen skall bedöma ersättningen vid en tidpunkt, som ligger långt tillbaka i tiden. Som exempel kan man ju ta, att det vid samma strand finns tre ägare. Två stycken har fått dispens men inte den tredje. Man får väl då ändå hålla med den sistnämnde när han har svårt att förstå, varför han såsom svensk medborgare i ett rättssamhälle blir orättvist behandlad i detta fall. Länsstyrelsen skall exempelvis år 1960 ta ställning till vad hans jord var värd 1953. Detta exempel kan också utgöra ett svar på en fråga av utskottets vice ordförande. Som jag ser på denna ersättningsfråga kan jag inte finna annat än att medborgarna får det synnerligen svårt att sätta sig in i det rättvisa i att två markägare i detta fall blivit generöst behandlade och fått dispens, medan den tredje måste känna sig synnerligen orättvist behandlad.

Sedan var justitieministern inne på straffrågan. Jag har varit inne vid tredje lagutskottets behandling av detta ärende trots att jag inte står med bland dem, som undertecknat utlåtandet. I likhet med reservanternas finner jag fängelsestraffet mycket hårt i detta samman-

Strandlag.

hang. Nu tar justitieministern vid flera tillfällen fram byggnadslagen och säger, att vi där har dessa straffbestämmelser. Som konsekvens skall vi även ha dem i strandlagen. Jag vill emellertid säga, att om vi har en bestämmelse som inte överensstämmer med den allmänna opinionens rättsuppfattning, då hade man här bort gå den andra vägen och i stället rättat till byggnadslagens alltför hårda bestämmelser.

Om jag sedan får vara litet respektlös vill jag säga, att med kännedom om justitieministerns synnerligen fridfulla person både i och utom tjänsten är det egendomligt att här finna, att han på detta område visat sig vara alldeles för aggressiv. Han vill bura in människor för förseelser, som enligt det allmänna rättsmedvetandet inte bör ådömas fängelsestraff. Jag måste säga, att min rättskänsla under justitieministerns ämbets-tid vid ett par tillfällen reagerat. så t. ex. vid justitieministerns användande av nådeinstitutet vid några tillfällen. Personer har här blivit benådade trots att de, enligt min uppfattning, begått förseelser, som borde medfört avtjänandet av ganska stränga straff. Härdrar man detta tillvägagångssätt ännu mer blir konsekvenserna — enligt herr Anderssons i Dunker citat av Hardy Göransson — att fängelserna i stor utsträckning kommer att befolkas av personer som begått förseelser mot byggnadsstadgan, medan grövre brottslingar blir benådade och slipper det straff, som människor med normal rättsuppfattning tycker att de rätteligen borde avtjäna.

Denna debatt har nu hållits på ganska länge, och jag skall, herr talman, endast göra två reflexioner. Den ena gör jag med anledning av herr Åhmans yttrande, den andra med anledning av herr Hanssons i Skegrie. Jag tror det var herr Persson i Appuna som sade, att där det finns två folkpartister där finns det minst tre meningar. Jag skall be att få göra herr Persson i Appuna

uppmärksam på att i detta fallet har en folkpartist, nämligen herr Åhman gjort sig skyldig till att ensam hysa inte mindre än tre åsikter. Herr Åhman har dels suttit i utredningen, dels i utskottet. Han har försökt förklara, varför han ändrat mening. Kvar står emellertid det faktum — och detta har även påpekats av herr Ericsson i Sörsjön — att herr Åhman skrivit under utredningens betänkande när det gällt denna straffbestämmelse. Sedan återfinner vi herr Åhman under den reservation, som talar rakt emot denna bestämmelse. Man kan ju mena att det inte är något annat än gott att säga om en syndare, som sig omvänder och bättrar. Man kan dock konstatera, att det här visats en åsiktschattering, som återspeglar en stor del av folkpartiets färgskala.

Herr Hansson i Skegrie har inte suttit i utskottet, men han har suttit i utredningen, och jag skall inte på något sätt lägga mig i den knivkastning, som ägt rum mellan honom och herr Nilsson i Bästekille. Jag kan dock inte undvika att göra den reflexionen, att herr Hansson i Skegrie i utredningen ingalunda försökt att tillgodose den strandägande och jordägande befolkningens krav. Jag är inte så bevandrad i denna labyrint, men jag erinrar mig dock att det i utredningsförslaget, som underskrivits av herr Hansson i Skegrie, till och med finns ett förbud mot trädfällning. Detta återfinnes nu inte i den kungl. propositionen, ty där har justitieministern tagit bort det. Där reserverade sig endast en man i utredningen, nämligen högermannen Cassel.

Herr talman! Här skulle naturligtvis kunna anföras många saker angående denna lag, som givetvis är mycket svår att tyda. Jag vill understryka vad herr Håstad sagt och vad som även sagts från andra håll, att vi vill alla medverka till att här skall skapas möjlighet för en jäktad stadsbefolkning att komma ut i naturen och njuta av friluftsliv och vår härliga svenska sommar.

Strandlag.

Men att ta till så starka medel som här gjorts, anser vi från vårt håll inte vara behövt. Man kan uppnå detta mål ändå.

När det gäller målet föreligger alltså inga större skiljaktigheter, endast när det gäller medlen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som avgivits av herrar Eskilsson och Nilsson i Bästekille under punkterna 2 och 4 och av dessa jämte andra ledamöter beträffande straffbestämmelsen under punkten 6.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att yttra något mera på de punkter, där jag redan har framfört min argumentation. Jag skall därför inte mera tala om fängelsestraffet. Jag skulle vara till den senaste ärade talaren vilja säga, att om han sedan som jag hoppas lagen med fängelsestraff har blivit godkänd, kommer upp till mig och begär nåd för någon särskilt välartad tomtjobbare, skall jag se om det finns någon möjlighet att ge nåd.

Egentliga anledningen till att jag begärde ordet var emellertid en allvarligare sak. Herr von Seth nämnde i överensstämmelse med vad som kommit fram från andra håll något om att det skulle strida mot så stora och för mig heliga ting som rättssamhället att tre jordägare, som har tomter bredvid varandra, kan bli olika behandlade. Två av dem kanske inte får dispens, men den tredje får det. Då skulle det vara en orättvisa som begåtts.

En sådan orättvisa — om man nu skall kalla det för orättvisa — utan möjlighet att ge ersättning härför begås ständigt vid varje planering av bebyggelse. Jag har aldrig hört att någon har ansett att det skulle strida mot rättssamhället, att det i varje statspla-

neringsärende görs sådana olikheter. Det är helt enkelt en nödvändig och ofrånkomlig följd av hela planeringen.

Vad som gör att man med mycket gott samvete kan se, hur två personer på detta sätt blir olika behandlade, är helt enkelt att den som får favören, får tillgodonjuta en sådan oförtjänt värdestegring, som jag nyss talade om och som han inte alls har gjort sig förtjänt av. Ledsamt nog har det ännu inte blivit möjligt för någon lagstiftare eller vetenskapsman att ange en medicin mot den oförtjänta värdestegringens svåra samhällssjukdom, men att fortfarande vissa personer får denna oförtjänta favör kan inte vara något skäl för att man också skall behöva ge den åt alla.

Herr von SETH (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga, att jag har inte ett ögonblick pläderat för tomtjobbare. Jag anser att man med byggnadslagets bestämmelser kan komma åt dessa.

Vad jag däremot med skärpa pläderade för är den jordägande och strandägande befolkningens rätt. Jag har ännu inte blivit övertygad om att deras rätt har blivit tillvaratagen i det här föreliggande lagförslaget.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Tiden är långt framskriden, varför jag bara skall uppehålla mig vid en enda detalj, nämligen straffbestämmelserna.

Jag skulle då vilja ta upp ett par av de argument, som justitieministern här har anfört till stöd för utskottets ståndpunkt. Justitieministern har uttalat sin förvåning över att man har kunnat driva den satsen, att det inte skulle vara påkallat med fängelsestraff. Han menar, att vi ju ha denna bestämmelse i byggnadslagen, och lagarna är så lika varandra att man inte kan undgå att då också införa fängelsestraff när det gäller strandlagen. Han åberopar också straffrättskommittén, som anser att det borde vara fängelsestraff.

Strandlag.

Nu måste man väl ändå säga sig, att när det gäller införande av en sådan allvarlig påföljd som frihetsstraff, borde man kunna ge en hållbar motivering och påvisa, att en mildare reaktionsform icke skulle vara tillräcklig. Jag menar att det inte räcker med att bara åberopa straffrättskommittén, utan det gäller väl att vända sig till de sakkunniga instanser, som vet vad det här rör sig om i realiteten. Här har vi yttranden från både lantmäteristyrelsen och fastighetsbildnings-sakkunniga, och de anser att det i detta fall inte finns tillräckliga skäl för att införa frihetsstraff.

När nu justitieministern skall anföra ett exempel för att visa att behovet finns, så tycker jag för min del att exemplet snarast talar mot att frihetsstraff införes. Han måste nämligen komma med ett helt verklighetsfrämmande exempel. Han säger: Antag att det kommer en större tomtjobbare, som bebygger många tomter. Han hinner att efter bebyggelsen sälja dessa tomter. Man kan inte sedan begära handräckning, ty då är han inte längre ägare av tomtarna. Han får dagsböter, men det har han räknat med i sin kalkyl, och så är det inte mera med den saken. Han får alltså inte en tillräcklig reaktion. Han kan på förhand kalkylera med dagsböter, som inte kostar så mycket. Han tjänar så mycket på affären att han gör den i alla fall.

Men justitieministern glömmer en sak, och det är att han kan inte veta, att han i lugn och ro kan bebygga en massa tomter och sälja dem innan myndigheterna ingriper. Normalt sker ingripande innan bebyggelsen är färdig, och då gäller inte längre kalkylen, utan då är det en ren förlustkalkyl. Det är kanske därför som herr Andersson i Dunker sade, att den tomtjobbare måste vara bra konstig som tar en sådan risk. Jag kan hålla med om det.

Jag tror alltså inte att det är styrkt att ett sådant behov av frihetsstraff

föreligger som ansågs behövt när det gällde byggnadslagstiftningen för städerna. Och varför? Uppenbarligen därför att det gäller ju i städerna helt andra värden, där ett handräckningsförfarande inte rimligen kan komma i fråga. Därför menar jag att man här rör sig med en viss falsk analogi när man säger, att eftersom det finns frihetsstraff i byggnadslagen måste vi också ha frihetsstraff i strandlagen.

Jag upprepar ännu en gång att de sakkunniga, som haft kännedom om de faktiska förhållandena på detta område, anser att vi gott reder oss utan att införa frihetsstraff. Man skall inte införa sådant straff om det uppenbarligen inte är behövt. Det är den som vill införa straffet som är skyldig att bevisa att det är erforderligt. I detta fall anser jag att bevisningen ligger åt det andra hållet, och därför har också reservanterna fullt rätt när de reserverat sig mot införande av frihetsstraff på detta område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen under punkt 6.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Jag skall för min del inte ta upp den debatt, som förts här mellan representanter för utskottet i vissa detaljfrågor. Jag tror att det spörsmål, som där har behandlats, har blivit ganska allsidigt belyst från båda håll. Jag har för min del inga svårigheter att kunna ansluta mig till utskottets förslag i samtliga punkter.

Jag hade i stället, herr talman, velat säga några ord om denna fråga i allmänhet. Herr Nilsson i Bästekille började debatten med att säga, att om människorna tog ömsesidig hänsyn till varandra, så skulle denna lagstiftning inte behövas. Ja, om det vore så att människorna vore besjälade av en sådan inställning, skulle nog åtskilliga lagar som vi nu har vara obehövt. Tyvärr är inte alla människor besjä-

Strandlag.

lade av en sådan inställning, och därför är nog denna lag ganska nödvändig.

I den förda debatten har deras intresse, som denna lag avser att skydda, nämligen den allmänhet som behöver fritidsområden och den ungdom som vill ha tillgång till bad och stränder, inte mycket kommit till tals, utan man har framför allt fört fram bekymmer, som knutit sig till jordägarna och deras intressen.

Det är naturligtvis riktigt att jordägarnas berättigade intressen inte får trädas för nära, men å andra sidan håller det på att växa fram en opinion i detta land, som, därest man inte tar någon hänsyn till de önskemål och berättigade krav som allmänheten har på tillgång till fritidsområden och badplatser, säkerligen kommer att utlösa åtgärder ifrån allmänhetens sida som i en framtid kommer att framtvinga andra åtgärder gent emot dem som har hand om stränderna. Dessa åtgärder skulle säkerligen komma att bli mycket hårdare än de som det här är fråga om.

För den som på nära håll bevittnat den utveckling, som skett på detta område under de sista årtionena, står det klart att en lagstiftning av denna art är i hög grad påkallad. Om den spekulation som ägt rum och alltjämt äger rum i strandområden skulle få fortsätta obehindrat, komme den så småningom att medföra att ännu större delar av bygden blir utestängda från tillgång till stränder och vatten. Man kan bevittna hurusom miltals av stränder i vissa fall besittas av en enda ägare, som ofta förvärvat området i spekulationssyfte. Därest vederbörande inte blir hindrad av lagstiftningen, kommer så småningom hela området att förvandlas till enskilda tomter, och på detta sätt utestänges den stora allmänheten från tillgång till stränderna. När man sett denna utveckling, är man på det klara med att här behövs en lagstiftning och det ganska trängande.

Jag uttalar min tillfredsställelse med det föreliggande förslaget. Det har skett en omsvängning i den allmänna opinionen i denna fråga inte bara här i riksdagen utan också ute bland allmänheten. Jag tror inte det lyckas i dag att få fram en opinion emot denna lagstiftning ens inom skärgårdsområdena. Man har inom allt vidare kretsar kommit till klarhet om att det är nödvändigt att man skyddar stränderna. Det gäller här inte bara tätorternas befolkning utan i lika hög grad den jordägande befolkning, som icke har tillgång till stränderna. Det gäller att skydda dessa båda gruppers rätt i lika stor utsträckning i många fall. Den urgamla rätt som går under namnet allemansrätt är enligt min mening en så värdefull tillgång för vårt land att enskilda inte bör få hindra, att människorna kan begagna sig av den rätten. Det bör vara en angelägen uppgift att uppfostra allmänheten och ungdomen att visa hänsyn vid begagnande av allemansrätten. Det är av vikt att de som har hand om ungdomens fostran i skolor och föreningar inpräntar hos vederbörande skyldigheten att ta hänsyn och se till att de inte far fram på sådant sätt, att de lämnar fullt med skräp efter sig och sprider otrevnad omkring sig i de områden där de drar fram. Dess bättre är det nog så i allmänhet, att man har sådan hänsyn, men det gör inte alla. Det bör som sagt bli en uppgift för dem som har hand om ungdomens fostran att inpränta hos vederbörande nödvändigheten och skyldigheten för vederbörande att på det sättet ta hänsyn då det gäller att färdas i markerna.

Jag har, herr talman, velat säga dessa ord och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som vanligt skall jag fatta mig ganska kort, men då denna fråga är en av de vikti-

Strandlag.

gaste vi har att ta ståndpunkt till under denna riksdag, så kan jag inte underlåta att säga min mening.

Då justitieministern här för en liten stund sedan uttryckte sin glädje över att opinionen hade svängt och att det inte längre finns något nämnvärt motstånd mot denna lag, vill jag bara säga herr justitieministern, att hans uttalande nog visar, att han inte känner stämningen ute i bygderna. Det är alltså ett mycket stort motstånd mot denna lag, och det kommer säkerligen att göra sig gällande, trots att ledamöterna av denna kammare genom den atmosfär som finns i detta hus kanske på ett eller annat sätt förmåttis inta en annan ställning. Men ute i de stora bygderna, där luften är litet friskare, har man en annan syn på denna sak. Där vill man inte gärna vara med om att skjuta ifrån sig och lämna över till allemansrätt det som man inte tycker hör till allemansrätt.

Jag vill alldeles särskilt vända mig mot detta uttryck allemansrätt. Jag har sett att både departementschefen och utredningen har försökt att häfta sig fast vid 24 kap. 4 och 2 §§ strafflagen som stöd för sin mening angående allemansrätt. Därvid gör man gällande att i den mån någonting inte är precis förbjudet i lagen är det tillåtet att göra det överallt och var som helst. Det är detta som jag reagerar mot. Jag tycker att den tolkning som har kommit till uttryck här i departementschefens uttalande är litet krystad. Jag kan inte förstå annat än att det är liksom att slå blå dunster i ögonen på folk, ett hårklyveri av jurister, som inte stämmer med det verkliga förhållandet, ty det står ju tydligt i 4 §, att det inte är förbjudet att ta väg över annans område, *om ingen skada sker*. Lagg märke till att om det sker skada är det förbjudet. Det är detta som inte herrarna har tänkt på, när ni formulerat edra bestämmelser om allemansrätt. I 2 § är det uppräknat vissa saker som man inte får lov att ta, frukt och dylikt, men därmed är inte sagt att man får ta

allt, som inte där är uppräknat. Långt därifrån. Jag menar att hela denna tolkning av 24 kap. strafflagen, att man där skulle finna stöd för denna allemansrätt, är felaktig.

Det är ingen som missunnar folk som har semester eller eljest är lediga att gå och ta ett bad i våra sjöar och älvar och var som helst vid stränderna, men vad vi reagerar mot är, att man genom länsstyrelsens beslut kan förhindra folk att låta uppföra bostäder på 300 meters avstånd från strandkanten. Det är ett övergrepp som är alldeles onödigt. Det kommer bönderna säkert att finna vara någonting som de inte accepterar utan vidare, utan det kommer de att reagera mot. Jag kan inte underlåta att säga detta vid detta tillfälle, då vi skall ta ställning till en så pass betydelsefull fråga, där det gäller, att man intränger på den enskildes rätt i samhället.

Herr statsrådet nämnde att nästan alla myndigheter hade tillstyrkt detta förslag. Det förstår jag mycket väl, när man remitterar till sådana som Turistföreningen och andra. Det är självklart att de inte har någonting att invända utan är glada över och gärna vill att man skall få husera hur som helst på andras bekostnad. Men det finns andra som inte vill vara med om denna sak men som inte har fått göra sin röst hörd vid remissförfarandet.

Vidare sade herr statsrådet, att det inte i utskottet gjorts några ändringar i ersättningsfrågan. Jag får ändå säga, att jag har åtskilliga erinringar att göra. När det gäller t. ex. betesmarker som en jordbrukare har vid stranden av en sjö och där en massa folk kommer vandrande och trampar ner gräset och förstör betet och gör skada för en jordbrukare, så är jordbrukaren inte tillförsäkrad rätt till ersättning för sådan skada. Det tycker jag är ett förfärligt stort fel. Jag har visserligen sett, att utskottet sagt, att utskottet velat fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på detta förhållande. Jag hoppas därför, att statsrådet rätt snart,

Strandlag.

åtminstone till nästkommande riksdag, lägger fram förslag om att även denna sak kan regleras genom skadeersättning från staten. Det är självklart att det kommer att medföra stora besvärligheter för en jordbrukare. Låt oss säga att en jordbrukare har betesmarker inom ett inhägnat område, där djur går ute på nätterna. Dem får man inte avstänga, utan för turisterna och andra, som kommer och vill bada, skall det vara ordnat med grind, och diken skall igenfyllas, om de är för besvärliga att hoppa över, och det skall ordnas på alla möjliga sätt, så att det blir lättvindigt för dessa badande. Men när de går därifrån, kanhända sent på kvällen, kanske de inte stänger grindarna efter sig, varvid djuren kan komma in på annans mark och åstadkomma skadegörelse för jordbrukaren. Det är inte heller beaktat i det förslag som här föreligger, utan även för detta fall saknas ersättningsgrunder.

När det gäller straffbestämmelserna är det självklart att jag av fullaste hjärta instämmer med reservanterna, att det inte bör vara fängelsestraff, alltså ett straff som berövar vederbörande friheten. Här har statsrådet påstått, att det är analogt med vad som gäller i byggnadslagen. Där har man visserligen denna bestämmelse, men det är väl ändå en stor skillnad mellan överträdelse av strandlagen och av byggnadslagen. Byggnadslagen avser ett tätbebyggt samhälle, där man tänkt inpassa byggnader på olika ställen här och där, och då kan det bli till stor nackdel, om man vidtar åtgärder i ett eller annat hänseende. Då kan det vara en mycket graverande sak att överträda bestämmelserna. Men i strandlagen, där det gäller ett stort område 300 meter från stranden, kan det inte, om man vidtar en åtgärd, vara av så stor betydelse, att den saken bör sättas i samma straffklass. Jag tycker därför att det är mycket rimligt med den bestämmelse som alla reservanterna gått in för i 8 §.

Till slut vill jag säga, att jag natur-

ligtvis uppskattar den uppmaning, som herr Andersson i Tungelsta senast här framförde, att man skall försöka mana alla dessa badande människor att iakttä all försiktighet och inte skräpa ner och förstöra. Jag är emellertid inte säker på att det lyckas med enbart uppmaningar. Det bör nog vara kraftigare åtgärder till det.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1. Alltså avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr PERSSON i Appuna (kort genmäle): Herr talman! När departementschefen konstaterar, att detta lagförslag har mottagits med stor tillfredsställelse, grundar han väl det på att nästan samtliga remissinstanserna sagt, att denna lagstiftning är nödvändig. När herr Rubbestad säger »sådana där remissmyndigheter» skulle det väl innebära, att herr Rubbestad skulle vara mer sakkunnig att bedöma den här frågan än de som fått tillfälle att yttra sig. Herr Rubbestad har otvivelaktigt rönt en del framgångar under denna riksdag. Han har lyckats som reservant att spara 100 000 kronor åt staten. Jag hoppas att han inte skall ha lika stor framgång i denna fråga. Jag är nämligen övertygad om att herr Rubbestad i dag inte talar för den stora allmänheten eller för dess talan. Herr Rubbestad har i dag gjort sig till talesman för jordägarintressena på ett nästan mera radikalt sätt än högern gjort.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Rubbestads yttrande. Jag vill stryka under att herr Rubbestad började med att säga, att han skulle deklarera sin egen mening. Jag förmodar, att kammaren förstår, att det inte är bondeförbundets mening i denna fråga som herr Rubbestad företräder. Jag vill säga till herr Rubbestad att man löser nog dessa spörsmål bäst om man försöker ta hänsyn till

Strandlag.

olika intressen. Om jordägarna skulle hänsynslöst förfäktat sina intressen gentemot den allmänhet som har intresse av friluftsliv och bad, så är jag rädd för att man kan komma i den situationen, att denna allmänhet, som är den ojämförligt största i detta land, blir den som ensam stiftar lagarna mot jordägarna. Jag tror att en sådan politik inte är vidare hållbar. Jag tror att man vinner mest för jordägarna och tillvaratar deras intressen bättre, om man försöker lösa dessa frågor i samförstånd med andra samhällsgrupper.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag vill i anledning av herr Hanssons i Skegrie anförande säga, att jag inte gjort anspråk på att föra skåningarnas talan. Det gör nog herr Hansson i Skegrie. Dessutom vill jag säga till honom, då han gör gällande, att det är bättre att vi är med och stiftar en lag än att andra gör det, att enligt min uppfattning är det bättre att andra gjort det utan att vi varit med, om det blir galet. Herr Persson i Appuna gör gällande att jag framför allt för jordbrukarnas talan. Ja, jag är representant för jordbrukarna här, och det är därför ganska naturligt att jag för deras talan.

Herr PERSSON i Appuna (kort genmäle): Herr talman! Det var ett mycket bra konstaterande av herr Rubbestad, därför att från talarstolen anförde nämligen herr Rubbestad, att han kände till de stora massornas uppfattning om detta problem, och de stora massorna, herr Rubbestad, är inte jordägare, utan det är arbetare och tjänstemän, även ute på landsbygden, som har glädje av detta förslag.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Jag har inte sagt att jag för allas talan, men jag har sagt att jag för en stor grupps talan, och det står jag för.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Jag skall med några ord bemöta en del som sagts i denna debatt.

Jag kan med tillfredsställelse konstatera, att justitieministern är av samma mening som jag, när det gäller strandutredningens uttalande beträffande bredden. Jag hoppas att länsstyrelserna observerar detta uttalande i fråga om bredden på förbudsområdena vid tillämpningen av strandlagen. Jag hoppas även att kammarens flertal röstar för mitt klarare uttalande beträffande bredden.

Sedan skall jag be att få göra några erinringar till vad herr Ericsson i Sörsjön och några andra talare sagt. Herr Ericsson i Sörsjön har i tidningarna läst, att jag sagt att folkpartiet gjort det bästa möjliga för att mildra verkningarna av denna lag. Om herr Ericsson ser på vad vi uttalade och yrkade på när det gällde den provisoriska strandlagens genomförande, om det nu vunnit gehör i tillräcklig utsträckning, och på de förbättringar, som jag varit med om att föreslå i strandutredningen, så tror jag han skall finna att jag haft skäl att påstå någonting dylikt. Vi krävde från början att ersättningsfrågan skulle upptagas, och vi lyckades få ett positivt uttalande av utredningen beträffande bredden.

Sedan förstår jag att det är kärt för socialdemokraterna att försöka komma åt mig, därför att jag inte röstade med dem i utskottet beträffande frihetsstraffet. Jag förstår detta synnerligen väl. I anledning av herr Perssons i Appuna åsnespark, när han påstår att jag gjort mig till talesman för olika meningar vid olika tidpunkter, vill jag ännu en gång erinra om att jag, när det gällde att vinna gehör för mina önskemål i utredningen, ansett mig böra gå med på kompromisser men att jag i utskottet inte till fullo har fått dessa kompromissyrkanden tillgodosedda.

När man sedan kommer till de remissyttranden, som avgivits i anledning av strandutredningens betänkande, frågar jag mig om departementschefen har rätt

Strandlag.

att ta hänsyn till dessa remissyttranden såsom han gjort, och om herr Hansson i Skegrie, som också underskrivit utredningens betänkande i dess helhet, har rätt att ta hänsyn till dessa remissyttranden, medan däremot folkpartister inte har rätt att ta hänsyn till remissyttranden och till framkomna skäl. Herr Persson i Appuna, vi folkpartister är inte några tennsoldater, vi tar och ger skäl.

Herr von Seth säger att jag intagit tre ståndpunkter och att jag beträffande bredden nu intagit en ny ståndpunkt. Jag ber då att få erinra om att jag i min reservation, där jag önskat få in ett stycke i utskottets motivering, klart återgivit vad som står i strandutredningens förslag beträffande bredden. Skall det också vara en ny ståndpunkt?

Herr von Seth talade vidare om den jordägande befolkningens rätt. Tror verkligen herr von Seth att jag och herr Hansson i Skegrie såsom verkliga bönder, för att inte säga även herr Cassel, inte tänkt på den jordbrukande befolkningens intressen, när vi tagit ställning till dessa spörsmål? Vilka är då jordbruksbefolkningens intressen? Ja, de som inte är ägare till badstränder har samma behov som alla andra, som inte är strandägare, att komma ned till badstränderna. Jag vet att det är ett behov inte bara för den stora allmänheten i tätorterna utan även för den stora jordbrukande befolkningen. De som är ägare till badstränder och får finna sig i byggnadsförbud enligt strandlagen för någon del av sin mark— jag ber att få fästa uppmärksamheten på att det här inte är fråga om stora sammanhängande områden, ty strandutredningen har sagt ifrån att sådana skall inte komma i fråga, och länsstyrelserna har i sin tillämpning av dessa bestämmelser inte tagit i anspråk stora områden — dessa jordägare skall, så långt vi lyckats komma överens i utskottet, få skäligen ersättning för skada och intrång.

När herr von Seth nu angriper mig vill

jag i stället fråga: Vad vill högern i detta avseende? Studerar man de artiklar som högern skriver och den agitation som bedrivs samt de skrifter högern skickat ut till Stockholms skärgård och på annat håll, kan man konstatera att högern, om jag skall uttrycka mig synnerligen lindrigt, är oerhört ovederhäftig. Jag skulle kunna använda ett betydligt starkare uttryck. Jag tror att högerns hela intresse för denna sak är av rent politisk natur. Man vill skapa fram en opposition ute i bygderna mot denna lagstiftning. Det är ett tillvägagångssätt, som varken jag för min personliga del eller folkpartiet accepterar. Vi vill tillvarata hela folkets intresse så långt det är möjligt, inte bara den stora allmänhetens utan även jordägarnas och strandägarnas berättigade anspråk.

Herr von SETH: Herr talman! Det är ju så, att när man blir hårt trängd, så börjar man slå litet vårdslöst till höger och vänster. Jag skall bara konstatera, att högerns åsikt är ganska klar på denna punkt, men jag kan som replik till herr Åhman säga, och samtidigt få till riksdagens protokoll antecknat, att till tredje lagutskottets utlåtande nr 29 år 1950 fanns en reservation avgiven av herrar Holmbäck, Stjärne och Åhman, vilka ansåg, att 4 § i strandlagen skulle lyda sålunda: »Uppför någon byggnad i strid mot förbud som meddelats jämlikt denna lag, straffes med dagsböter. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas. Böter tillfalla kronan.»

Herr talman! Jag tror att herr Åhmans åsikter blir allt fler och fler.

Herr ÅHMAN (kort genmäle): Herr talman! Jag trodde att herr von Seth var tillräckligt intelligent för att uppfatta min redogörelse för min inställning till denna fråga.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav proposi-

Strandlag.

tioner dels på godkännande av de föredragna första och andra styckena i 1 § enligt utskottets förslag dels ock på avslag å förslaget i nämnda delar; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner första och andra styckena i 1 § i det av tredje lagutskottet i utlåtande nr 27 tillstyrkta förslaget till strandlag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit förslaget i nämnda delar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 172 ja och 25 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt första och andra styckena i 1 § i enlighet med utskottets förslag.

Sedan 1 § tredje stycket föredragits, gav herr talmannen i enlighet med de under den allmänna överläggningen framställda yrkandena propositioner dels på godkännande av stycket enligt utskottets förslag dels ock på godkännande av stycket i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Eskilsson och Nilsson i Bästekille avgivna, med B 2) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets berörda förslag.

I fråga om föreliggande förslag om tillägg av ett nytt fjärde stycke till 1 § gav herr talmannen i enlighet med de under den allmänna överläggningen framställda yrkandena propositioner dels på att berörda förslag enligt utskottets hemställan skulle avslås dels ock på godkännande av nämnda förslag i överensstämmelse med den av herrar Ivar Nilzon och Johansson i Torp avgivna, med B 3) betecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

2 §.

Godkändes.

3 § föredrogs; och gav herr talmannen därvid enligt de under den allmänna överläggningen framställda yrkandena propositioner dels på godkännande av paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med den av herrar Eskilsson och Nilsson i Bästekille avgivna, med B 4) betecknade reservationen; och godkände kammaren paragrafen i den lydelse, som föreslagits av utskottet.

4—7 §§.

Godkändes.

Efter föredragning av 8 § gav herr talmannen i enlighet med de under den allmänna överläggningen framställda yrkandena propositioner dels på godkännande av paragrafen i den avfattning, som föreslagits av utskottet, dels ock på godkännande av paragrafen i överensstämmelse med den av herr Holmbäck m. fl. avgivna, med B 6) betecknade reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 8 § i det av tredje lagutskottet i

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

utlåtande nr 27 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlighet med den av herr Holmbäck m. fl. avgivna, med B 6) betecknade reservationen beslutit, att andra punkten i nämnda paragraf skall utgå ur lagförslaget.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 98 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 8 § i den av utskottet föreslagna lydelsen.

9—11 §§, *slutbestämmelser, ingress och rubrik.*

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs utskottets *motivering*. Därvid anförde:

Herr ÅHMAN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation B 1).

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON i Appuna: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation B 5) av herrar Nils A. Larsson och Lindahl.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav till en

början propositioner beträffande motiveringen såvitt anginge lagstiftningens lokala tillämpningsområde, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av nämnda motivering med det tillägg, som föreslagits i den av herr Åhman avgivna, med B 1) betecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande motiveringen i vad anginge frågan om ersättning för allmänhetens särskilt intensiva utnyttjande av område, som lagts under förbud enligt strandlagen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i detta avseende dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herrar Nils A. Larsson och Lindahl avgivna, med B 5) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering i förevarande del.

På framställd proposition godkändes härefter utskottets motivering i övriga delar.

§ 11.

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1951 vid dess tredje ordinarie möte fattade beslut; och anförde därvid:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! I den proposition, som ligger till grund för förevarande utskottsutlåtande, har Kungl. Maj:t redogjort för en del rekommendationer, som antagits av Europarådets församling. Meningen härmed är att sätta riksdagen i tillfälle att följa det arbete som pågår och att få

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

kännedom om de förslag, som framkommer inom församlingen även innan de blivit behandlade av respektive regeringar.

Jag skulle inte haft någon anledning att ta till orda i denna fråga, då utskottet inte har haft några erinringar att göra, om inte ett särskilt förslag omnämnts, omkring vilket det under den senaste tiden har förekommit ett händelseförlopp, som jag gärna vill orientera kammaren om. Det gäller ett i mars månad av den brittiska regeringen framlagt förslag att göra Europarådet till ett slags moderorganisation för olika, mera speciella organisationer. Man har därvid i första hand tänkt på den s. k. kol- och stålpoolen, d. v. s. den överenskommelse om en gemensam kol- och stålmarknad, som har ingåtts av sex stater tillhörande Europarådet. Men man har i det brittiska förslaget även tänkt sig, att man skulle flytta in också ett förslag angående upprättande av en europaarmé, den s. k. europeiska försvarsgemenskapen, inom Europarådets ram. Europaarmén skulle alltså i likhet med en sådan speciell organisation som kol- och stålpoolen infogas under Europarådet.

Det är givet att man från svensk sida från början har ställt sig ytterst kritisk mot tanken att föra in den europeiska försvarsorganisationen under Europarådet. Rådets stadgar säger nämligen, att organisationen inte skall befatta sig med försvarsfrågor, och Sverige har också på sin tid anslutit sig till Europarådet under den väsentliga förutsättningen, att denna punkt i stadgarna skulle gälla. Om nu försvarsorganisationen skall fogas in under Europarådets ram, så måste man givetvis ändra stadgarna och upphäva förbudet för Europarådet att befatta sig med försvarsfrågor.

För att ge kammaren en föreställning om hur denna försvarsorganisation ser ut vill jag nämna, att man avser att upprätta en rent internationell armé med en högsta myndighet, som inte är underställd de olika regeringarna. Vidare

skall man ha ett ministerråd — man kan säga att det blir försvarsministrarna i ett slags kollektivt försvarsministerium — och slutligen skulle man ha ett parlament eller en församling av liknande slag som Europarådet men med mera vidsträckta befogenheter, vilket skulle sammanträda och ha vissa bestämda uppgifter.

Det brittiska förslaget är nu, att såväl kol- och stålpoolen som försvarsorganisationen skulle slippa att upprätta ett särskilt ministerråd eller en särskild församling. Man skulle i stället låta dessa organ ingå i Europarådets motsvarande organ som ett slags underavdelningar. De sex stater, som i dessa dagar skriver under avtalet om europaarmén, skulle alltså ha delegationer i Europarådets församling. Dessa delegationer skulle utgöra underavdelningar av församlingen, och på samma sätt skulle ministerrådet i Europarådet i sig uppta ministerrådet för försvarsgemenskapen. Samtidigt skall den europeiska försvarsgemenskapens organisation vara mycket nära knuten till Atlantpakten i olika hänseenden, t. ex. så att alla stater i den europeiska försvarsorganisationen gör utfästelser om ömsesidig hjälp med alla stater i Atlantpakten. Nu är staterna till stor del desamma som de, vilka är med i Atlantpakten. Det är bara Västtyskland, som tillkommer och som inte är med i pakten. Det skulle alltså bildas ett nät av ömsesidiga förpliktelser även med Tyskland.

Vidare skulle den europeiska försvarsgemenskapen ha gemensamma sammanträden med atlantpaktens råd. Dess ministerråd skulle alltså sammanträda till gemensamma möten med atlantpaktens staternas ministerråd. Men vid sidan om denna anknytning till Atlantpakten skulle det också enligt det brittiska förslaget ske en anknytning till Europarådet.

Det är ganska uppenbart att Sverige inte skulle kunna vara med om att engagera sig i den ena eller andra formen

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

av en internationell organisation om försvarsgemenskap, eftersom vi nu har valt vår alliansfria linje. En anslutning direkt till den europeiska försvarsorganisationen skulle vara precis detsamma som en anslutning till Atlantpakten. Även en sådan lösare anslutning, som skulle uppstå av att den europeiska försvarsgemenskapen utgör så att säga en del av Europarådet, måste givetvis få till följd, att vi blir tvungna att ta hela vår ställning i Europarådet under omprövning.

Vi har å andra sidan inte anledning att ställa frågan på dess spets, förrän spørsmålet blir mera aktuellt än det nu är. Det har förekommit överläggningar vid sammanträden om det brittiska förslaget, men man har inte ännu kommit fram till några texter. Frågan befinner sig alltså på utredningsstadiet. Avtalet om en europeisk försvarsgemenskap blir visserligen i dessa dagar undertecknat, men det skall underställas parlamenten, och vi vet ännu inte, om detta avtal blir godkänt av de sex parlament, som skall behandla det.

Det har alltså funnits anledning för oss att inte forcera ett ställningstagande utan avvakta utredningens fortsättning och avvakta hur det blir med den försvarsgemenskap, som det här är fråga om. Vid det ministermöte, som hölls i slutet av förra veckan i Strasbourg, skedde egentligen ingenting annat än en överläggning, och man har uppskjutit frågan för ytterligare utredning. Man har beslutat att remittera spørsmålet till Europaförsamlingen, som denna vecka sammanträder, också i Strasbourg. Man har vidare beslutat att remittera förslaget till de skilda specialorganisationerna, och därvid nämndes inte speciellt försvarsgemenskapen, utan det talades om de speciella organisationerna helt abstrakt.

Vidare har det i resolutionen sagts, att de stater, som sitter med i Europarådet, skall fortsätta att genom sina experter utreda frågan. Men man bör inte

dölja för sig, att sannolikt alla medlemmar av Europarådet utom Sverige är anhängare till det brittiska förslaget. De har i princip uttalat sin anslutning till det, varför man har att vänta att det drives ytterligare i positiv riktning.

I och för sig är det ur svensk synpunkt beklagligt, att förslaget om den europeiska försvarsgemenskapens anknötning till Europarådet har drivits så hårt, närmast från den brittiska regeringen. Vi har på svensk sida mycket svårt att förstå, att det verkligen finns några praktiska, konkreta skäl för den föreslagna anknötningen i vad gäller försvarsorganisationen. Vi har inga principiella invändningar mot att kol- och stålpoolen infogas i Europarådet försåvitt det visar sig vara praktiskt och ändamålsenligt, men i fråga om försvarsgemenskapen kan vi inte finna några konkreta skäl till förmån för det brittiska förslaget.

Som jag redan nämnt skall försvarsorganisationen stå i det allra närmaste samarbete med Atlantpaktsrådet, och det är ju i och för sig naturligt. Det har förutsatts i avtalet, att om det blir en konflikt, skall Europarmén ställas under befäl av Atlantpaktsrådets överkommando, och det kan knappast tänkas ett mera intimt samarbete än mellan dessa två organisationer. Men av vad slag Europarådets samarbete med försvarsorganisationen, som skulle ske genom att denna inordnades i Europarådet, skulle vara, har vi svårt att förstå.

Frågan ligger alltså för närvarande till på det sättet, att det pågår en utredning. Vi har vid olika tillfällen deklarerat vår principiella syn på saken. Vi måste för vår del hoppas, att utredningen inte leder till att försvarsgemenskapen inordnas under Europarådet. Men om så skulle ske, står vi inför frågan, om vi skall begagna vår vetorätt och vägra att vara med om den ändring i stadgarna, som erfordras för att en försvarsorganisation skall kunna infogas i Europarådet. Vi har då sagt oss, att vi

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

inte rimligen bör begagna vår vetorätt, försåvitt de andra staterna önskar denna förändring. Men därav följer också att vi kan tvingas lämna Europarådet, och vi får vara förberedda på att detta kan bli resultatet av den pågående utredningen. Vi får väl i så fall försöka att finna andra former för samarbete med olika stater på de områden, som hittills har legat inom ramen för Europarådet.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Regeringen har ansett det föreliggande ärendet så viktigt, att den funnit sig böra ignorera riksdagsordningens föreskrift om tiden för propositioners avlämnande. I propositionen nr 237 med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa av Europarådets beslut vid dess tredje ordinarie sammanträde presenteras två motsatta tendenser. Den ena, vilken förutvarande ordföranden Henry Spaak kan anses representera, utdömer organisationen som oförmögen att åstadkomma någonting konstruktivt ens från de synpunkter han företräder. Han hade med skärpa och bitterhet, står det, konstaterat att organisationen råkat in i »en period av negativism och stagnation». Han hade funnit att exempelvis »skandinaverna medverkar i en rätt desillusionerad och ointresserad anda», och han vände sig mot en »praxis att genom kraftlösa kompromisser åstadkomma enighet». Det är väl känt, att många delar denna Spaaks uppfattning.

Den andra och rakt motsatta tendensen uttryckes i rekommendationen att utbygga Europarådet till en organisation, som övertar medlemsstaternas suveränitet i militära och utrikespolitiska frågor. Det är väl ingen tvekan om att den s. k. Edenplanen, som herr utrikesministern nyss har omnämnt, verkar i den riktningen. En detalj däri är försöket att sammanväva organisationen med Schumanplanen och eventuellt andra liknande ekonomiska konstruktioner

och organisationer. Detta hade enligt propositionen förberetts genom »förhandlingar med amerikanska kongressmän», vilka ådagalade det amerikanska intresset för »ökad ekonomisk och politisk integration i Europa». Den planerade jättetrust som utformas i Schumanplanen är en produkt av detta intresse.

Vid Europarådets ministerkommittés sammanträde den 20 mars detta år har utrikesminister Undén solidariserat sig med sådana strävanden. Det har han ju också gjort här i dag. Han hade funnit Mr. Edens förslag förtjäna den allvarligaste uppmärksamhet. Den svenska delegationen hade, sade han, till fullo insett vilka fördelar som skulle vinnas genom den brittiske utrikesministerns förslag om en stadgeändring. Och han förefaller åtminstone mig vara alldeles särskilt förtjust över Schumanplanen eller, som han uttrycker det, den kol- och stål-gemenskap, som skulle kunna spira fram i Europarådets hägn. Han försäkrar också att denna och andra väntade ekonomiska organisationer kommer att få »betydande återverkningar på de finansiella och ekonomiska förhållandena i Europarådets övriga medlemsstater».

Ja, herr talman, så långt kan man hålla med utrikesministern, att detta arrangemang, om det lyckas, kommer att få betydande efterverkningar för medlemsstaterna. Frågan är bara för vilka dessa efterverkningar kan vara fördelaktiga. Eftersom amerikanarna står både som inspiratörer och intressenter bör man räkna med att de anser saken vara av intresse för dem.

Men kan tillkomsten av denna jättetrust under amerikansk överhöghet verkligen vara ett svenskt intresse? Har regeringen verkligen tänkt igenom konsekvenserna av en inordning av låt mig säga de svenska malmgruvorna i denna jättetrust? Och vad som ju är ännu viktigare: Kan man verkligen tänka sig en fortsatt nationell suveränitet för de småstater, som inlemmas i detta system? Frågorna är naturligtvis retoriska. De

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

ultrycker en kritisk syn på det anförande, som utrikesministern höll i frågan och i vilket utrikesutskottet tydligt instämmer.

Den politiskt-ekonomiska blockbildningen med atlantpaktstaterna tycks ha många konsekvenser. Sverige har, för att nu bara nämna ett alldeles färskt exempel, tydligen gjort sig så beroende av detta samarbete, att det får inställa en del av den inrikes flygtrafiken och den dollarsamlade flygtrafiken på New York endast därför att bensintillförseln från Förenta staterna minskar. Samtidigt meddelas det i tidningarna, att ombud för den persiska oljeindustrin erbjuder tio miljoner ton olja till Sverige, d. v. s. ungefär vad som motsvarar tre års förbrukning, till tio procent lägre priser än vad Sverige betalar för den amerikanska oljan och olja från andra håll. Men ingen vågar köpa, säger man. Och varför? Kan det vara annat än ett nytt resultat av det ekonomiska samarbetet med Förenta staterna?

Utrikesministern lägger särskild vikt vid Edenplanen att förändra stadgan för att kunna skapa en Europaarmé. På den punkten har han gjort en reservation, och han har erinrat om att det svenska beslutet om medlemskap i Europarådet och Europaförsamlingen hade som förutsättning, att organisationen inte får befatta sig med militära frågor. Han har i dag upprepat denna reservation — visserligen i andra ord men i ord, som enligt min mening verkar klara och bestämda och förpliktande för regeringen.

Just i dessa dagar pågår, såsom utrikesministern sade, förhandlingar i Strasbourg, vilka avser att förverkliga Edenplanen och särskilt det som utrikesministern i sitt tal i mars ville beteckna som Edenplanens kärnpunkt, nämligen att göra Europarådet till en mer eller mindre militär organisation eller sammanväva det med en sådan. Enligt telegram har ett turkiskt förslag i denna riktning häromdagen godkänts av Europarådets ministerkommitté. Enligt sam-

ma telegram har en särskild kommitté tillsatts — det nämnde inte herr utrikesministern — med representanter för Sverige, England, Västtyskland, Belgien och Turkiet, som tydligen skall försöka åstadkomma något juridiskt hokus pokus, vilket kanske skall göra det möjligt för den svenska regeringen att stanna kvar i organisationen utan att tappa ansiktet.

Det antydes i propositionen att Europarådet eventuellt skulle få en slags dubbelkaraktär, vilket utrikesministern också upprepat i dag, så att det ibland sammanträder med samtliga medlemmar, av vilka en del förutsattes icke delta i Europaarmén, och vid andra tillfällen endast med de medlemmar, som har direkta intressen i den planerade Europaarmén. Denna dubbelroll à la Dr Jekyll och Mr. Hyde lurar naturligtvis ingen. Skall organisationen ges sådana militära uppgifter, reduceras ju inte Sveriges medlemskap därför att regeringen håller sig undan från de sammanträden, där de militära frågorna handlägges. Ett begränsat medlemskap, varom det också har talats, är givetvis rena bedrägeriet. Jag tror mig kunna tolka utrikesministerns anförande i dag så, att regeringen ändå inte vill vara med och spela i en sådan billig komedi.

Om tanken på att befullmäktigade kommissarier med exekutiva befogenheter realiserar, tar man ännu ett steg från den självständiga utrikespolitikens linje. Redan i denna term, exekutiva befogenheter, ligger väl att dessa befogenheter skall kunna användas mot medlemsstaterna. Det måste vara dåligt med omtanken hos regeringar, som på allvar dryftar realiserandet av sådana idéer.

Vi vände oss, herr talman, från första stund mot Sveriges anslutning till Europarådet. Vi ansåg och vi anser fortfarande, att det är en karikatyr av idén om en europaorganisation. Det är inte ens en sammanslutning av västeuropeiska stater, då ju knappast Italien och ännu mindre Grekland och Turkiet kan

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

hänföras till Västeuropa. Stadgans bestämmelser om den demokratiska samhällsformen som villkor för medlemskap — varmed naturligtvis avses demokrati i den kapitalistiska meningen — hindrar inte att mer eller mindre fascistiska stater som Turkiet och Grekland är medlemmar. Så har Europarådet blivit icke en europeisk sammanslutning utan en sammanslutning av ett begränsat antal europeiska kapitalistiska stater, för vilka det väsentliga och enda sammanhållande bandet egentligen är behovet, eller kanske man skall säga tvånget, att anpassa sig till den amerikanska politiken.

Europarådet har icke enat Europa — det har bidragit till att söndra det ytterligare. Och det har i intressen, som sannerligen inte är europeiska, bidragit till att dela Europa i två läger och skapa en klyfta mellan dess västra och dess östra delar. På dessa grunder, herr talman, vände vi oss mot svenskt medlemskap i denna organisation för Europas söndring och krig. Vi har sedan upprepade gånger föreslagit, att Sverige skulle utträda. Ännu för några månader sedan avslog riksdagen ett sådant förslag, fast det råder väl knappast någon tvekan om att många i denna kammare känner sig olustiga över medlemskapet och kanske helst skulle se att denna organisation föll sönder av sig själv.

Nu befinner vi oss emellertid i det läget, att riksdagen står i begrepp att utfärda en fullmakt åt regeringen, som ger denna fria händer att godkänna eller förkasta Europarådets utbyggnad på det sätt som här har omtalats eller att Europarådet skulle inbyggas i en annan organisation med militärt syfte. Detta ökar motiven för att Sverige skall utträda ur Europarådet.

Utän att närmare ingå på problemet eller på en del andra diskutabla konventioner, som nu har fått utrikesutskottets välsignelse, har jag velat göra dessa påpekanden. Det finns endast en sak, herr talman, att göra, om regering-

en vill upprätthålla talet om att Sverige skall föra en alliansfri utrikespolitik, och det är att utträda ur Europarådet.

Herr OHLIN: Herr talman! Det är alldeles klart, som utrikesministern nyss har framhållit, att den engelska Edenplanen — vilka förtjänster den än kan ha — reser problem om Europarådets omvandling av sådan art, att de måste ur svenska synpunkter följas med allra största uppmärksamhet. Det förefaller mig alldeles naturligt att regeringen också ägnar denna fråga ett synnerligen stort intresse.

Att man då, som utrikesministern nyss anförde, inte vill föreslå något definitivt svenskt ställningstagande på nuvarande stadium, framstår för mig inte endast som naturligt utan som det enda naturliga. Det måste vara klokt att man i vårt land ställer sig avvaktande inför en utveckling, som måhända kan under de närmaste månaderna förlöpa efter andra linjer än vad man möjligen anser mest sannolikt i dag.

Jag är alltså på den punkten helt överens med regeringen och kan instämma även därutinnan, att den svenska utrikespolitiken till sina grunddrag givetvis inte kan läggas om av hänsyn till eventuella önskemål från annat håll i fråga om Europarådet. Vi måste bedöma frågorna om Sveriges roll i den europeiska samverkan, som har ägt rum eller kommer att äga rum inom Europarådet, mot bakgrunden av vår utrikespolitiks huvudlinje. Såvitt jag har fattat råder det inte mer än en mening om den saken.

Å andra sidan vill jag mycket starkt understryka, att det ju är angeläget för vårt land att delta i det västeuropeiska samarbetet så mycket och så länge som möjligt under den av mig nyss angivna förutsättningen. Det är just därför som jag menar att det är viktigt, att man nu intar en avvaktande hållning och i var-

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

je fall inte går längre än vad utrikesministern gjorde i fråga om deklarerationer, som blir aktuella i tänkta, framtida lägen. Jag skall inte här framföra någon kritik mot utrikesministerns yttrande utan nöjer mig med att säga, att man i varje fall inte behöver gå längre i förhandsprecisering av vår ståndpunkt än vad utrikesministern har gjort.

När jag alltså i det väsentliga kan ansluta mig till de tankegångar utrikesministern framförde, har jag uppenbarligen en helt annan inställning än den, som föranledde herr Hagberg i Luleå att på vissa punkter välkomna utrikesministerns förklaring. Tiden är knappast lämplig att här ta upp någon egentlig polemik med herr Hagberg och hans vänner. Jag nöjer mig med att säga, att hans bild »à la Dr Jekyll och Mr. Hyde» nog passar utmärkt bra på kommunisterna, som vid vissa tillfällen uppträder som de pålitliga fredsvännerna för att sedan i en annan gestalt framträda som försvarare av all kommunistisk aggression i världen, var denna än förekommer.

När herr Hagberg i Luleå vill göra gällande, att Europarådet har skapat en klyfta mellan öst och väst, så vill jag säga att detta för det första nog är att göra Europarådet en för stor ära — rådet har knappast haft en så omvälvande betydelse — men det är för det andra alldeles oriktigt, därför att den klyfta som finns har i det väsentliga uppkommit till följd av den ryska politik som började, jag vill inte säga dagen efter fredsslutet men som förbereddes under hela den senare delen av kriget. Denna politik har fått sitt tydligaste uttryck i den fortsatta ockupationen av Österrike, i denna vägran att träffa en uppgörelse som kunde ge åt Österrikes folk en frihet, som det mänskligt att döma borde vara relativt lätt att åstadkomma. Men nog nu om detta.

Herr talman! Jag skulle vilja ytterligare beröra endast en fråga. Beträffande det ekonomiska samarbete, som kan

komma att förläggas till Europarådet — Schumanplanen, alltså kol- och stålpoolen och annat — är det uppenbart att man får räkna med organisationsformer, som ur svensk synpunkt kan komma att framstå som icke självklart motiverade och i varje fall kan vara sådana, att vi inte kan direkt delta i alla dessa former av samverkan. Jag vill då betona, att den svenska inställningen enligt min mening bör kännetecknas av ett stort tillmötesgående när det gäller önskemål från andra medlemsstater om skapande av sådana speciella organisationsformer, som kan underlätta en lösning av deras samarbetsproblem på det ekonomiska området. Och vare sig vi tycker att en sådan form är den bästa eller inte, så har vi anledning att därvidlag inta en generös hållning, detta därför att det är ett svenskt intresse att det västeuropeiska samarbetet utvecklas. Jag tror också att det är ett svenskt intresse att detta samarbete till mycket stor del kommer att äga rum inom Europarådets ram. Om man då ordnar det så, att Sverige kan vara med om vissa delar av samarbetet men inte om andra, så har vi ingen anledning att på något sätt söka motverka utvecklingen av ett sådant samarbete på de punkter, där vi själva kanske inte kan helt deltaga.

Jag tror alltså att även om det är möjligt att det blir konstruktioner med olika kretsar av stater inom Europarådets ram, där vi är med i vissa men inte i andra, så bör vi ändå icke blott söka att icke motverka utan även välkomna en utveckling, som ökar förutsättningarna för ekonomisk samverkan i Västeuropa. Den svenska regeringen har under fjolåret tagit initiativ för att söka samordna verksamheten inom Europarådet med verksamheten inom Parisorganisationen, Marshallorganisationen.

Det har ju lett till något större resultat. Jag tillåter mig emellertid uttrycka det önskemålet, att den svenska regeringen fortsätter i sina strävanden att uppnå koordination mellan verksamhe-

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

ten i Europarådet och verksamheten inom Marshallorganisationen.

Jag fattade utrikesminister Undén så, att han med sitt uttalande här ville deklarerat regeringens vilja att behandla europarådsproblemen på det ekonomiska området i den andan, och jag är glad att få understryka vikten av att en sådan positiv inställning till det ekonomiska samarbetet bibehålles.

Det som för mig, herr talman, är det centrala i hela saken, utom denna positiva inställning, är att man, även om utvecklingen inom Europarådet ett slag ser ut att gå i en riktning som ur svenska synpunkter förefaller besvärande, inte förhastar sig utan avvaktar för att se vilka möjligheter till organiserad svensk samverkan som kan bestå.

Jag tror, herr talman, att det åtminstone för mig inte finns anledning att här i dag göra något tillägg till det som regeringen har uttalat. Jag har endast velat precisera hur jag har uppfattat utrikesministerns deklARATION. Den ger inte, som herr Hagberg tycktes antyda, regeringen fria händer att göra precis vad den vill. Den ger bara regeringen den fullmakt som behövs för att handla inom ramen för tidigare uttalanden och gjorda deklARATIONER. Vi bör få tillfälle att här i kammaren diskutera denna fråga längre fram, innan det blir fråga om några mera radikala avgöranden.

Det är därför, herr talman, som jag för min del utan tvekan yrkar bifall till utskottets framställning.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Det är med tillfredsställelse man konstaterar den varsamhet som framgick av utrikesministerns anförande när han var inne på problemet om den fortsatta utbyggnaden av Europarådet. Jag skulle tro att han på den punkten har en absolut och fullständig majoritet bakom sig bland kammarens ledamöter, när han, som jag hoppas, ser till att de engagemang, som kan komma i fråga för vårt vidkommande, inte blir av så-

dan karaktär att de ökar våra militära eller utrikespolitiska risker.

Jag har egentligen, herr talman, begärt ordet för att få säga ett par ord av litet mera allmän karaktär. Jag vill, innan min stämna tystnar i den här kammaren, framföra min varma erkänsla till utrikesledningen för dess stronga och energiska genomförande av vår försiktiga utrikespolitik i en bekymmersam och svår tid.

Man säger så ofta — jag ser det i pressen, och det har sagts här i kammaren — att vårt folk saknar intresse för utrikespolitiska ting. Jag tror att detta resonemang är fullständigt felaktigt. I vart fall stämmer det ingalunda med min erfarenhet. Jag skulle vilja se hur det skulle gå till att leda våra medborgare bort ifrån huvudlinjerna i den försiktiga, traditionsenliga politik som har varit vårt lands under någon mansålder. Jag är tämligen säker om att man inte skulle komma någon vart vid ett sådant försök. Det finns en mycket bestämd uppfattning hos menige man, inte enbart inom vårt socialdemokratiska parti utan, åtminstone så långt min erfarenhet sträcker sig, inom samtliga partier, att det icke får ske någon förändring på denna punkt.

Den lyckosamma utrikespolitik som har förts har givit oss en chans att hålla oss utanför de våldsamma världshändelser som har utspelats. Vi vet inte, om dessa världshändelser kan upprepas än en gång. Vi vet ingalunda om denna vår alliansfria politik är den nyckel som öppnar möjligheter för oss att hålla oss utanför ännu en gång. Därom vet vi ingenting, men vi kan å andra sidan säga, att det kanske är den enda chans vi har att hålla oss utanför, om det skulle gå så illa att en sammanstötning öst-väst bleve ett faktum.

Vår neutralitetsdoktrin, om jag får kalla den så, bör inte få komprometteras. Den har byggts upp under många decennier, och den gör att våra grannstater är på det klara med vår allvar-

Vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut.

liga vilja i detta avseende. Värdet i denna vår inställning består, såvitt jag förstår, i utlandets *tilltro* till vår vilja att bevara vår neutralitet och bevara vår alliansfrihet. Vår situation här uppe i Norden är ingalunda avundsvärd, eftersom vi befinner oss i skarven mellan öst och väst, men erfarenheten har å andra sidan lärt oss att denna vår försiktiga utrikespolitik ger oss åtminstone en *möjlighet* att glida undan om någonting skulle hända.

Jag vill återigen till utrikesledningen uttala mitt varma tack för det energiska fullföljandet av riksdagens och vårt folks traditionella utrikespolitik.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Bogla.

Herr HJALMARSON: Herr talman! I anledning av utrikesministerns meddelande vill jag för min del bara kort och gott stryka under, att jag tror att den avvaktande hållning som regeringen har intagit i denna fråga är klok och riktig. Jag hoppas att de utredningar och förhandlingar som nu pågår inte skall behöva leda till att Sverige anser sig böra lämna Europarådet, utan att vårt land alltiämt skall kunna kvarstå och fortsätta det europeiska samarbetet på samma betingelser som hittills.

Jag är också glad över att utrikesministern uppenbarligen anser det angeläget att inte på nuvarande stadium göra några uttalanden som kan binda riksdagens framtida handlingsfrihet.

Jag ber, herr talman, att få sluta med att förena mig med yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställda bifölls.

§ 12.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande nr 57, bankoutskottets utlåtanden nr 27 och 25, bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 51 samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 48 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 13.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 320, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett nordiskt råd.

Vidare anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1952/53;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen jämte i ämnet väckt motion;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt folkliga musikskolan i Arvika;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1952/53 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter och elever vid folkhögskolor;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd mot biologisk krigföring;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1952/53;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningskyldighet i vissa fall m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastigheter i Visby;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till vissa åtgärder för ekonomisk försvarsberedskap;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.;

nr 303, i anledning av väckt motion om ersättning åt logen Nyårslöftet i Degerhamn för nedbrunnen byggnad;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till universiteten och den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1952/53 till regeringsrätten;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m.;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar m. m.;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges biträdande av vissa internationella hälsovårdsbestämmelser, i vad propositionen

avser sättet för bestridande av uppkommande kostnader;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till mödrahjälp och mödrahjälpsnämnderna;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser i fråga om underhåll av farled m. m. i Hjälmaren;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Köping — Uttersberg — Riddarhyttans järnväg m. m.;

nr 313, i anledning av väckta motioner om ett investeringsanslag till ombyggnadsarbeten å blekingejärnvägarna;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacement för viss biträdespersonal m. m.;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1952/53 till Finansdepartementet: Avlöningar och till Riksräkenskapsverket: Avlöningar jämte i förstnämnda ämne väckt motion;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Rut Edit Bergström m. fl.;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande; och

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till personalvårdsverksamhet, jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt beträffande skatter å kvarlätskap; och

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 mom. och 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

från bankoutskottet:

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassa-reserv, m. m.; och

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit; samt

från första lagutskottet:

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 11 och 13 kap. giftermålsbalken samt lag om höjning av vissa underhållsbidrag; och

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa särskilda fall, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till ersättningar på grund av förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1952/53 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 193, angående statsregleringen för budgetåret 1952/53.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 7.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.